

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om frivilligt försvar och vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att en lag om frivilligt försvar skall stiftas. För närvarande bestäms om denna verksamhet i lagen om försvarsmakten, till vilken år 1994 har fogats en ny bestämmelse, enligt vilken försvarsmakten har till uppgift att stöda den frivilliga försvarsutbildningen. Den expanderande frivilligverksamheten och försvarsmaktens strukturförändring förutsätter att bestämmelser om saken utfärdas genom lag i större omfattning än för närvarande.

Enligt förslaget införs i lagen bestämmelser om ledningen av och tillsynen över frivilligverksamheten samt om samarbetet mellan aktörerna. De frågor som hör samman med ledningen och övervakningen av frivilligverksamheten samt det sätt på vilket aktörernas ansvar organiseras är viktiga för samhället. I de föreslagna bestämmelserna om organisationen framhävs därför de uppgifter som hör till försvarsförvaltningens myndigheter och den ställning som innehas av delegationen för frivilligt försvar.

Den nuvarande föreningen Försvarsutbildning rf föreslås bli en offentligrättslig förening. Försvarsorganisationernas samarbete med försvarsförvaltningen sker enligt förslaget via Försvarsutbildningsföreningen. I lagen bestäms om Försvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgifter, medlemmar, organ och finansiering samt om organiseringen av verksamheten.

Huvudvikten i den föreslagna lagen är förlagd till regleringen av den frivilliga försvarsutbildningen. De tidigare bestämmelserna i värnpliktslagen vilka gäller försvarsmaktens frivilliga övningar förs in i den föreslagna lagen. Försvarsutbildningsföreningen föreslås kunna ordna militär utbildning på beställning av försvarsmakten.

Kvinnorna avses få bättre möjligheter att delta i det frivilliga försvaret. Kvinnor som inte fullgjort militärtjänst föreslås kunna delta i frivilliga övningar som försvarsmakten ordnar, i uppgifter som kräver specialkunskande och som stöder det militära försvaret. Det föreslås bli möjligt att reservera kvinnor för och placera kvinnor i uppgifter enligt försvarsmaktens krigstida sammansättning.

För försvarsmakten skapas ett förbindelsesystem som gäller frivilliga. Försvarsmakten föreslås kunna anlita dem som avgett förbindelse för handräckningsuppgifter där försvarsmakten bistår polisen eller i räddningsuppgifter.

I den föreslagna lagen finns bestämmelser om förmåner och skyldigheter för dem som deltar i frivilligverksamheten samt om registreringen av dem som avgett förbindelse.

Propositionen omfattar också förslag till ändring av nio andra lagar. Till lagen om försvarsmakten fogas uttryckliga bestämmelser om landskapstrupperna vilka avses bestå av frivilliga värnpliktiga som hör till reserven och andra personer som avgett förbindelse till försvarsmakten. Dessutom föreslås ändringar i gränsbevakningslagen, lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor, lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen, polislagen, lagen om olycksfall i militärtjänst, arbetarskyddslagen, strafflagen och lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman så att man i dessa lagar skall kunna beakta den föreslagna lagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för år 2008. De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2008.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
ALLMÄN MOTIVERING	6
1. Inledning	6
1.1. Utgångspunkter	6
1.2. Tidigare reformprojekt.....	6
1.3. Statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelser	7
2. Nuläge	8
2.1. Lagstiftning och praxis.....	8
Grundlagens bestämmelser	8
Bestämmelserna om försvarsförvaltningen.....	8
Vissa andra lagar	9
Den nuvarande organiseringen av det frivilliga försvarsarbetet	9
2.2. Den nordiska lagstiftningen.....	9
Sverige.....	9
Norge.....	10
Danmark	10
2.3. Bedömning av nuläget	11
2.4. I samhället rådande uppfattningar	11
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	12
3.1. Målen.....	12
Försvarsmaktens behov att använda frivilliga.....	12
Frivilligorganisationernas synpunkter	13
3.2. De viktigaste förslagen.....	13
Organiseringen av det frivilliga försvaret	13
Förnyandet av Försvarsutbildning rf:s ställning	14
Den frivilliga försvarsutbildningen och den övriga frivilliga försvarsverksamheten	15
Förslagen gällande den frivilliga personalen	16
Ändringar av andra lagar	17
4. Propositionens konsekvenser	17
4.1. Ekonomiska konsekvenser	17
4.2. Konsekvenser i fråga om myndigheternas verksamhet.....	18
4.3. Samhälleliga konsekvenser	19
Verkningarna med tanke på jämställdheten mellan könen	19
Verkningar med tanke på Åland och där bosatta personer som har hembygdsrätt	20
5. Beredningen av propositionen	20
5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial	20
5.2. Utlåtandena och hur de har beaktats	20
6. Samband med andra propositioner.....	22

DETALJMOTIVERING	23
1. Lagförslagen	23
1.1. Lag om frivilligt försvar	23
1 kap. Allmänna bestämmelser	23
2 kap. Bestämmelser om organisationen	23
3 kap. Försvarsutbildningsföreningen.....	26
4 kap. Den frivilliga försvarsutbildningen.....	33
5 kap. Det övriga frivilliga försvarsarbetet	38
6 kap. Bestämmelser om förbindelse.....	42
7 kap. Skyldigheter och rättigheter.....	44
8 kap. Registrering.....	50
9 kap. Särskilda bestämmelser	52
1.2. Lagen om försvarsmakten.....	52
1.3. Gränsbevakningslagen	53
1.4. Lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor.....	53
1.5. Lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen.....	54
1.6. Polislagen	54
1.7. Lagen om olycksfall i militärtjänst.....	54
1.8. Arbetarskyddslagen	54
1.9. Strafflagen	55
1.10. Lagen om ändring av lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman	56
2. Närmare bestämmelser och föreskrifter	56
3. Ikraftträdande	56
4. Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning	56
 LAGFÖRSLAGEN.....	 60
om frivilligt försvar	60
om ändring av lagen om försvarsmakten.....	71
om ändring av 25 § i gränsbevakningslagen.....	72
om ändring av 3 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor.....	73
om ändring av 3 och 5 § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen..	74
om ändring av 45 a § i polislagen	75
om ändring av 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst	76
om ändring av 6 § i arbetarskyddslagen	77
om ändring av 45 kap. 27 § i strafflagen	78
om ändring av 1 § i lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman	79
 BILAGA	 80
 PARALLELLTEXTER	 80
om ändring av lagen om försvarsmakten.....	80
om ändring av 25 § i gränsbevakningslagen.....	82
om ändring av 3 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor.....	83
om ändring av 3 och 5 § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen..	84

om ändring av 45 a § i polislagen.....	85
om ändring av 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst	86
om ändring av 6 § i arbetarskyddslagen	87
om ändring av 45 kap. 27 § i strafflagen	88
om ändring av 1 § i lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman	89

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

1.1. Utgångspunkter

Den på frivillighet baserade föreningens verksamheten har långa traditioner i vårt land. Föreningarnas verksamhetsfält täcker det mänskliga livets olika områden, börjande från de halvofficiella föreningar som bistår statsmakten på bl.a. det ekonomiska och sociala området. Genom att dessa föreningar nuförtiden sköter t.o.m. betydande samhällsliga uppgifter brukar man tala om den s.k. tredje sektorn.

Försvarsföreningarna hade under vår självständighets första årtionden en framträdande ställning i samhället. Skyddskårsorganisationen blev med stöd av en förordning som gavs i augusti 1918 ett offentligt samfund; sedermera stiftades en speciallag om organisationen (347/1927). Jämsides med skyddskårsorganisationen bildades i mars 1921 den vapenfria Lotta Svärdorganisationen som organisation för kvinnornas frivilliga försvarsarbete. Av de övriga med dessa jämförbara organisationerna var den största efter vinterkriget Finlands Vapenbrödraförbund, som grundats som hjälporganisation. Efter att fortsättningskriget avslutats lades dessa organisationer ner, skyddskåreerna genom lag 770/1944 och de övriga genom statsrådets beslut som gavs i samband med verkställigheten av 1944 års vapenstilleståndsavtal.

Enligt Parisfreden av år 1947 var det inte möjligt i Finland att ge andra än dem som hörde till försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet militär utbildning av något som helst slag. Fredsfördragets begränsande bestämmelser upphörde att gälla år 1990, varefter på frivillighet baserad försvarsundervisning för medborgarna inleddes vid försvarsorganisationerna. Genom en lagändring år 1994 gavs försvarsmakten i uppgift att stöda den frivilliga försvarsundervisningen.

För organisering av den praktiska

utbildningen inleddes Försvarsutbildning rf som grundats av ett flertal organisationer sin verksamhet år 1993. Till Försvarsutbildning hör för närvarande 11 försvarsorganisationer. Antalet personer som deltagit i utbildningen uppgick år 2004 till över 32 000. En utvidgning av det frivilliga försvarsarbetet förutsätter att verksamheten regleras noggrannare än för närvarande.

Statsrådets strategi för tryggheten av samhällets livsviktiga funktioner av den 27 november 2003 som skall justeras vart fjärde år styr totalförsvaret och förberedelserna för detta. Strategin är en del av verkställigheten av statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse. Enligt strategin kan den frivilliga verksamheten stärka myndigheternas verksamhet. De frivilliga kan ges undervisning om de kunskaper och den förmåga som behövs för tryggheten av samhällets livsviktiga funktioner.

1.2. Tidigare reformprojekt

Frivilligutbildningen har i egentlig mening inletts på initiativ av organisationerna redan år 1990, och försvarsmakten har för sin del stött denna utbildning. Riksdagens justitieombudsman fäste i sitt beslut den 3 december 1993 uppmärksamhet vid denna verksamhet och konstaterade, att den undervisning som försvarsmakten och försvarsorganisationerna i samarbete ordnar bör regleras i lag, med tanke på undervisningens omfattning och verksamhetens innehåll.

Efter beredning i försvarsministeriet överlämnades en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om försvarsmakten (RP 46/1994 rd). En redogörelse för den på grundval av propositionen utfärdade lagen och den år 1996 utfärdade förordningen om delegationen för frivilligt försvarsarbete (85/1996) finns i punkt 2.1.

Den av försvarsministeriet tillsatta arbetsgruppen under ledning av general Jaakko Valtanen framförde i sitt betänkande som gavs den 29 mars 1995 tanken om

grundande av en frivillig distriktsorganisation och rekommenderade i samband därmed att försvarsarbetet organiseras på lokal nivå. Arbetsgruppen ansåg inte några större lagändringar vara nödvändiga. I de av huvudstaben 1998 och 2001 tillsatta arbetsgrupperna har arbetet på att utveckla projektet fortsatt.

I den utredningsarbetsgrupp som chefen för huvudstaben tillsatte år 2002 genomgicks det frivilliga försvarets aktuella läge i detalj, utarbetades en omfattande internationell jämförelse och utfördes attityd- och organisationsundersökningar. Utifrån dem kartlades därefter de olika utvecklingsmöjligheterna. Enligt utredningsarbetsgruppens slutrapport av den 3 november 2003 bör tyngdpunkten i lagstiftningen förläggas till meddelandet av militär utbildning, landskapstrupper handräckningsuppgifter och skapandet av ett personligt system för förbindelse och reservering.

Den av försvarsministeriet likaså år 2002 tillsatta arbetsgruppen under ledning av överdirektör Pauli Järvenpää behandlade utifrån huvudstabens ovan nämnda redogörelse det frivilliga försvarsarbetets målsättning och utvecklingsbehov. I sin rapport av den 1 juni 2004 konstaterade arbetsgruppen, att det frivilliga försvaret är en viktig resurs ur försvarsförvaltningens synpunkt. Den frivilliga övningen varken ersätter eller tränger undan den i värnpliktslagen föreskrivna militära utbildningen, utan kompletterar och stöder den på ett beaktansvärt sätt. Frivilligverksamheten lämpar sig särskilt väl för det territoriella försvarssystemets mål. Genomförandet av arbetsgruppens förslag förutsatte att en särskild lag om det frivilliga försvarsarbetet stiftas.

1.3. Statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelser

Statsrådet har under de senaste tio åren förelagt riksdagen inalles tre säkerhets- och försvarspolitiska redogörelser.

I 1997 års säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse (SRR 1/1997 rd) behandlas uppställandet av lokalförsvarenheter och

föreslogs att militärlänen skall styra och stöda det frivilliga försvarsarbetet. Det bedömdes att det är till nytta för det frivilliga försvarssystemet om personer som är över 35 år och hör till reserven utbildas, genom att aktionsberedskapen hos försvarsmaktens lokalförsvarenheter på så sätt ökas. Avsikten var att det skall vara möjligt för alla medborgare som är intresserade av försvaret att verka till fromma för samhällets försvarsberedskap. Det konstaterades att också kvinnornas möjligheter att få försvarsutbildning ytterligare bör förbättras.

I statsrådets redogörelse gällande säkerhets- och försvarspolitiken (SRR 2/2001 rd) konstateras, att omorganiseringen av den frivilliga försvarsutbildningen hade förtydligat denna utbildnings roll inom försvarssystemet. Utbildningsverksamheten koncentrerades på träningen av andra än dem som utbildas vid repetitionsövningarna, närmast lokalförsvårstrupperna. Det ansågs vara viktigt att frivilligorganisationernas verksamhet och de tjänster som de producerar tätare än hittills knyts till och utgör en del av myndigheternas föreberedelsearbete.

I statsrådets redogörelse för säkerhets- och försvarspolitiken (SRR 6/2004 rd) konstateras, att den frivilliga försvarsutbildningen främjar försvarsförmågan, stärker försvarsviljan samt stöder myndigheterna när det gäller att förbereda sig för störningssituationer och undantagsförhållanden. Det frivilliga försvaret vilket stöder det militära försvaret bör enligt redogörelsen organiseras så, att det kan stödja myndigheternas verksamhet på alla nivåer. Avsikten är att ställa upp särskilda landskapstrupper som avses höra till försvarsmaktens sammansättning. Statsrådet uppgav sig överväga behovet av en särskild lag om den frivilliga försvarsundervisningen.

I försvarsutskottets betänkande (FsUB 1/2004 rd) anses det vara bra att redogörelsen klart signalerar att det frivilliga försvarsarbetet ses som en resurs som bidrar både till säkerheten i människors dagliga liv och till den militära försvarsberedskapen. Utskottet ansåg det också vara nödvändigt att en särskild lag om det frivilliga försvaret

stiftas och att Försvarsutbildning rf:s ställning i samband där-med befästs. Kvinnornas ställning inom det frivilliga försvaret bör också befästs och deras möjligheter att delta utvidgas.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Grundlagens bestämmelser

Bestämmelserna om försvaret ingår i grundlagens 12 kap. Varje finsk medborgare är enligt 127 § 1 mom. i grundlagen skyldig att delta i fosterlandets försvar eller att bistå försvaret på det sätt som bestäms i lag. Bestämmelser om rätten att på grund av övertygelse befrias från deltagande i landets militära försvar utfärdas enligt 2 mom. genom lag.

Skyldigheten att försvara landet innefattar värnplikten inom försvaret och i samband därmed skyldigheten att delta i annan utbildning som betjänar försvarsändamål.

Andra bestämmelser om det militära försvaret i grundlagens 12 kap. är 128 § om försvarsmaktens överbefälhavare och 129 § om mobilisering. Bestämmelser om överbefälhavarens utövande av makt i militära kommandomål finns i 58 § 5 mom.

Bestämmelser om ordnandet av förvaltningen finns i grundlagens 11 kap. Enligt

119 § 2 mom. skall de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Grundlagens 124 § sätter upp grundlagsfästa gränser för överlåtandet av offentliga uppgifter åt enskilda. Enligt paragrafen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter.

En med tanke på organisationslivet central bestämmelse är 13 § 2 mom. i grundlagen,

enligt vilken föreningsfriheten innefattar rätt att utan tillstånd bilda föreningar, höra till eller inte höra till föreningar och delta i föreningars verksamhet. Enligt paragrafens 3 mom. utfärdas närmare bestämmelser om föreningsfriheten genom lag.

Bestämmelserna om försvarsförvaltningen

Enligt 7 § i värnpliktslagen (452/1950) kan en värnpliktig som hör till reserven inkallas till repetitionsövningar och extra tjänstgöring. Utöver repetitionsövningarna kan de värnpliktiga delta i försvarsmaktens frivilliga övningar. En särskild lag har stiftats om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995).

Enligt 2 § 5 a punkten i lagen om försvarsmakten (402/1974) har försvarsmakten till uppgift att stöda frivillig försvarsutbildning enligt vad som bestäms genom förordning eller föreskrivs genom försvarsministeriets beslut eller beroende på ärendets art genom beslut av huvudstaben.

I 16 § i reglementet för statsrådet (262/2003) anges att till försvarsministeriets ansvarsområde hör landets militära försvar, till vilket enligt motiveringen till paragrafen hör stödandet av det frivilliga försvarsarbetet. I 25 § i den nuvarande gränsbevakningslagen (578/2005) finns en bestämmelse med samma innehåll.

Förordningen om delegationen för frivilligt försvarsarbete och försvarsministeriets beslut om stödande av den frivilliga försvarsutbildningen (838/1994) har utfärdats med stöd av 2 § 5 a punkten i lagen om försvarsmakten. Enligt det ovan nämnda beslutet, vilket motsvarar en s.k. ministerieförordning, kan försvarsministeriets stöd bestå antingen av materiellt stöd eller av utbildningsstöd. Vid vapen- och skjututbildning som ingår i den utbildning som försvarsmakten ger används försvarsmaktens vapen och ammunition under ledning av försvarsmaktens personal. Huvudstaben har meddelat egna stående bestämmelser om stödandet av den frivilliga försvarsutbildningen.

Till försvarsmaktens uppgifter hör enligt 2 § 6 och 6 a punkten i lagen om försvarsmakten också att ge handräckning för

upprätthållande av allmän ordning och säkerhet och att delta i räddningsverksamheten. Betydelesfulla bestämmelser ingår dessutom i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980).

Vissa andra lagar

Vid beredningen av lagstiftningen om det frivilliga försvaret har man fäst uppmärksamhet vid att den allmänna skadeståndslagen (412/1974) och lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990) inte i sig gäller den frivilliga försvarsutbildningen. Omfattningen av dessa lagars tillämpningsområde blir föremål för bedömning i förslaget.

Av betydelse ur allmän synpunkt när frivilligverksamheten reformeras är också de bestämmelser i polislagen (493/1995), räddningslagen (468/2003) och sjöräddningslagen (1145/2001) som gäller användningen av frivilliga i olika slag av biståndsuppgifter.

I föreningslagen (503/1989), personuppgiftslagen (523/1999), 45 kap. i strafflagen (559/2000) och skjutvapenlagen (1/1998) ingår bestämmelser som är av betydelse när det frivilliga försvaret förnyas.

I föreningslagen bestäms om tillåten och förbjuden föreningsverksamhet. Personuppgiftslagen är av betydelse med tanke på registreringen av personer som avgett förbindelse. I 45 kap. i strafflagen bestäms om militära brott. I skjutvapenlagen bestäms om situationer där tillstånd som gäller skjutvapen inte behövs.

För de lagar som nämns i detta avsnitt redogörs i respektive punkter i detaljmotiveringen.

Den nuvarande organiseringen av det frivilliga försvarsarbetet

Försvarsutbildning rf grundades den 14 december 1993. Försvarsgillenas förbund, Finlands Reservofficersförbund, Reservunderofficersförbundet eller det nuvarande Reservistförbundet, Maanpuolustusnaisten Liitto ry (f.d. Reservin upseerien ja Aliupseerien naisten liitot),

Soldathemsförbundet och Kadettkåren rf har från första början deltagit i dess verksamhet.

Medlemmar har senare blivit Kvinnornas Beredskapsförbund, Reserviläisurheiluliitto, Marinreserven, Finlands fredsbevararförbund och från början av år 2006 Suomen Metsästäjäin liitto. Medlemmar av föreningen blev år 1999 också i egenskap av myndigheter försvarsministeriet och försvarsmakten. Dessutom har inrikesministeriet närvarorätt vid föreningens möten.

Försvarsutbildning rf är en utbildningsorganisation vars utbildningsverksamhet fördelar sig på fyra helheter: militär utbildning för reservister, allmän säkerhetsutbildning, beredskapsutbildning samt ledarskaps- och utbildarutbildning. I utbildningen har under de senaste åren deltagit ca 30 000 personer, av vilka 60 % är reservister.

Till Försvarsutbildning rf:s organisation hör en centralbyrå och 19 regionala försvarsdistrikt samt de riksomfattande sjöförsvars- och luftförsvarsdistrikten. I olika delar av landet verkar ca 200 lokalavdelningar. Av föreningens budget kommer ca 1,5 milj. euro från statsbudgeten. Dessutom ger försvarsmakten s.k. indirekt praktiskt stöd till ett värde av ca 1,4 milj. euro.

Försvarsmakten och Försvarsutbildning rf har årligen ingått resultatavtal om de gemensamma resultatmålen och användningen av de resurser som tilldelats verksamheten. Av betydelse i praktiken är samarbetet mellan försvarsmaktens regionalorganisation och Försvarsutbildning rf:s försvarsdistrikt. Detta kommer att betonas när undervisningen för landskapstrupperna utvecklas.

Försvarsutbildning rf har inte några personmedlemmar. De traditionella försvarsorganisationerna verkar alltjämt också som medborgarorganisationer.

2.2. Den nordiska lagstiftningen

Sverige

I Sverige har utifrån värnpliktslagen och lagen om totalförsvarspflicht utformats ett

hemvärnssystem, som enligt hemvärnsförordningen (1997:146) baserar sig på medborgarnas frivillighet. Totalförsvarsplikten, som förpliktar befolkningen i åldern 16—70 år, fördelar sig på värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Om hemvärnstruppernas beredskap beslutar på framställning av försvarsmakten landets regering. Till systemet hör ett omfattande medbestämmandeförärande (rikshemvärnstinget och -rådet).

En särskild förordning om den frivilliga försvarsverksamheten har utfärdats (1994:524). I den anges 23 organisationer som bedriver frivillig försvarsverksamhet. Med personer som tillhör dessa frivilliga försvarsorganisationer kan avtal ingås om tjänstgöringsförbindelse för viss tid. Också frivilliga kvinnoorganisationer verkar på försvarets område.

En frivillig som avgett förbindelse hör till avtalspersonalen. Den som ingår avtal måste ha fyllt 16 år eller, om tjänstgöringen avser försvarsmakten, 18 år. Av avtalet skall tjänstgöringens art och omfattning samt tjänstgöringstidens längd framgå. I allmänhet är alla uppgifter öppna för kvinnor. Myndigheten kan vid behov häva avtalet.

Myndigheterna skall övervaka organisationerna så att personalen vid organisationerna är lämplig för sina tjänstgöringsuppgifter. Efter att ha hört den berörda organisationen anger myndigheten vilken utbildning som bör genomföras och målen för denna, registrerar och placerar avtalspersonalen samt stöder också i övrigt den frivilliga försvarsverksamheten. En organisation kan vid behov avföras från förteckningen, varvid den går miste om statsstödet.

Särskilda förordningar har utfärdats om förmåner till hemvärnsmän (1997:147) och om förmåner till frivilliga (1994:523). Enligt dem har hemvärnsmän och frivilliga under fredstid rätt till bl.a. dagpenning, resekostnadsersättning, uppehälle och hälsovård. De frivilliga kvinnornas utbildning samt rättigheter och skyldigheter är de samma som männens.

En särskild förordning om totalförsvarets ställning ur folkrättens synpunkt har utfärdats

(1990:12, Totalförsvarets folkrättsförordning). Grupper som enligt förordningen är berättigade till folkrättsligt skydd är enligt den utöver militärerna bl.a. de som tjänstgör i uppgifter inom räddningstjänsten och befolkningsskyddet samt sjukvårdspersonalen.

Norge

I Norge hör tjänstgöringen i hemvärnsuppgifter till den allmänna värnplikten, och hemvärnsorganisationen är underställd försvarsmakten. I Lov om Heimevernet av den 17 juli 1953 bestäms också om rekryteringen av frivilliga — åldersgränserna är de samma som i Sverige. Bestämmelser om bedömningen av tjänsteduglighet och befrielse från tjänstgöring finns i lagens 1 och 3 kap. I fråga om den övriga, försvaret utomstående frivilligverksamheten finns inte några uttryckliga bestämmelser, utan den baserar sig på organisationernas och myndigheternas inbördes avtal. Också kvinnor kan utbildas för försvarsuppgifter.

Hemvärnssystemets främsta uppgift är att delta i det territoriella försvaret. I lagens 2 kap. finns bestämmelser om tjänsteplikt. Eftersom hemvärnssystemet är knutet till värnplikten är regleringen detaljerad. Den gäller bl.a. slagen av tjänstgöring, den årliga tjänstgöringen, tjänstgöringsplatsen och dem som skall utbildas för befälsuppgifter.

Ytterligare uppgifter som utformats till följd av de nya hoten är att ge handräckning t.ex. vid olyckor, naturkatastrofer, stora evenemang för allmänheten och bekämpning av terrorism. Särskilda bestämmelser har utfärdats också om beredskapstid, anmälningsplikt, beredskapstjänstgöring och förvaringen av utrustning.

De frivilligas ställning har i många avseenden jämförts med ställningen för dem som tjänstgör som värnpliktiga. Staten betalar ersättningar bl.a. med anledning av olyckshändelse och sjukdom. Dessutom ingår i 4 kap. i hemvärnslagen straff- och disciplinbestämmelser som gäller också frivilliga.

Danmark

Danmarks hemvärnssystem baserar sig på medborgarnas frivillighet. Hemvärdet är administrativt underställt försvarsministeriet. I lagen om hemvärdet (Lov om Hjemmeværnet) av den 20 augusti 2001 finns bestämmelser också om hemvärdets förhållande till försvarsmakten. Inte heller i Danmark finns några egentliga bestämmelser om försvarsoorganisationernas övriga frivilligverksamhet.

Hemvärdet har både en militär ledare och en särskild civil ledare (den kommitterede for hjemmeværnet). Enligt lagens 1 kap. skall hemvärdet delta i det militära försvaret. Hemvärdet har parallellorganisationer till försvarsgrenarna med egna ledningsstrukturer. Kontakten med medborgarna och med myndigheterna på regional- och lokalnivå är likaså viktig.

Enligt 2 kap. i lagen om hemvärdet fördelar sig personalen på anställda och frivilliga, som skall vara minst 18 år fyllda. Bestämmelser om rekryteringen av dem och om deras ekonomiska förmåner, utbildningstid och tjänstgöringsförbindelse finns i 3—5 kap. För dem som avgett förbindelse gäller en förpliktelse att årligen delta i övningar. Beslut om de ekonomiska förmåner som tillkommer de frivilliga fattas av försvarsministeriet. I lagen finns en särskild bestämmelse om utbetalning av ersättning till följd av olyckshändelse.

2.3. Bedömning av nuläget

Det frivilliga försvarsarbetet har med fog betraktats som en resurs som främjar säkerheten i medborgarnas vardag, förberedelserna inför nya hot och den militära försvarsberedskapen. Försvarsförvaltningen har i praktiken på grund av statsekonomiska orsaker inte alltid ensamt kunnat sköta den kompletterande utbildning som hör samman med värnplikten och annan motsvarande verksamhet. Kvinnornas möjligheter att få frivillig försvarsutbildning har inte ansetts vara tillräckliga.

Vid beredningen har man övervägt frågan, i vilken mån den militära utbildningen alltjämt bör vara uteslutande försvarsmaktens uppgift. Av betydelse när frågan bedöms är

t.ex. om utbildningen riktar sig till enskilda frivilliga personer eller om dess syfte uttryckligen är att utbilda trupper.

Dessutom bör just den militära utbildningen ske i samarbete med försvarsmakten och också annars stå under samhällets övervakning. Med tanke på helheten bör man också eftersträva ett system som fyller hela samhällets behov men inte kväver de frivilligas starka motivation.

Lagstiftningen om det frivilliga försvaret är relativt knapphändig. I praktiken har man rätt långt varit tvungen att agera med stöd av administrativa bestämmelser och s.k. planeringsbeslut.

Det är skäl att med stöd av en lag som antas av riksdagen bestämma om betydande samhällelig verksamhet. Detta förutsätter också en inbördes arbetsfördelning mellan försvarsförvaltningen och frivilligorganisationerna. Enligt 80 § i grundlagen skall genom lag utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter. På så sätt kommer kännedom om frivilligverksamheten att delges både de politiska beslutsfattarna och den stora allmänheten så som också förutsätts i det öppna samhället.

2.4. I samhället rådande uppfattningar

Planeringskommissionen för försvarsinformation har med regelbundna mellanrum undersökt medborgarnas åsikter om Finlands säkerhets- och försvarspolitik. Planeringskommissionen för försvarsinformation PFI, är en permanent parlamentarisk kommitté, som bl.a. årligen undersöker finländarnas åsikter om utrikes- och säkerhetspolitiken samt om försvaret. Av en undersökning som publicerades i december 2004 framgick med all tydlighet att medborgarnas försvarsvilja är stark. Man har traditionellt ansett att Finlands utrikespolitik är välskött.

2005 års opinionsundersökning publicerades i december 2005. Enligt undersökningen är 77 % av medborgarna av den åsikten att Finland bör försvaras med vapenmakt i alla situationer, även om resultatet förefaller osäkert. Av medborgarna understöder 78 % den allmänna värnplikten

av nuvarande slag. Frågan ”Skulle du fullgöra beväringstjänsten även om den var frivillig” besvarades jakande av 61 %, av männen av 81 % och av kvinnorna av 40 %. Av medborgarna anser 83 % att Finlands utrikespolitik har skötts väl. Försvarspolitikens anses av 74 % av medborgarna vara välskött.

I fråga om det frivilliga försvarsarbetet finns knappast alls några allmänna forskningsuppgifter av detta slag. I en medborgarundersökning som huvudstabens utredningsarbetsgrupp lät utföra år 2003 och i den medborgarundersökning som Försvarsutbildning rf utförde år 2004 har man fått fram resultat av ovan skildrat slag gällande försvarsviljan. Medborgarna känner inte särskilt väl till de nuvarande försvarsorganisationerna, och endast 1—3 % av befolkningen är medlemmar i dem.

I samband med lagberedningen på detta område har man ansett det var nödvändigt att be planeringsdelegationen för försvarsinformation låta undersöka medborgarnas åsikter bl.a. om de frivilliga övningar som försvaret ordnar och om de frivilliga försvarsorganisationernas egen utbildningsverksamhet. Det är likaså viktigt att få uppgifter om de frivilligas förbindelser när det gäller de s.k. landskapstruppernas verksamhet och kvinnornas deltagande i den frivilliga tjänstgöringen. Frågor som bör utredas är också medborgarnas uppfattning om säkerheten i vardagen, försvarsmaktens handräckning till polisen och räddningsväsendet och finansieringen av det frivilliga försvaret med offentliga medel. Forskningsprojektet har inletts under år 2006.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Målen

Försvarsmaktens behov att använda frivilliga

Till de centrala punkterna i försvarsmaktens strukturförändring hör upprättandet av en arméstab och nedläggningen av de nuvarande tre försvarsområdena och 12 militärlänerna. I stället för dem bildas enligt förslaget år 2008

sju militärlän, av vilka fyra planeras vara s.k. operativa län och resten militärlän. Avsikten är att staberna för militärlänerna och regionalbyråerna skall sköta värnpliktsärenden och upprätthålla kontakterna till reserven.

Inom försvarsmakten har den detaljerade planeringen av strukturförändringen under de närmaste åren inletts enligt försvarsministeriets styrningsbrev av den 23 mars 2005. Uppställningen av landskapstrupper har inletts i experimentsyfte.

Ur försvarsmaktens synpunkt kulminerar det frivilliga försvaret i detta skede närmast i utvecklandet av landskapstrupperna. Allmänt taget är det frivilliga försvarsarbetet viktigt när det gäller att förbättra beredskapen, höja försvarsviljan, utbilda den placerade reserven och upprätthålla färdigheterna hos den icke-placerade reserven med lång utbildning.

I den lagstiftning som nu bereds bör grunden för landskapstruppernas fullödiga verksamhet tryggas. Landskapstrupperna är territoriella trupper som hör till försvarsmaktens sammansättning, men det bör vara möjligt att använda dem också i handräckningsuppgifter under samma förutsättningar som försvarsmaktens anställda personal och beväringarna.

När det gäller landskapstruppernas militära utbildning är det möjligt att använda personal som varit placerad i det krigstida utbildningssystemet och som avgått från aktiv tjänst samt erfaret befäl i reserven för att leda och fungera som utbildare vid landskapstruppernas övningar samt vid skjutningar enligt försvarsmaktens skjutprogram eller för att fungera som övervakare av tunga vapen, under förutsättning att personerna i fråga har den erforderliga och bestyrkta kunskapen och förmågan.

Målsättningen är att reglera den frivilliga verksamhetens förhållande till både militär- och civilmyndigheternas verksamhet och till den s.k. tredje sektorn. Målsättningen är inte att skapa ett parallellt alarmsystem jämsides med den välfungerande och av myndigheterna utnyttjade frivilliga räddningstjänsten.

Försvarsmakten svarar för den utbildning som användningen av militära vapen förutsätter, men föreslås kunna beställa annan utbildning som landskapstrupperna behöver av Försvarsutbildning rf. Särskild uppmärksamhet bör därför fästas vid Försvarsutbildning rf:s juridiska ställning. Genom att en betydande del av utbildandet av frivilliga kommer att bestå av annat än försvarsmaktens övningar bör av Försvarsutbildning rf:s reservistledare och utbildare krävas samma kompetens som av det militära utbildare som är anställda vid försvarsmakten.

I lagen definieras den frivilliga verksamhetens förhållande till värnplikten och reserveringen av medborgarna för uppgifter vid undantagsförhållanden. Det planerade förbindelsesystemet har visserligen en begränsande inverkan på frivilligheten, men klargör å andra sidan de olika aktörernas ställning och fastställer deras rättighet och ansvar. I samband härmed utreds också ställningen för dem som inte har fullgjort värnpliktstjänst eller frivillig militärtjänst för kvinnor.

Frivilligorganisationernas synpunkter

Försvarsutbildning rf anser det vara nödvändigt att en särskild lag om det frivilliga försvaret stiftas. I detta sammanhang bör Försvarsutbildning rf:s ställning befästas så att föreningen blir en offentligrättslig sammanslutning, vars förvaltnings- och verksamhetsprinciper är fastställda i lag. De övriga försvarsorganisationernas representation bör dock bibehållas i Försvarsutbildning rf:s ledande organ i syfte att upprätthålla de frivilliga aktörernas motivation i arbetet.

Arbetet på att förnya Försvarsutbildning rf:s utbildningssystem har inletts utifrån statsrådets redogörelse av år 2004. Avsikten är att på regional grund bilda sådana utbildnings- och stödenheter för Försvarsutbildning rf som möjliggör en omfattande lokal fritidsverksamhet och för sin del sörjer för de utbildningstjänster som landskapstrupperna behöver. När det gäller utbildandet och utformningen av de landskapstrupper som skall ställas upp bör

man också effektivare än för närvarande utnyttja reservisternas frivillighet.

Kvinnorna bör också ges större möjligheter att delta i förbättrandet av vår trygghet genom att de erbjuds meningsfulla uppgifter t.ex. i Försvarsutbildning rf:s utbildnings- och stödenheter. Kvinnornas Beredskapsförbund rf har framkastat möjligheten att reservera kvinnor för uppgifter vid undantagsförhållanden.

Kvinnoorganisationerna har anfört att arbetsgivarna bör åläggas skyldigheten att bevilja ledighet för deltagande i vissa utbildningsdagar, eftersom utbildningen i annat fall i alltför stor utsträckning skulle komma att förläggas till veckosluten. Om detta önskemål skall föras in i regeringens proposition förutsätter det en grundligare beredning än vad som varit möjligt i detta sammanhang.

De försvarsorganisationer som hörts i samband med lagberedningen och vilka samtidigt är medlemmar av Försvarsutbildning rf har understrukit den självständiga ställning som de traditionellt haft i egenskap av medborgarorganisationer. Den på frivillighet baserade medborgarverksamheten, som grundar sig på föreningslagen och organisationens egna stadgar, har stor betydelse för utvecklandet av medborgarnas försvarsvilja. Statsmakten bör inte ensidigt försöka styra organisationernas verksamhet.

3.2. De viktigaste förslagen

Organiseringen av det frivilliga försvaret

I 1 kap. i den föreslagna lagen om frivilligt försvar fastställs lagens syfte samt det som i denna lag avses med militär utbildning. Enligt förslaget tillämpas lagen inte i landskapet Åland.

I 2 kap. finns de allmänna bestämmelserna om organisationen. I lagförslaget är det främst fråga om anordnandet av försvarsutbildningen. Den frivilliga militära utbildning som ges vid försvarsmakten och under försvarsmaktens styrning bör anses vara en sådan offentlig uppgift om vilken skall bestämmas på lagnivå. Verksamheten föreslås basera sig på de nuvarande organen,

men avsikten är att det inbördes förhållandet mellan dessa skall förtydligas.

Försvarsministeriet har enligt förslaget alltjämt det parlamentariska ansvaret för det frivilliga försvaret. Samarbetet mellan de olika ministerierna och de övriga myndigheterna samt försvarsorganisationerna understryks. I syfte att effektivisera försvarsministeriets övervakningsmöjligheter föreslås, att huvudstaben årligen skall lämna ministeriet en berättelse över frivilligarbetet.

Delegationen för frivilligt försvar är ett organ genom vilket den parlamentariska övervakningen också förverkligas. Delegationen föreslås ha en heltidsanställd sekreterare. Regionala delegationer kan enligt förslaget tillsättas. Bestämmelser om delegationens och de regionala delegationernas uppgifter, sammansättning och anordnandet av deras verksamhet utfärdas genom förordning av statsrådet.

Vid beredningen övervägdes tillsättandet av ett separat expertutskott som stöd för delegationen. Ett separat expertutskott bedömdes dock försämrade den parlamentariskt sammansatta delegationens ställning och omintetgöra den parlamentariska styrning och övervakning som sker via delegationen. Delegationen föreslås själv bland sig kunna välja arbetsutskott och andra utskott.

Ledningen och övervakningen av de militära uppgifter som hör till den frivilliga verksamheten föreslås höras till försvarsmaktens huvudstab. Vid lagberedningen har den samtidigt aktuella totalrevisionen av värnpliktslagen och likaså det förnyande av försvarsmaktens lednings- och förvaltningssystem vilket som bäst genomförs beaktats.

Förnyandet av Försvarsutbildning rf:s ställning

Som försvarsmaktens huvudsakliga samarbetspartner på det frivilliga försvarets område har fr.o.m. år 1994 verkat Försvarsutbildning rf. Föreningens ställning har i samband med lagberedningen dryftats på bred front på grund av att utbildningen för de frivilliga blivit mera omfattande och utvecklats så att den blivit allt mångsidigare. Försvarsmakten har också för avsikt att

beställa bl.a. de utbildningstjänster som landskapstrupperna behöver från föreningen.

Samarbetet mellan försvarsorganisationerna och försvarsmakten har varit intensivt. Den frivilliga försvarsutbildningen har innefattat vapenutbildning under ledning av försvarsmaktens personal och på dess ansvar, varvid huvudstaben har gett anvisningar för arrangemangen.

Riksdagens justitieombudsman fäste år 1993 uppmärksamhet vid att det var svårt att se skillnaden mellan den lagstadgade utbildning som ges av försvarsmakten och vissa kurser som hör till den frivilliga försvarsutbildningen och som ordnas vid försvarsmaktens truppförband (JO dnr 557/4/92). Enligt justitieombudsmannen bör angående försvarsmaktens uppgifter och ansvar vid anordnandet av frivillig försvarsutbildning bestämmas i lag. Till följd av detta ändrades lagen om försvarsmakten genom att till 2 § 1 mom. fogades en 5 a punkt.

När frågan bedöms är det nödvändigt att särskilt beakta 124 § i grundlagen, enligt vilken offentliga uppgifter kan anförtros andra än myndigheter endast genom lag. Härvid får de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning inte äventyras. Inom lagstiftningen har det i en sådan situation varit möjligt att genom lag ge en privaträttslig förening offentliga uppgifter och befogenhet att utöva offentlig makt för skötseln av dem. Om föreningens karaktär samtidigt förändras så att den blir offentligrättslig kommer föreningen att utgöra en del av den indirekta statsförvaltningen, som vid utövandet av offentlig makt eller fullgörandet av offentliga uppgifter är jämförbar med myndighetsverksamhet. Det är dock inte fråga om en egentlig myndighet. Ett exempel på sådana föreningar är bl.a. Centralhandelskammaren, Trafikskyddet och Jägarnas centralorganisation.

Bestämmelsen i grundlagens 124 § ställer inte i sig krav på den organisationsform i vilken offentliga uppgifter sköts. Tillämpbarheten av grundlagens bestämmelser och andra bestämmelser som

gäller den medelbara offentliga förvaltningen avgörs främst utifrån uppgifternas karaktär, inte enligt organisationsformen hos de organisationer som sköter uppgifterna.

I detta sammanhang har uppmärksamhet fästs vid det planerade utbildningssystemet också i ljuset av bestämmelserna i 3 § i föreningslagen. Sådana organisationer som bör anses vara organiserade helt eller delvis på militärt sätt på grundval av den lydnad som krävs av medlemmarna och indelningen i truppformationer eller genom att utrustningen inbegriper vapen, betraktas som militära organisationer och är som sådana förbjudna. Försvarsutbildning rf är inte organiserad på detta sätt och dess medlemmar kan inte vara enskilda medborgare utan endast organisationer.

Försvarsministeriets utredningsarbetsgrupp föreslog i sin rapport som utarbetades år 2004 nya uppgifter för Försvarsutbildning rf, såsom att utbilda trupper på beställning av myndigheterna och också som en del av utbildningssystemet för undantagsförhållanden samt som värd för de lokala verksamhetscentralerna. Riksdagens försvarsutskott ansåg i sitt betänkande nr 1/2004 rd att Försvarsutbildning rf i egenskap av en organisation som sörjer för landskapstruppernas utbildning har en viktig uppgift och gav sitt stöd till att föreningens ställning befästs t.ex. som offentligrättslig sammanslutning.

Vid beredningen av det frivilliga försvarsarbetets lagstadgade organisering har Försvarsutbildning rf:s ställning och betydelse framhävts. Därför föreslås att föreningen omvandlas till en offentligrättslig förening, och att bestämmelserna om den förs in i lagen i ett särskilt 3 kap. När Försvarsutbildning rf omvandlas till en offentligrättslig förening kan administrativa fördelar uppnås och övervakningsmöjligheterna förbättras. De traditionella försvarsorganisationerna skulle alltjämt fortsätta att verka som självständiga organisationer, som enligt specialbestämmelsen i den föreslagna lagens 9 kap. utan särskild ansökan kan fortsätta som medlemmar av den nya Försvarsutbildningsföreningen när Försvarsutbildning rf läggs ner.

Till den del Försvarsutbildningsföreningens uppgifter ersätter eller kompletterar myndigheternas motsvarande verksamhet som hänför sig till verkställigheten av lag är det fråga om skötseln av en offentlig förvaltningsuppgift. Avsikten med frivillig militär träning är att komplettera och stödja försvarsmaktens egen utbildning.

Den frivilliga försvarsutbildningen och den övriga frivilliga försvarsverksamheten

Det är ändamålsenligt, att bestämmelserna om sådana frivilliga övningar som anordnas av försvarsmakten placeras i lagen om frivilligt försvar i stället för i värnpliktslagen. Samtidigt föreslås, att kvinnor som inte har fullgjort frivillig militärtjänst och också män som inte fullgjort beväringstjänsten kan delta i dessa övningar.

Den militära utbildning som ges frivilliga och användningen av försvarsmaktens vapen, ammunition och explosiva varor kan ordnas så att den verkställs endast under militärmyndigheternas ledning eller styrning. Vapnen och den viktigaste utrustningen skulle innehas av försvarsmakten. Betydande militär utbildning såsom förberedelser för deltagande i truppers operationer och anordnandet av stridsskjutning med tunga vapen hör dock uteslutande till försvarsmakten.

Försvarsmakten föreslås av särskilda skäl kunna berättiga en person som varit anställd vid försvarsmakten, och som i sin tjänst haft befogenhet att leda skjutningar, att verka som ledare för skolskjutningar. Försvarsmakten har anført, att det bör vara möjligt att använda reservister också i sådana uppgifter gällande skjututbildning som är av krävande natur. Eftersom den ledare som ansvarar för säkerheten i samband med skjutningarna har en synnerligen viktig ställning bör man först få tillräckliga erfarenheter av hur skjutningarna utförs innan ledningen av skjutningarna kan anförtros reservister. Saken tas upp i samband med den fortsatta beredningen av lagen.

Dessutom kunde försvarsmakten skaffa utbildningstjänster från Försvarsutbildningsföreningen. Problemet

har i detta sammanhang varit svårigheten att fastställa vad som är militär utbildning. Det ligger i samhällets intresse att få uppgifter om detta slag av verksamhet i vårt land.

Den frivilliga försvarsverksamheten når endast en del av medborgarna och kan därför inte ens delvis ersätta det på värnpliktsystemet baserade försvaret.

Försvarsorganisationerna bör överenskomma om sin egen utbildningsverksamhet med Försvarsutbildningsföreningen, via vilken de militära myndigheterna kan ges information om organisationernas utbildningsverksamhet, dock inte om sedvanlig tävlings- och idrottsverksamhet. Försvarsmakten bör vid behov ha rätt att få uppgifter om organisationernas utbildningsverksamhet av militär natur.

Bestämmelserna i 5 kap. om det övriga frivilliga försvarsarbetet har utformats så att de är av rätt allmän karaktär med beaktande av försvarsmaktens lagstadgade skyldighet att delta i trygghandet av den allmänna ordningen och i räddningsverksamheten. Det är närmast fråga om hänvisningsbestämmelser till lagarna om polis- och räddningsverksamhet, i enlighet med vilka de frivilligas eventuella deltagande när det gäller att bistå myndigheterna skulle fastställas.

Detta slag av verksamhet skulle alltid äga rum enligt på lag baserade behörighetsförhållanden under ledning och styrning av myndigheten i fråga. Enligt 124 § i grundlagen kan frivilliga inte användas i uppgifter som förutsätter betydande utövning av offentlig makt.

Förslaget innefattar också bestämmelser om organisationernas upplysnings- och motionsverksamhet samt om förberedelser och anförtroendet av beredskapsuppgifter åt frivilliga.

De som avgett förbindelse kan enligt förslaget med beslut av statsrådets allmänna sammanträde förordnas till extra övningar som avses i värnpliktslagen eller till tjänstgöring under mobilisering.

Förslagen gällande den frivilliga personalen

Enligt den föreslagna lagens 6 kap. kan de

som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och särskilt de som utbildas för landskapstrupperna avge en tidsbunden förbindelse om deltagande i försvarsmaktens frivilliga övningar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen, om deltagande i försvarsmaktens handräckningsuppgifter och om tjänstgöring vid extra övningar som avses i värnpliktslagen eller i uppgifter vid mobilisering. Inom frivilligverksamheten i Sverige har man haft goda erfarenheter av ett dylikt förbindelsesystem.

I statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 6/2004 rd anses, att de icke-värnpliktiga kvinnornas ställning och möjligheter inom det frivilliga försvaret bör byggas ut. Också riksdagens försvarsutskott ansåg detta vara viktigt. Det borde göras möjligt för kvinnor att delta i landskapstrupperna i uppgifter som motsvarar deras utbildning. Det föreslagna förbindelsesystemet gäller också kvinnor. Det föreslås bli möjligt för försvarsmakten att reservera och placera kvinnor som avgett förbindelse i uppgifter enligt försvarsmaktens krigstida sammansättning.

Med tanke på avgivande av förbindelse kan försvarsmakten enligt förslaget granska den ifrågakvarande personens hälsotillstånd och tjänsteduglighet. Försvarsmakten kan av giltigt skäl underlåta att godkänna förbindelsen eller annullera den. Också den som avgett förbindelse har rätt att säga upp förbindelsen.

Anmälan till frivilligverksamhet föreslås kunna ske via Försvarsutbildningsföreningen. Den som avger förbindelse behöver — till åtskillnad från förfarandet i Sverige — inte höra till någon försvarsorganisation.

Bestämmelser om skyldigheter och rättigheter för dem som deltar i frivilligverksamheten finns i 7 kap. Den som avgett förbindelse är skyldig att infinna sig till utbildning och fullgöra sitt uppdrag sakenligt. Personen i fråga förutsätts också bl.a. iakttä bestämmelserna om sekretess.

De frivilliga har vissa ekonomiska och sociala förmåner som baserar sig på deltagandet i de frivilliga övningar som anordnas och skjutningar som övervakas av

försvarsmakten eller i utbildning eller handräckning som försvarsmakten eller Försvarsutbildningsföreningen beställer. Medlemsorganisationernas egen utbildningsverksamhet omfattas i allmänhet inte av bestämmelserna i 7 kap.

Förslaget innehåller likaså bestämmelser om att lagen om olycksfall i militärtjänst och skadeståndslagen skall gälla också de frivilliga. Också grunderna för motivationssystemet och personalens folkrättsliga ställning har beaktats.

Bestämmelserna om registrering och utlämnande av uppgifter finns i 8 kap. De som avgett förbindelse registreras i det värnpliktsregister som förs av försvarsmakten.

Ändringar av andra lagar

Till lagen om försvarsmakten, gränsbevakningslagen, lagen om frivilligt militärtjänst för kvinnor, lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen, polislagen, lagen om olycksfall i militärtjänst, arbetarskyddslagen, strafflagen och lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman fogas enligt förslaget hänvisningar till lagen om frivilligt försvar.

Genom ändringen av lagen om försvarsmakten blir försvarsmaktens uppgift också att styra, stödja och övervaka det frivilliga försvaret. Försvarsmaktens sammansättning utökas med landskapstrupperna, vilka bildas av frivilliga värnpliktiga som hör till reserven och andra frivilliga som avgett förbindelse till försvarsmakten.

Försvarsmakten föreslås för handräckningsuppgifter kunna använda också personer som deltar i sådan tjänstgöring som avses i lagen om frivilligt försvar. Handräckningsavdelningen föreslås fungera under ledning av en till dess chef förordnad person som tjänstgör i en militär tjänst enligt anvisningar av den polisman som leder uppdragets utförande.

Polisen föreslås kunna anlita frivilligorganisationer samt Försvarsutbildningsföreningen och personer

som deltar i tjänstgöring enligt lagen om frivilligt försvar som hjälp i efterspaningsuppgifter samt för andra biståndsuppgifter som inte innefattar betydande utövning av offentlig makt. Det är försvarsmaktens lagstadgade uppgift att delta i räddningsverksamheten.

Rätt till ersättning enligt 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst har enligt förslaget också den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och i skjutningar som försvarsmakten övervakar samt i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i försvarsmaktens handräckningsuppgifter.

Arbetarskyddslagen skall inte heller i fortsättningen tillämpas på en person som med stöd av lagen om frivilligt försvar deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar eller i militära övningar eller utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen.

Med krigsman avses i 45 kap. i strafflagen den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar enligt 18 § i lagen om frivilligt försvar samt en i 21 § avsedd utbildare och ledare för skjutningar vid Försvarsutbildningsföreningens utbildningsdagar.

Justitiekanslern i statsrådet föreslås vara befriad från skyldigheten att övervaka att lagen följs i ärenden som hör till riksdagens justitieombudsman och som gäller Försvarsutbildningsföreningen.

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Ekonomiska konsekvenser

Av de anslag som i statsbudgeten har beviljats för understödande av försvarsorganisationernas verksamhet (moment 27.99.50) har Försvarsutbildning rf år 1995 omvandlat i euro beviljats 336 400 euro. År 2000 steg anslaget till 1 480 100 euro. Såväl år 2005 som år 2006 utdelade försvarsministeriet 1 565 000 euro i statsbidrag till Försvarsutbildning rf.

Av det statsbidrag som beviljats Försvarsutbildning rf har 40 % använts för utgifter som föranletts av föreningens utbildningsuppdrag och 60 % för

administrativa utgifter samt forsknings- och andra utgifter. Från anslaget för försvarsmaktens omkostnader har till ett värde av ca 1,4 milj. euro finansierats kostnadsfritt annat utbildningsstöd.

Vid försvarsministeriet har uppskattats att för priset av ett repetitionsövningsdygn (120 euro) fås tre dygn frivillig övning (enhetspris 35 euro) och uppskattningsvis mellan fem och sex av Försvarsutbildning rf:s kursdygn. Repetitionsövningarna medför större kostnader för försvarsmakten än de frivilliga övningarna, eftersom också reservistlön betalas för repetitionsövningar. Därutöver måste försvarsmaktens övriga stöd till Försvarsutbildning rf beaktas, varvid kostnadsverkan per kursdygn stiger. Den frivilliga utbildningen är ändå också därefter billigare än repetitionsutbildningen.

Enligt propositionen beställer försvarsmakten militär utbildning av Försvarsutbildningsföreningen och betalar ersättningar för den enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). En noggrannare uppskattning förutsätter dock uppgifter om antalet personer som skall utbildas och om antalet utbildningsdagar samt om slaget av utbildningstjänster.

Det statsunderstöd som beviljas Försvarsutbildningsföreningen minskar från nuvarande nivå till den del det har använts till utgifter för militär utbildning. Det belopp som dras av överförs enligt förslaget till försvarsmaktens omkostnader. Det indirekta stöd som ges av försvarsmakten ändras enligt förslaget till utbildningsutgifter för försvarsmaktens krigstida reserv.

I försvarsmaktens bokslut ingår efter detta alla kostnader som föranleds av den militära utbildningen oavsett om det gäller repetitionsövningsutbildning, frivilliga övningar eller av Försvarsutbildningsföreningen ordnad militär utbildning. Om den militära utbildning som föreningen ordnar delvis kan ersätta försvarsmaktens repetitionsövningsutbildning kan arrangemanget anses vara ett kostnadseffektivt sätt att upprätthålla reservisternas militära beredskap.

De kostnader som delegationen för frivilligt försvar har skulle ökas närmast av

förslaget om anställande av en sekreterare på heltid och inrättandet av regionala delegationer. Den kostnadseffekt som följer av inrättandet av en generalsekreterartjänst kan bedömas uppgå till ca 60 000 euro om året.

Den kalkylmässiga kostnaden för landskapstrupperna, som skulle täcka utbildningen samt de ekonomiska och sociala förmånerna bedöms uppgå till ca 160 000 euro per landskapskompani. Utbildningen ges inom ramen för utbildandet av försvarsmaktens reserv. Om utbildningen genomförs som reservövningar blir kostnadseffekten mer än dubbelt så stor. En 15 dygn lång repetitionsövning för en enhet av samma storlek skulle komma att kosta ca 336 000 euro.

Utrustandet av landskapstrupperna sker enligt försvarsmaktens utrustningsplan. Detta inverkar på den ordning och den tidtabell enligt vilken utrustandet genomförs.

Förslaget kan genomföras inom ramen för de nuvarande anslagen för försvarsministeriets förvaltningsområde samt de av statsrådet för åren 2007-2011 meddelade rambesluten för statsfinanserna. Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för år 2008.

4.2. Konsekvenser i fråga om myndigheternas verksamhet

Stiftandet av en lag om frivilligt försvar är av anmärkningsvärd betydelse ut försvarsmaktens synpunkt. De landskapstrupper som skall ställas upp har en central position när det gäller det kvalitativa utvecklandet av det väpnade försvarssystemet. Anordnandet av frivilliga övningar har en positiv inverkan när det gäller att upprätthålla försvarsviljan och försvarsförmågan på den nuvarande höga nivån. I detta avseende är förslaget om att medborgarna kan förbinda sig till det frivilliga försvaret och bestämmelserna om de frivilligas ekonomiska och sociala rättigheter viktiga.

När reservisterna verkar som utbildare tjänar detta den krigstida uppgiften och förmågan samt ger reservisterna möjligheter att ådagalägga och bredda sitt kunnande.

Denna verksamhet är kostnadseffektiv för försvarsmakten. Arbetsbördan för försvarsmaktens personal kan underlättas. Säkerheten förutsätter i alla händelser noggrann övervakning.

Avsikten är att landskapstrupperna skall utbildas under i medeltal 15 dygn. Av utbildningen avses 10 % vara repetitionsövningar, 30 % av försvarsmakten anordnade frivilliga övningar och 60 % utbildning som beställs från Försvarsutbildningsföreningen.

Utbildningen kräver betydande personalresurser. Som utbildare lämpar sig personer som är placerade i försvarsmaktens krigstida utbildningssystem och som samtidigt ges tillfälle att öva sin egen krigstida uppgift.

De som verkar som ledare, utbildare och övervakare i ansvarstunga uppgifter vid skjutningarna förutsätts ha behörighet enligt försvarsmaktens föreskrifter och anvisningar.

Vad de övriga myndigheterna gäller fästs i propositionen uppmärksamhet närmast vid de frivilligas möjligheter att delta i de handräckningsuppgifter med vilka försvarsmakten enligt lagen bistår polisen och räddningsväsendet. I denna mening är det i propositionen inte fråga om lika omfattande reglering som den vilken skisserades upp bl.a. i huvudstabens utredningsarbete från år 2003. Utifrån de erfarenheter som fås av den föreslagna lagen och medan den frivilliga specialutbildningen för frivilliga utvecklas kan en utökning av systemet tas i övervägande.

I det utvecklingsarbete som gäller de olika förvaltningsområdenas beredskapsfunktioner kan de frivilligas insats beaktas bättre än tidigare, även om några uttryckliga förslag till detta inte ingår i propositionen. Hur de nya behoven skall tillgodoses i lagstiftningen måste ännu grundligt utredas. Det frivilliga försvarets sektor är redan viktig i alla de övriga nordiska länderna.

4.3. Samhälleliga konsekvenser

Det finns fortgående ett ökande behov av utbildning, upplysning och rådgivning som syftar till att öka medborgarnas trygghet, och

det finns inte något hinder för att nya aktörer deltar i denna verksamhet. För att undvika onödigt överlappning och säkra sådan enhetlig och tillförlitlig information som säkerhetsfrågornas natur förutsätter är det nödvändigt, att myndigheterna, försvarsorganisationerna och räddningsområdets organisationer sörjer åtminstone för en tillfredsställande samordning av undervisningens innehåll och målgrupperna t.ex. genom inbördes samarbetsavtal.

Medborgarnas intresse för det frivilliga försvaret utgör en betydande resurs för samhället. Beaktandet av detta är viktigt med tanke både på samhället och på de frivilliga själva. Också den regionala jämställdheten kan härvid framhållas, eftersom landskapstrupperna är närmare områdets invånare än försvarsmaktens truppförband.

Tyngdpunkten i lagförslaget är förlagd till det militära försvaret. Nya hot och krishantering (t.ex. naturkatastrofer, oljeolyckor, pandemier osv.) tangeras i förslaget i samband med regleringen gällande handräckning och annan hjälpverksamhet.

Verkningarna med tanke på jämställdheten mellan könen

Förslaget har verkningar också med tanke på jämställdheten mellan könen. Särskilt kvinnornas andel har understrukits i de lagförslag som ingår i propositionen. Det görs möjligt för kvinnor att delta i försvarsmaktens frivilliga övningar även om de inte fullgjort den frivilliga militärtjänsten för kvinnor. Försvarsutbildningsföreningen ges till uppgift att utveckla den frivilliga utbildningen för kvinnor.

Försvarsmakten har enligt förslaget möjlighet att på grundval av förbindelsen registrera såväl kvinnor som män för uppgifter inom det frivilliga försvaret. Också andra kvinnor än de som fullgjort militärtjänsten föreslås redan under normala förhållanden kunna reserveras för och placeras i uppgifter som gäller undantagsförhållanden.

För dem som deltar i frivilligverksamhet kan enligt förslaget ordnas samma slag av ekonomiska och sociala förmåner som för

dem vilka tjänstgör med stöd av värnpliktslagen.

Kvinnor som deltar i frivilliga övningar vilka ordnas av försvarsmakten samt i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen och i försvarsmaktens handräckningsuppgifter försätts i samma ställning som de vilka fullgör värnplikten till den del det gäller ersättning för olycksfall och militärtjänstsjukdom.

Verkningar med tanke på Åland och där bosatta personer som har hembygdsrätt

Åland är en enligt folkrätten demilitariserad zon. På området får inte placeras trupper eller anordningar som är avsedda för militära ändamål.

Enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör till rikets lagstiftningsbehörighet bl.a. frågor som gäller försvarsväsendet och gränsbevakningsväsendet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden.

Enligt 12 § i självstyrelselagen för Åland är de som har hembygdsrätt befriade från fullgörandet av värnplikt. Därför kommer den föreslagna lagen inte att tillämpas i landskapet Åland. På Åland får tex. inte ställas upp landskapstrupper och där skulle inte kunna ges sådan militär utbildning som avses i lagen om frivilligt försvar. En invånare i landskapet Åland kan om han eller hon så önskar delta i sådan frivillig försvarsverksamhet som avses i denna lag utanför landskapet.

Ålands landskapsstyrelse har inte i sitt utlåtande till försvarsministeriet anfört anmärkningar över lagförslaget.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

Försvarsministeriet tillsatte den 8 mars 2005 en kommission under ledning av f.d. biträdande justitiekanslern, vicehäradshövding Jukka Pasanen med uppgift att bereda ett förslag till sådana lagstiftningsåtgärder som omorganiseringen

av det frivilliga försvarsarbetet förutsätter. Justitieministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbetsministeriet, försvarsministeriet, huvudstaben och Försvarsutbildning rf var representerade i kommissionen.

Under förloppet av sitt arbete hörde kommissionen som sakkunniga inalles 27 personer som representerade olika områden. Det sekretariat som berett kommissionens förslag har dessutom hört 18 sakkunniga. I fråga om förslaget till bestämmelser om registrering av personuppgifter har dataombudsmannen hörts i enlighet med 41 § i personuppgiftslagen.

Kommissionens betänkande (Förslag till lagstiftning om det frivilliga försvaret. Betänkande av kommissionen för beredning av lagstiftning om det frivilliga försvaret. Kommittébetänkande 2006:1) överlämnades till försvarsministern den 16 februari 2006.

5.2. Utlåtandena och hur de har beaktats

Försvarsministeriet begärde utlåtande om kommissionens betänkande av följande parter: samtliga ministerier, justitiekanslern i statsrådet, riksdagens biträdande justitieombudsman, dataombudsmannen, Ålands landskapsstyrelse, Helsingfors hovrätt, länsstyrelserna, Gränsbevakningsväsendet, Huvudstaben, riksdagspartierna, arbetsmarknadsorganisationerna, försvarsmaktens personalorganisationer, fredsorganisationerna, räddningsområdets organisationer, Finlands Röda Kors, delegationen för frivilligt försvarsarbete, planeringskommissionen för försvarsinformation PFI, delegationen för jämlikhetsärenden samt sekretariatet för Säkerhets- och försvarskommittén.

Dessutom begärde försvarsministeriet särskilt ett skriftligt utlåtande av Ålands landskapsstyrelse och professorn, jur.dr. Kaarlo Tuori från Helsingfors universitet.

Det sammandrag av utlåtandena som utarbetats vid ministeriet den 1 juni 2006 har publicerats särskilt. Efter remissen har propositionen genomgått fortsatt beredning vid försvarsministeriet.

Utlåtande erhöles från sammanlagt 47

remissinstanser. Nästan alla remissinstanser ansåg det vara viktigt och nödvändigt att en lag om frivilligt försvar stiftas. Ställningstagandena gällde i främsta hand samma centrala frågor som hade uppmärksamats redan tidigare under kommissionens arbete. Till dem hör begreppet militär utbildning, Försvarsutbildningsföreningens ställning och uppgifter, föreningsfriheten, förbättrandet av kvinnornas ställning, skapandet av ett förbindelse- och reserveringssystem, användningen av frivilliga i handräckningsuppgifter, aktörernas samarbete och delegationens sammansättning.

Med beaktande av Försvarsutbildning rf:s centrala ställning och betydelse när det gäller att ordna frivillig försvarsutbildning är det enligt huvuddelen av remissinstanserna befogat, att föreningen omvandlas till en offentligrättslig förening.

I vissa utlåtanden har anförts, att den utbildning som ges värnpliktiga inte kan skötas av någon instans utanför försvarsmakten. Den militära utbildningen, användningen av militära vapen, explosiva varor och annan materiel samt vapenutbildningen måste begränsas till att vara endast försvarsmaktens uppgift. Då när uppgifterna har samband med utbildning som försvarsmakten beställer bör de ledas och övervakas av militärmyndigheterna.

Försvarsorganisationerna oroade sig för att lagen gör försvarsministeriet och den delegation som skall tillsättas som stöd för ministeriet ansvariga för styrningen och övervakningen av hela det frivilliga försvaret. Detta skulle innebära ett ingrepp i föreningarnas frihet att ordna sin verksamhet på det sätt som de önskar. Dessutom skulle den föreslagna styrningen och övervakningen gälla endast Försvarsutbildningsföreningens medlemsorganisationer, inte andra organisationer som verkar på försvarsområdet. Man föreslog, att styrningen och övervakningen av den frivilliga försvarsutbildningen i fortsättningen skall höra till försvarsministeriets verksamhetsområde.

Försvarsorganisationerna konstaterade, att man inte i betänkandet entydigt definierat

vad som avses med militär utbildning. Av betänkandet framgår inte vilket slag av verksamhet som är tillåten då den är anordnad frivilligt och vad som kan genomföras endast på åtgärd av försvarsmakten. Snävt tolkat försämrar den föreslagna lagen reservisternas nuvarande verksamhetsmöjligheter. Organisationerna föreslår, att med militär utbildning skall avses endast sådan utbildning som ges med försvarsmaktens vapen, ammunition eller explosiva varor.

Inrikesministeriet har inte några anmärkningar i fråga om den föreslagna möjligheten att använda landskapstrupperna som försvarsmaktens handräckningsmanskap. Ministeriet

framhåller dock att förutsättningen för att räddningsverksamheten skall kunna ledas och genomföras framgångsrikt är att tillgången till de resurser som skall användas för ändamålet samt aktionsberedskapen för resurserna och deras användning i alla enskilda fall är planerad och överenskommen. Detta gäller också situationer där frivilliga landskapstrupper deltar i räddningsverksamheten.

I vissa utlåtanden framfördes, att om personer som deltar i det frivilliga försvaret kommer att delta i stödandet av myndigheterna utöver handräckningsuppdragen t.ex. vid efterspaning och storolyckor bör det ske via verksamhet som koordineras av den frivilliga räddningstjänsten.

Ökade möjligheter för kvinnorna att delta stöddes allmänt i utlåtandena. Kvinnornas andel av det frivilliga försvarets totalområde har fortgående vuxit. Det föreslogs att man inte bör låta de arrangemang som gäller kvinnornas utbildning, deras förbindelse gällande deltagande och reserveringen av kvinnor för uppgifter vid undantagsförhållanden förbli beroende av en eventuell fortsatt utredning.

I utlåtandena fästes dessutom uppmärksamhet vid att förpliktelser fastställs för dem som frivilligt förbinder sig till landskapstrupperna, men att dessa personers förhållande till arbetsgivaren inte överhuvudtaget slås fast. I dessa utlåtanden föreslogs samma förfarande som gäller för

repetitionsövningarna.

6. Samband med andra propositioner

Propositionen har samband med regeringens proposition med förslag till värnpliktslag som överlämnas till riksdagen samtidigt. Det är ändamålsenligt att propositionerna behandlas samtidigt, eftersom lagstiftningen om militär utbildning som ges vid försvarsmakten på så sätt förnyas i sin helhet. Lagarna avses också träda i kraft samtidigt.

De bestämmelser om frivilligt försvar som

ingår i den gällande värnpliktslagen flyttas till den nya lagen om frivilligt försvar. I 18 och 40 § i det första lagförslaget i propositionen finns en hänvisning till den föreslagna värnpliktslagen. I värnpliktslagen finns enligt förslaget de grundläggande bestämmelserna om värnpliktsregistret, som föreslås innefatta ett delregister över frivilliga som avgett förbindelse gällande försvarsutbildning och annan verksamhet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2008. De ekonomiska verkningarna hänför sig till försvarsministeriets huvudtitel.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lag om frivilligt försvar

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Lagens syfte. I paragrafen bestäms om lagens syfte.

I lagen bestäms om frivilligt försvar som anordnas under myndigheternas tillsyn och styrning och med hjälp av vilket medborgarnas och myndigheternas förutsättningar att delta när det gäller att stödja samhället i allvarliga störningssituationer utvecklas. Syftet med lagen är dessutom att främja försvarsförmågan.

Medborgarnas försvarsvilja och villighet att delta i frivilligverksamhet utgör en styrka som bör styras så att den utöver den militära försvarsförmågan betjänar också förberedelserna med tanke på undantagsförhållanden och tryggheten i vardagen. Huvudvikten i lagen är förlagd till de arrangemang som gäller den frivilliga försvarsutbildningen och ställningen för personer som deltar i utbildningen.

2 §. Militär utbildning. I paragrafen intas en uttrycklig bestämmelse om vad som i denna lag avses med militär utbildning. Till den militära utbildningen hör tre väsentliga element: syftet med utbildningen är att utveckla den militära förmågan och truppens samverkan så, att truppen kan agera i krig eller vid andra väpnade konflikter, utbildningen ges så att försvarsmakten själv ordnar den eller så att den ges under försvarsmaktens ledning eller styrning, och utbildningen ges med försvarsmaktens utrustning och materiel.

Också försvarsorganisationerna kan ge militär utbildning i nuvarande omfattning, men härvid skall utbildningen äga rum under försvarsmaktens styrning. Bestämmelser om betydande militär utbildning som ges av försvarsmakten föreslås ingå i 17 § 3 mom. och bestämmelser om militär utbildning som ges av Försvarsutbildningsföreningen i 20 §.

Det har visat sig svårt att entydigt definiera begreppet militär utbildning. Under

lagberedningens förlopp har man föreslagit att definitionen bör bygga t.ex. på användningen av vapen och annan materiel som används vid utbildningen, på den militära befälsrätten eller på användningen av gradbeteckningar.

Enligt en definition är militär utbildning sådan utbildning av trupper i krigstida truppsammansättning som ges med försvarsmaktens militära utrustning och materiel. Enligt en annan definition är den militära utbildningen sådana övningar som görs med försvarsmaktens vapen, ammunition och explosiva varor. I en tredje definition har till denna materielförteckning fogats stridsmedel, ledningssystem och specialfortskaffningsmedel. Det har också ansetts vara fråga om militär utbildning när personer som placerats i de krigstida trupperna utbildas, varvid utbildningen inriktar sig på den enskilda militärpersonens verksamhet som en del av en trupp vilken står under ledning.

Vid försvarsmakten ges också utbildning som knappast skiljer sig från den utbildning som ges i det övriga samhället. All utbildning som ges militärpersoner kan inte klassificeras som enbart militär (t.ex. första hjälpen, kartläsning, terrängmätning, sprängningsarbete, dykning, fallskärmshopp, självförsvarsförmåga och signalering). Samtidigt har man framhållit att en stor del av den signaleringsmateriel och den övriga materiel som militärerna använder kan användas också för civila ändamål. Försvarsmakten och det civila livet kan på många områden gå jämsides.

Utbildningens målsättning är den faktor som skiljer åt den utbildning som ges vid försvarsmakten och den som ges i det övriga samhället. Om huvudvikten tydligt är förlagd till att effektivera den militära förmågan är det fråga om militär utbildning.

2 kap. Bestämmelser om organisationen

Kapitlet innehåller bestämmelser om myndigheternas ledning och tillsyn, om delegationen för frivilligt försvar och om

samarbetsavtal.

3 §. Myndigheternas ledning och tillsyn. Till verksamhetsområdet för försvarsförvaltningens centrala myndigheter, försvarsministeriet och försvarsmaktens huvudstab, hör enligt förslaget också ledningen och styrningen av samt tillsynen över det frivilliga försvaret. I förslaget understryks försvarsministeriets skyldighet att samordna försvarsfunktionerna.

Enligt 1 mom. hör styrningen av och tillsynen över det frivilliga försvaret samt samordningen av de olika förvaltningsområdenas funktioner till försvarsministeriets verksamhetsområde.

Enligt 16 § i reglementet för statsrådet hör till försvarsministeriets förvaltningsområde bl.a. försvarspolitik, landets militära försvar och samordningen av totalförsvaret. Till försvarsministeriets uppgifter hör enligt 1 § 5 punkten i förordningen om försvarsministeriet (375/2003) bl.a. värnpliktsystemet, den militära utbildningen och det frivilliga försvarsarbetet.

Enligt försvarsministeriets arbetsordning (585/2003) hör frågor som gäller grunderna för och styrningen av det frivilliga försvaret till ministeriets försvarspolitiska avdelning. I samband med ministeriet verkar säkerhets- och försvarskommittén, om vilken en särskild förordning (288/2003) har utfärdats. Kommittén bistår försvarsministeriet samt utrikes- och försvarspolitiska ministerutskottet i frågor som gäller totalförsvaret.

Försvarsministeriet har inom ramen för sin lagstiftnings- och budgetbefogenhet en stor betydelse när det gäller att leda det frivilliga försvaret. Till denna uppgift hänför sig också ministeriets tillsyn över den verksamhet som sker på dess kompetensområde och för vilken ministeriet bär det parlamentariska ansvaret.

Enligt 2 § 5 a punkten i lagen om försvarsmakten har försvarsmakten till uppgift att stöda den frivilliga försvarsundervisningen. Enligt paragrafens 6 punkt är försvarsmakten skyldig att vid behov ge handräckning samt enligt 6 a punkten att delta i räddningsverksamheten.

Enligt 3 § i lagen om försvarsmakten är försvarsmakten i administrativt avseende underställd försvarsministeriet och enligt 6 §

är huvudstaben ledande stab och högre förvaltningsmyndighet för försvarsmakten. Regionala förvaltningsmyndigheter är för närvarande enligt förordningen om försvarsmakten (667/1992) staberna såväl för försvarsområdet som för militärlänet. Systemet med försvarsområden kommer att frångås i slutet av år 2007.

Enligt 2 mom. är det huvudstabens uppgift att leda de militära uppgifter som hör till den frivilliga försvarsutbildningen samt att styra, stödja och övervaka den övriga verksamheten. Skötseln av dessa ärenden har hört till huvudstabens personalstab och särskilt till dess värnpliktsavdelning. Stor betydelse i det praktiska arbetet har staberna för militärlänen och de nya regionalbyråer som kommer att inrättas i framtiden. Dessa föreslås ha självständig beslutanderätt i värnpliktsfrågorna.

I 3 mom. föreslås att gränsbevakningsväsendet kan delta i främjandet av det frivilliga försvaret. I 25 § i gränsbevakningslagen finns en bestämmelse om gränsbevakningens uppgifter med anknytning till det militära försvaret. Enligt paragrafens 2 mom. är det möjligt att om försvarsberedskapen kräver det ansluta gränstrupper till försvarsmakten och enligt 3 mom. kan gränsbevakningsväsendet delta i främjandet av frivilligt försvarsarbete.

Gränsbevakningsväsendets möjligheter att stödja det frivilliga försvaret måste anses vara viktigt särskilt på de områden där försvarsmakten endast i ringa omfattning är närvarande. Till gränsbevakningsväsendet utbildningsuppgift kan fogas utbildning för frivilliga, varvid de frivilliga i huvudsak kommer att höra till gränstrupperna.

4 §. Delegationen. Med stöd av 2 § 5 a punkten i lagen om försvarsmakten har utfärdats en förordning om delegationen för frivilligt försvarsarbete. Delegationen är ett organ som underlyder försvarsministeriet och som har till uppgift att följa, ge rekommendationer om och styra utvecklandet av det frivilliga försvarsarbetet.

Delegationen utses av statsrådet, och dess medlemmar har representerat olika medborgargrupper och olikartade samhälleliga synsätt. Delegationen har en ordförande och tio andra medlemmar.

Erfarenheterna av delegationens verksamhet har varit goda. Enligt vad som anförs i statsrådets redogörelse SRR 6/2004 rd bör dess roll förstärkas. I syfte att framhäva delegationens ställning föreslås, att bestämmelser därom skall utfärdas i lag och att dess verksamhet bör vara en del av den parlamentariska övervakningen av det frivilliga försvarsarbetet.

Delegationens namn föreslås i 1 mom. vara delegationen för frivilligt försvar. En ny uppgift utöver styrning och utvecklande är den i lagen nämnda samordningen av det frivilliga försvaret.

Enligt 2 mom. tillsätter statsrådet delegationen för riksdagens mandattid. De rådande parlamentariska styrkeförhållandena i riksdagen skall beaktas när det gäller sammansättningen av delegationen, även om medlemmarna inte nödvändigtvis behöver vara riksdagsledamöter. Enligt 3 § 20 punkten i reglementet för statsrådet hör tillsättningen av delegationen till statsrådets allmänna sammanträde medan försvarsministeriet sköter ersättandet av enskilda medlemmar.

Avsikten är att delegationen skall ha en sekreterare med uppdraget som huvudsyssla och ett behövligt antal medarbetare. Den nuvarande delegationen förfogar över två sekreterare.

De centrala aktörernas, såsom ministeriernas, huvudstabens och Försvarsutbildningsföreningens representation i delegationen kan garanteras via permanenta sakkunniga. Delegationen kan enligt sin egen prövning själv tillsätta ett arbetsutskott bland delegationens medlemmar. En bestämmelse om detta kan föras in i förordningen.

Som nya organ föreslås i 3 mom. regionala delegationer och delegationer för enskilda verksamhetsområden. Regionala delegationer kan enligt förslaget tillsättas i militärlänen och delegationer för enskilda verksamhetsområden vid behov vid försvarsgrenarna.

De regionala byråerna föreslås också kunna stöda samordningsuppgifterna gällande länsstyrelsernas föreberedelser. Försvarsgrenarnas delegationer kan för sin del koordinera den riksomfattande

utbildningen.

När det gäller delegationerna bör man beakta de parlamentariska styrkeförhållandena, och de olika förvaltningsområdenas myndigheter, försvarsmakten samt de centrala försvarsorganisationerna och organisationer också på andra områden bör också vara representerade i dem. På så sätt kan myndigheterna och organisationerna sinsemellan överenskomma på regional nivå om de allmänna målen för verksamheten, arbetsfördelningsfrågor och resursanvändning. I praktiken har vid militärlänen redan tillsatts sådana samarbetsorgan och avsikten är nu att göra deras verksamhet officiell och till en del av delegationens verksamhet.

Närmare bestämmelser om delegationens och de regionala delegationernas verksamhet utfärdas enligt förslaget genom förordning av statsrådet. I förordningen bestäms bl.a. om delegationernas uppgifter och sammansättning samt om organiseringen av verksamheten.

5 §. Samarbetsavtal. Försvarsministeriet och huvudstabens samt försvarsorganisationerna undertecknade den 21 december 1998 ett samarbetsavtal till vilket också inrikesministeriet anslöt sig. Avtalet har sedermera förnyats den 14 december 2001. Det har ersatts av Försvarsutbildning rf:s stadga som undertecknades den 14 december 2005.

Försvarsmakten och Försvarsutbildning rf har sinsemellan årligen utarbetat resultatavtal, i vilka försvarsmaktens stöd till föreningen och utvecklingsperspektiven för dess verksamhet har skrivits in. Utifrån detta kan resultatavtalssystemet utvecklas också mellan andra myndigheter som deltar i den frivilliga föreberedelseverksamheten och organisationer som är villiga att vara med.

Avtalssystemet har i praktiken visat sig vara ändamålsenligt när det gäller att på årsbasis ordna de frågor som hör till samarbetet. Tillämpandet av systemet på det frivilliga försvaret måste anses vara en god förvaltningsmodell. Därför föreslås att en bestämmelse om saken förs in i lagen. I syfte att stärka styrningen är den andra avtalspartnern enligt 16 § försvarsministeriet.

Genom att bestämmelsen till sitt innehåll är av allmän natur möjliggör den också i övrigt en utvidgning av avtalssystemet mellan de olika myndigheterna och försvarsorganisationerna. Som exempel kan nämnas det partnerskapsavtal som den 15 december 2004 träffades mellan Försvarsutbildning rf och Räddningsbranschens centralorganisation i Finland.

Det finns ett fortgående ökat behov av utbildning, upplysning och rådgivning vars syfte är att öka medborgarnas trygghet, och det finns inte något hinder för nya aktörer deltagande i denna verksamhet. Den centralaste utgångspunkten när det gäller att utveckla lagstiftningen och den praktiska verksamheten på det frivilliga försvarets område är att skillnaden mellan de militära och de civila organisationerna och verksamheterna förblir klar.

I syfte att undvika onödig överlappning och säkerställa den enhetliga och tillförlitliga kommunikation som säkerhetsfrågornas natur förutsätter är det nödvändigt, att försvarsorganisationerna och räddningsområdets organisationer sörjer för att åtminstone undervisningens innehåll och målgrupperna samordnas i tillräcklig omfattning.

Det är också viktigt att ett jämlikt samarbete mellan organisationerna understöds och uppmuntras genom att alla erbjuds samma möjligheter att stärka medborgarnas trygghet och beredskap.

3 kap. Försvarsutbildningsföreningen

I 3 kap. finns enligt förslaget bestämmelser om Försvarsutbildningsföreningen och dess uppgifter (6—7 §), medlemmar (8 §), organen och deras uppgifter (9—19 §), finansieringen av verksamheten (11 §), styrelsemedlemmars, funktionärers och arbetstagares skadeståndsansvar (12 §), förfarandet vid skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter samt straffrättsligt tjänsteansvar (13 §), tillämpningen av föreningslagen (14 §), revision och bokföring (15 §) samt övervakning av ekonomin (16 §).

6 §. Försvarsutbildningsföreningen och dess syfte. Försvarsorganisationerna

grundade år 1993 som samarbetsorgan i utbildningsfrågor Försvarsutbildning rf, vars verksamhet i praktiken har visat sig vara behövlig. Under beredningen av den frivilliga försvarsutbildningens lagstadgade verksamhet har Försvarsutbildning rf:s betydelse accentuerats. Utifrån de grunder som nämns i den allmänna motiveringen föreslås, att Försvarsutbildning rf blir en offentligrättslig förening och att bestämmelserna gällande den placeras i ett särskilt kapitel i lagen. Detta kapitel har en mera detaljerad motivering än de övriga.

Det är traditionellt statens, dvs. den offentliga maktens uppgift att sörja för försvaret. Också den frivilliga utbildning som stöder försvaret och för vars anordnande Försvarsutbildning rf ursprungligen grundades har enligt den avgörandepraxis som tillämpats av riksdagens justitieombudsman ansetts vara en offentlig uppgift (JO dnr 2029/4/99). Av betydelse är försvarsmaktens och försvarsministeriets medlemskap i föreningen, försvarsmaktens personals deltagande som tjänsteåliggande i verksamhet och evenemang som hänför sig till utbildningen i fråga och som ordnas och leds av försvarsmakten samt inrikesministeriets deltagande i den ovan nämnda verksamheten. För sin del leder, genomför och övervakar föreningen den frivilliga försvarsutbildningen, vars syfte är att under styrning av de myndigheter som saken gäller utbilda män och kvinnor vilka behärskar sin uppgift för försvarsmaktens och också andra myndigheters organisationer vid undantagsförhållanden.

Ur lagstiftningssynpunkt kan man närma sig Försvarsutbildning rf:s ställning så att föreningen bevaras som en till sin juridiska natur privaträttslig förening, som i denna lag har getts till uppgift att sköta en eller flera offentliga förvaltningsuppgifter. I lagförslaget har man valt ett annat alternativ, dvs. det föreslås att föreningen omvandlas till en offentligrättslig förening.

Föreningens uppgift också i egenskap av betydande aktör som tillhandahåller civil utbildning kommer tydligt fram. Det är viktigt att föreningens militära och civila uppgifter inte sammanblandas. Föreningen måste verka i intensivt samarbete med andra

aktörer på utbildningsområdet. Styrningen av den militära utbildning som föreningen ordnar hör enligt förslaget till försvarsmakten och styrningen av den civila utbildningen till de övriga förvaltningsområdena.

I 1 mom. föreslås att Försvarsutbildning rf blir en offentligrättslig förening under namnet Försvarsutbildningsföreningen, som verkar som riksomfattande samarbetsorgan för den frivilliga försvarsutbildningen.

Försvarsutbildningsföreningens syfte är enligt 2 mom. att främja försvaret genom utbildning, information, upplysning och forskning. Utöver sin riksomfattande verksamhet kan Försvarsutbildningsföreningen ha enheter på regional och lokal nivå.

Försvarsutbildningsföreningens regionala utbildnings- och stödenheter placeras enligt planerna i särskilda verksamhetscentraler, beträffande vilka beredningen som bäst är aktuell vid försvarsministeriet. Verksamhetscentralerna kan vara t.ex. försvarsmaktens, räddningsmyndigheternas, kommunernas eller andra samfunds lokaliteter och övriga områden. Med verksamhetscentralernas hjälp kan samarbetet mellan olika myndigheter och organisationer intensifieras. De kan enligt förslaget också användas av det frivilliga organisationsfältet.

Eftersom föreningslagen inte utan en uttrycklig hänvisning tillämpas på offentligrättsliga föreningar, föreslås i 3 mom. om Försvarsutbildningsföreningens rättsliga handlingsförmåga att i fråga om föreningens behörighet när det gäller att förvärva rättigheter och ingå förbindelser samt att kära och svara skall det som i 6 § 1 mom. i föreningslagen bestäms om registrerade föreningar gälla.

7 §. Uppgifter. I paragrafen bestäms om Försvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgifter och om dess övriga medlemsverksamhet som närmast hör till den frivilliga föreningsverksamhetens område. Beträffande den sistnämnda verksamheten är det framför allt fråga om informativ reglering, eftersom skötseln av uppgifterna i fråga inte är skötsel av en sådan offentlig förvaltningsuppgift som avses i 124 § i grundlagen.

I 1 mom. bestäms om Försvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgifter. Överlåtandet av dem till föreningen kan anses vara ändamålsenligt på det sätt som avses i grundlagen.

Enligt 1 mom. 1 punkten är Försvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgift att ordna militär utbildning som hör till det frivilliga försvaret samt allmän informations- och upplysningsverksamhet i syfte att upprätthålla för försvaret positiva värderingar och attityder. Enligt momentets 2 punkt skall Försvarsutbildningsföreningen utveckla kvinnornas möjligheter att delta och enligt 3 punkten skall föreningen styra, stödja och samordna medlemsorganisationernas försvarsutbildning. På så sätt verkar den som samarbetsorganisation och samlar ihop medlemsorganisationernas försvarsutbildning.

Till den del försvarsutbildningsföreningens ovan nämnda uppgifter ersätter eller kompletterar myndigheternas motsvarande verksamhet som hänför sig till verkställigheten av lagarna är det fråga om skötseln av en offentlig förvaltningsuppgift. Försvarsutbildningsföreningens uppgifter skall sålunda granskas enligt de krav som ställs i 124 § i grundlagen. Eftersom föremålet för verksamheten i regel är enskilda medborgare lämpar sig försvarsutbildningsföreningen för de offentliga uppgifter som planerats för den och kompletterar väl den egentliga myndighetsverksamheten.

Försvarsutbildningsföreningen kan enligt förslaget i samarbete med försvarsmakten ordna sådan militär utbildning för reservister som syftar till att stödja försvarsmakten genom att ge utbildning som upprätthåller och utvecklar reservisternas färdigheter. Kurserna avses komplettera den utbildning som försvarsmakten ger.

Den frivilliga militära utbildning som försvarsutbildningsföreningen ger varken ersätter eller åsidosätter militärutbildningen enligt värnpliktslagen utan kompletterar och stöder den på ett betydande sätt. Den militära utbildningens förhållande till 124 § i grundlagen bedöms närmare i inledningen till

4 kap. och i samband med 17 §.

Kvinnornas andel i det frivilliga försvaret bör alltså utvecklas, och enligt förslaget fogas utvecklandet av kvinnornas möjligheter att delta till föreningens lagstadgade uppgifter.

Försvarsutbildningsföreningen föreslås också vara samarbetsorganisation för sina medlemsorganisationers utbildningsverksamhet. I denna egenskap kan den handleda medlemsorganisationerna när de ordnar försvarsutbildning samt samordna den utbildning som medlemsorganisationerna anordnar. Det är framför allt fråga om koordinering av utbildningen, eftersom Försvarsutbildningsföreningens medlemsorganisationer är självständiga föreningar.

På grund av sin karaktär av samarbetsorganisation medverkar Försvarsutbildningsföreningen till att de synpunkter som gäller det frivilliga försvaret beaktas också i olika sammanhang när det gäller myndighetsverksamheten.

I 2 mom. införs närmast i informativt syfte ett omnämnande av Försvarshögskolans andra än i 1 mom. fastställda uppgifter, beträffande vilka det alltså är fråga om frivillig föreningsverksamhet. Försvarsutbildningsföreningen kan sålunda alltså i enlighet med sina stadgar sörja för t.ex. motionsutbildning samt ge annan nödvändig säkerhets-, förberedelse- och ledarskapsutbildning. Avsikten är inte att förändra Försvarsutbildningsföreningens uppgifter i relation till medlemsorganisationerna.

Försvarsutbildningsföreningen tar också initiativ i frågor som gäller försvaret och verkar också annars till främmande för försvaret.

Säkerhetsutbildningen avses ge färdigheter att klara sig i risk- och störningssituationer under normala förhållanden. Vid utbildningen ges undervisning i grundläggande medborgarfärdigheter, såsom första hjälpen, primärläckning, självförsvaret och orientering. Till

beredskapsundervisningen föreslås också bl.a. stöd till kommunerna och andra civila myndigheter. Som utbildningsämnen föreslås efterspaning, massinkvartering och massbespisning samt skyddsfrågor. När det

gäller ledarskaps- och utbildarutbildningen är det möjligt att utveckla de kunskaper och den förmåga med hjälp av vilka kursdeltagarna förmår leda sin organisations verksamhet vid normala och undantagsförhållanden. Ledarskapsutbildningen är avsedd i första hand för ledarna inom reserven och andra som verkar i ledarskapsuppgifter och avses bli anordnad i första hand för organisationens egna behov i syfte att skola utbildare för försvarsdistriktens kurser och övningar. Utbildningen skall ordnas tillsammans med övriga aktörer med beaktande av övriga myndigheters uppgifter och skyldigheter.

8 §. Medlemmar. I lagen föreslås enligt förslaget in en grundläggande bestämmelse om föreningens medlemmar. Endast riksomfattande föreningar föreslås kunna vara medlemmar. Enligt förslaget kan Försvarsutbildningsföreningens möte som medlemmar anta riksomfattande föreningar vilkas verksamhetsområde eller uppgifter omfattar eller har nära samband med främmande av försvaret. Dessa omständigheter kan bekräftas i de ansökande föreningarnas stadgar och praktiska verksamhet.

Ändringen av föreningens rättsliga status inverkar inte som sådan på de nuvarande medlemmarnas ställning. De föreningar som redan nu är medlemmar av Försvarsutbildning rf kan utan särskilda åtgärder fortsätta som medlemmar av Försvarsutbildningsföreningen.

Medlemmar av Försvarsutbildning rf var den 1 januari 2006 Kadettikunta ry, Försvarsgillenas förbund rf, Maanpuolustusnaiten Liitto rf, Reserviläisliitto-Reservistförbundet ry, Reserviläisurheilu-liitto ry, Marin reserven rf, Sotilaskotiliitto-Soldathemsförbundet ry, Suomen Metsästäjäliitto-Finlands Jägarförbund ry, Finlands Fredsbevararförbund rf, Finlands Reservofficersförbund rf samt Kvinnornas Beredskapsförbund rf. Till den sistnämnda hör för sin del tio medlemsorganisationer.

9 §. Organ. Enligt 1 mom. är Försvarsutbildningsföreningens organ föreningens möte och styrelse. Försvarsutbildningsföreningen har också en verksamhetsledare. Bestämmelser om övriga

organ och deras uppgifter utfärdas enligt förslaget genom förordning av statsrådet. Genom förordning bestäms bl.a. om föreningens centralbyrå och distriktsbyråer samt om de utbildnings- och stödenheter som verkar under de sistnämnda.

Enligt 2 mom. hör till föreningens styrelse ordföranden, viceordföranden och sju andra medlemmar. Enligt förslaget förordnar statsrådets allmänna sammanträde ordföranden och fyra medlemmar. Föreningens möte väljer styrelsens övriga medlemmar på framställning av föreningens medlemsorganisationer. Likaså väljs styrelsens viceordförande vid föreningens möte.

För varje medlem förordnas eller väljs en personlig suppleant. Ordföranden, viceordföranden och de övriga medlemmarna förordnas för två kalenderår i sänder. Samma person kan vara av föreningens möte vald medlem utan avbrott under högst två mandatperioder.

Eftersom det är fråga om en offentligrättslig förening som vid skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter skall iakttas språklagen måste man också beakta att landets bägge nationalspråk skall vara representerade i styrelsen.

10 §. Organens uppgifter. Enligt 1 mom. godkänns vid föreningens möte de allmänna principerna för verksamheten och ekonomin och fattas beslut om fastställande av bokslutet och beviljande av ansvarsfrihet för styrelsens medlemmar och verksamhetsledaren samt om eventuell medlemsavgift och dess belopp för det följande verksamhetsåret. Vid mötet fastställs vidare verksamhetsplanen och budgeten för det följande året.

Dessutom väljs viceordföranden och de medlemmar av styrelsen som enligt 9 § 2 mom. skall väljas av föreningens möte. Föreningens möte väljer en revisor och revisorssuppleant. Vid mötet fastställs också arvoden för det följande verksamhetsåret för styrelsens ordförande, viceordförande och medlemmar samt för revisorn.

Vid föreningens möte fattas beslut om antagning av medlemmar i och utslutande av medlemmar ur Försvarsutbildningsföreningen samt fastställs

försvarsutbildningsföreningens arbetsordning.

Enligt 2 mom. skall styrelsen bereda de ärenden som skall behandlas vid föreningens möte samt verkställa mötets beslut. Vidare anställer och entledigar styrelsen verksamhetsledaren och övriga funktionärer i ledande ställning samt bestämmer deras löneförmåner och en ställföreträdare för verksamhetsledaren. Dessutom utövar styrelsen också i övrigt Försvarsutbildningsföreningens högsta beslutanderätt i ärenden i vilka beslutanderätten inte enligt 1 mom. ankommer på föreningens möte.

Enligt 3 mom. skall verksamhetsledaren leda och utveckla försvarsutbildningsföreningen och dess verksamhet i enlighet med arbetsordningen, sörja för skötseln av Försvarsutbildningsföreningens ekonomi och tillgångar, bereda och föredra ärenden som skall behandlas i styrelsen, verkställa styrelsens beslut samt utföra de övriga uppgifter i anslutning till den verkställande makten som inte hör till styrelsen.

Enligt förslaget införs i 4 mom. ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet bestämma om föreningsmötets och styrelsens uppgifter. I förordningen bestäms bl.a. om sammankallandet av föreningens och styrelsens möten och om dessas beslutsfattande.

11 §. Finansiering av verksamheten. Den nuvarande Försvarsutbildning rf:s årsbudget är ca två miljoner euro, varav ca 1,5 miljoner har kommit från statsbudgeten via försvarsministeriet. Den resterande delen av inkomsterna består i huvudsak av avgifter för deltagande i utbildning (ca tio euro/dag/deltagare).

Av stor betydelse för föreningens ekonomi har dock varit försvarsmaktens indirekta stöd. Detta innebär, att försvarsmakten har ställt bl.a. utrustning, kaserner och personal avgiftsfritt till föreningens förfogande. Det indirekta stödets kalkylmässiga värde (ca 1,4 milj. euro om året) motsvarar nästan den finansiering som fås direkt via statsbudgeten. Beslutet om beviljande av indirekt stöd har fattats av kommandören för militärlänet eller truppförbandet på sitt område. Det är

nödvändigt att i fortsättningen noggrannare än för närvarande fastställa förutsättningarna för användningen av försvarsmaktens områden och lokaliteter.

Om andra än myndigheter genom lag ges offentliga förvaltningsuppgifter, bör skötseln av dem jämte resultatmål och ansvar samt finansiering och tillgångar liksom även tillsyn och annan uppföljning klart särskiljas från organisationens övriga verksamhet. Denna inledning bör tydligt komma till synes i lagen.

Avsikten är att göra finansieringen av verksamheten så genomskinlig som möjligt. Därför föreslås i 1 mom. att i statsbudgeten skall tas in ett anslag inom vars ram Försvarsutbildningsföreningen beviljas statsbidrag för omkostnader som föranleds av skötseln av de offentliga förvaltningsuppgifter som i 7 § 1 mom. fastställts för föreningen.

Enligt förslaget beviljas statsbidrag inte för omkostnader som föranleds av militär utbildning som beställs av försvarsmakten. Statsbidragsmedlen skall förvaras avskilt från medlen för föreningens övriga verksamhet.

Enligt 2 mom. skall statsunderstödlagen (688/2001) tillämpas på statsbidrag som beviljas Försvarsutbildningsföreningen. Som statsbidragsmyndighet fungerar försvarsministeriet.

Enligt förslaget beviljas statsbidrag endast för de i 7 § nämnda offentliga förvaltningsuppgifterna. Vid dimensioneringen av det statsbidrag som beviljas för kostnaderna för skötseln av dessa uppgifter beaktas som reducerande faktor de avgifter som försvarsmakten betalar för tjänster som den beställt av föreningen. De i föreningens stadgar fastställda övriga uppgifterna finansieras på annat sätt än med hjälp av statsbidrag.

Vid behandlingen av det statsbidrag som försvarsministeriet beviljar Försvarsutbildningsföreningen beaktas de förfaranden som hänför sig till statsbudgeten och statsbokslutet. Enligt förslaget införs i statsbudgeten de mål som skall ställas upp för verksamheten. Angående överföringsutgifternas effekter och resultaten av den med statsbidrag finansierade verksamheten bör rapporteras, i statens

bokslutsberättelse vid beskrivningen av resultaten av verksamheten inom ministeriets ansvarsområde och i bokslutet för ministeriet vilket verkar som räkenskapsverk om effekterna av statsbidragen.

Enligt paragrafens 3 mom. används för finansieringen av Försvarsutbildningsföreningens utbildningsverksamhet intäkter från avgifter för prestationer och eventuella medlemsavgifter samt övriga för ändamålet anvisade medel.

Med stöd av 4 mom. kan Försvarsutbildningsföreningen ta ut avgifter för sina prestationer. I fråga om de allmänna grunderna för när prestationerna skall vara avgiftsbelagda och för avgifternas storlek iaktas lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Närmare bestämmelser om avgifterna utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

12 §. Styrelsemedlemmars, funktionärers och arbetstagares skadeståndsansvar. I 1 mom. bestäms enligt förslaget att en medlem av Försvarsutbildningsföreningens styrelse, funktionärer och arbetstagare utöver det som bestäms i föreningslagen skall ersätta en skada som åsamkats Försvarsutbildningsföreningen, dess medlemmar eller andra genom överträdelse av bestämmelserna om Försvarsutbildningsföreningen. På ersättningen för en sådan skada tillämpas i övrigt bestämmelserna i föreningslagen. Enligt 39 § i föreningslagen är de ovan nämnda personerna skyldiga att ersätta skada som de i sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet har orsakat föreningen. Det samma gäller skada som har vållats en föreningsmedlem genom överträdelse av föreningslagen eller föreningens stadgar.

I fråga om skadeståndsskyldigheten för styrelsemedlemmar, funktionärer och arbetstagare tillämpas enligt förslaget med stöd av 2 mom. annars vad som föreskrivs i 4 kap. i skadeståndslagen om arbetstagares skadeståndsansvar. Bestämmelsen gäller Försvarsutbildningsföreningens funktionärer ända upp till verksamhetsledaren, eftersom de står i privaträttsligt anställningsförhållande. Enligt skadeståndslagen skall den ersättning som

följer av en skada som en arbetstagare i sitt arbete vållat genom fel eller försummelse jämkas genom beaktande av omständigheterna. Om arbetstagaren endast gjort sig skyldig till lindrigt vållande skall inget skadestånd dömas ut.

13 §. Förfarandet vid skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter samt straffrättsligt tjänsteansvar. I 1 mom. bestäms om tillämpandet av de centrala förvaltningsrättsliga bestämmelserna på Försvarsutbildningsföreningens verksamhet och i 2 mom. om föreningens styrelsemedlemmars, funktionärers och arbetstagares straffrättsliga tjänsteansvar.

Vid skötseln av Försvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgifter skall enligt 1 mom. förvaltningslagen (434/2003), språklagen (423/2003); lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) samt arkivlagen (831/1994) iakttas.

Med tanke på hur lagstiftningen skall fungera är det viktigt att lagstiftaren tydligt visar när en uppgift innebär skötseln av en offentlig uppgift och till vilken del därtill hör utövning av offentlig makt. Till försvarsutbildningsföreningens i denna lag fastställda uppgifter hör inte utövning av offentlig makt i begreppets traditionella betydelse och inte egentligt förvaltningsförfarande inklusive handläggningen av förvaltningsärenden. I de uppgifter som avses i denna lag är det inte fråga om beslutsfattande som gäller någons förmåner, rättigheter eller skyldigheter.

När det gäller informations-, upplysnings- och forskningsverksamhet är det framför allt fråga om verksamhet av karaktären offentliga serviceuppgifter, medan den militära utbildningen till sin karaktär kan anses utgöra faktisk verksamhet. Med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och grundtryggheten betonas framför allt yrkeskunskapen hos den person som sköter en uppgift av ovan nämnt slag och de krav som kan ställas på sådan yrkeskunskap.

Det föreligger dock en skillnad mellan begreppet offentlig makt och begreppet offentlig uppgift. Förvaltningslagen tillämpas t.ex. enligt sin tillämpningsbestämmelse (2 § 3 mom.) vid offentligrättsliga föreningar då

de sköter offentliga förvaltningsuppgifter, medan det i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet anges att vad som sägs om en myndighet på vilken lagen tillämpas gäller även bl.a. sammanslutningar som utövar offentlig makt och som utför ett offentligt uppdrag. Å andra sidan har utövandet av offentlig makt t.ex. i skadeståndsrättslig rättspraxis ansetts vara också rådgivning till den del rådgivningsskyldigheten i fråga baserar sig på lag, även om rådgivningen i traditionell bemärkelse inte har betraktats som direkt ingripande i någons förmåner, rättigheter eller skyldigheter. Språklagen för sin del tillämpas enligt motiveringen till tillämpningsbestämmelsen (3 §) överhuvudtaget inte hos offentligrättsliga föreningar (RP 92/2002 rd, s. 66).

Enligt grundlagsutskottets tolkningspraxis innebär tryggnad av kraven på rättsskydd och god förvaltning i den betydelse som avses i 124 § i grundlagen att de allmänna förvaltningslagarna iakttas när ärenden behandlas och att de som handlägger ärenden handlar under tjänsteansvar (se t.ex. GrUU 42/2005 rd, s. 3). De allmänna förvaltningslagarna liksom också språklagen tillämpas med stöd av de i dem ingående bestämmelserna om tillämpningsområde, definition på myndigheter eller enskildas skyldighet att ge språklig service också på enskilda när de utför ett offentligt förvaltningsuppdrag. Bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar för personer som utövar offentlig makt finns för sin del i 40 kap. 11 § 5 punkten i strafflagen.

Sålunda är det enligt grundlagsutskottets ovan nämnda utlåtande numera inte längre nödvändigt att på grund av 124 § i grundlagen införa en hänvisningsbestämmelse i de allmänna förvaltningslagarna. Med tanke på regleringens tydlighet är det enligt utskottet i sig dock alltså möjligt. Därför föreslås, att i lagen införs en uttrycklig bestämmelse om tillämpningen av alla de ovan nämnda författningarna.

På grund av de krav som språklagen ställer bör befolkningens behov beaktas jämlikt t.ex. när det gäller informations- och upplysningsverksamheten. I fråga om

anordnandet av militär utbildning är det dock skäl att framhålla, att det i regel sker vid garnisonerna och att försvarsmaktens truppförband enligt 39 § 1 mom. i språklagen är finskspråkiga och att försvarsmaktens kommandospråk enligt 3 mom. är finska. För närvarande är ett truppförband svenskt.

Bestämmelserna i 3—11 kap. i förvaltningslagen skall tillämpas endast när det vid skötseln av en offentlig förvaltningsuppgift är fråga om handläggning av förvaltningsärenden och fattande av förvaltningsbeslut. Av detta följer, att förvaltningslagens betydelse vad gäller Försvarsutbildningsföreningen begränsar sig närmast till att iakttas de principer om god förvaltning som avses i 2 kap. i förvaltningslagen. Sålunda bör föreningen t.ex. vid sin rådgivning gällande upplysnings-, informations- och utbildningsverksamhet förfara som en förvaltningsmyndighet och iakttas god förvaltning, vartill hör t.ex. sakenligt beteende och skyldighet att i regel skriftligt och utan obehogat dröjsmål besvara skriftliga förfrågningar.

Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet gäller för sin del handlingar som uppkommer i samband med skötseln av offentliga uppgifter eller som annars hänför sig till skötseln av sådana uppgifter. Sålunda kan det bli aktuellt för Försvarsutbildningsföreningen också att fatta förvaltningsbeslut i frågor som gäller utlämnande av dokument. Närmare bestämmelser om sökande av ändring i dessa beslut finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Enligt 1 § 1 mom. 6 punkten i arkivlagen gäller lagen andra samfund, organ och personer när de utför ett offentligt uppdrag enligt lagar och förordningar eller föreskrifter som meddelats med stöd av dem, till den del det som en följd av uppdraget uppkommer handlingar som avses i lagen om allmänna handlingars offentlighet.

Till den del det är fråga om verksamhet som förblir utanför sådana offentliga uppgifter som avses i denna lag, såsom föreningsverksamhet eller intern verksamhet, finns inte något behov av att tillämpa förvaltningsrättsliga bestämmelser.

Den medelbara offentliga förvaltningen blir föremål för straffrättsligt tjänsteansvar vid utövandet av offentlig makt eller skötseln av offentliga uppgifter. Straffrättsliga ansvarsfrågor bedöms sålunda enligt samma grunder som om det vore fråga om myndigheternas verksamhet. När det gäller Försvarsutbildningsföreningens upplysnings- och informationsverksamhet är det dock väsentligt, att t.ex. oriktig eller lagstridig information inte sprids. Också oriktig informationsverksamhet kan således indirekt medföra skada.

Eftersom överlämnandet av en offentlig förvaltningsuppgift till någon annan än en myndighet inte får försämra den enskilda medborgarens rättsliga ställning föreslås att i 2 mom. för tydlighetens skull införas en uttrycklig bestämmelse om att försvarsutbildningsföreningens styrelsemedlemmar och funktionärer samt arbetstagare under straffrättsligt tjänsteansvar sköter de offentliga förvaltningsuppgifter som tilldelats föreningen enligt denna lag.

14 §. Tillämpning av bestämmelserna i föreningslagen. Enligt 2 § 2 mom. i föreningslagen tillämpas lagen i fråga på sammanslutningar som genom lag eller förordning har organiserats för ett särskilt ändamål endast i den mån så stadgas särskilt. Föreningslagen kan sålunda inte ens delvis tillämpas på föreningar som grundats genom lagstiftningsåtgärder om angående en sådan tillämpning inte särskilt har bestämts.

I paragrafen föreslås att på Försvarsutbildningsföreningen utöver de uttryckliga bestämmelser som skall införas i den föreslagna lagen och den statsrådsförordning som skall utfärdas med stöd av den dessutom skall tillämpas föreningslagens bestämmelser. De bestämmelser som skall tillämpas är föreningslagens bestämmelser om begränsning av personligt ansvar för medlemmar i föreningen (6 § 2 mom.), föreningens tvåspråkighet (9 §), medlemsföreteckningen (11 §), inträde i en förening (12 §), utträde ur en förening (13 §), uteslutning ur en förening och förfarandet vid uteslutning (14—15 §), föreningsmötet (20 §), möteskallelse (24 §), jäv vid föreningsmöte (26 §), upprättande av

protokoll (31 §), klanderbara och ogiltiga beslut samt verkställighetsförbud (32—34 §), styrelsen (35 § 1 och 2 mom.), de som får teckna föreningens namn (36 §), jäv för styrelsemedlem och funktionär (37 §) och skadeståndsskyldighet (39 §).

Enligt förslaget bestäms om möjligheten att genom förordning av statsrådet bestämma om omständigheter som enligt 8 § i föreningslagen skall nämnas i föreningens stadgar. Där skall bestämmas t.ex. om föreningens hemort och tvåspråkighet samt om rättigheten att teckna föreningens namn.

15 §. Revision och bokföring. I allmänhet bestäms om en förenings bokförings- och revisionskyldighet i bokföringslagen (1336/1997) och revisionslagen (936/1994). Till revisionen hänvisas också i 38 § i föreningslagen. För att det inte skall bli oklart till vilka delar och i vilken mån lagarna i fråga gäller försvarsutbildningsföreningen föreslås att i lagen införs en uttrycklig bestämmelse om tillämpningen av bokföringslagen och revisionslagen.

Enligt 1 mom. tillämpas bokföringslagen på Försvarsutbildningsföreningens bokföring och revision.

I 2 mom. bestäms om revisorerna och valet av dem samt om revisorsuppleanten. För granskning av Försvarsutbildningsföreningens förvaltning och räkenskaper skall finnas två revisorer som är antingen av Centralhandelskammaren godkända revisorer (CGR) eller revisionssammanslutningar eller revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin (OFR). Av revisorerna skall den ena väljas av föreningens möte medan den andra skall förordnas av försvarsministeriet. För vardera revisorn väljs eller förordnas också en revisorsuppleant. På Försvarsutbildningsföreningens revision tillämpas utöver det som nämns ovan dessutom i tillämpliga delar revisionslagen.

16 §. Övervakning av ekonomin. Enligt 1 mom. styr och övervakar försvarsministeriet Försvarsutbildningsföreningens ekonomiska verksamhet och fastställer årligen dispositionsplanen för föreningens medel. Statsbidragsmyndigheten, dvs. försvarsministeriet, och

Försvarsutbildningsföreningen föreslås ingå resultatavtal inkluderande resultatmål.

Enligt 2 mom. utarbetar Försvarsutbildningsföreningen en verksamhets- och ekonomiplan till stöd för resultaten av den verksamhet och för den ekonomi som skall finansieras med statsbidrag enligt vad som bestäms genom förordning av försvarsministeriet. Försvarsutbildningsföreningen skall utarbeta en beskrivning av effekterna av de överföringsutgifter som beviljats föreningen och av resultaten av den verksamhet som finansierats med dessa utgifter. I uppgifterna om resultaten skall också ingå jämförelser med de fastställda resultatmålen. Närmare bestämmelser om den här avsedda verksamhets- och ekonomiplanen och om beskrivningen utfärdas enligt förslaget genom förordning av försvarsministeriet.

Eftersom Försvarsutbildningsföreningen enligt förslaget med stöd av 11 § 1 mom. får statsbidrag för finansiering av sin verksamhet är föreningen med stöd av 2 § 1 mom. 3 punkten i lagen om statens revisionsverk (676/2000) och 1 § 1 mom. i lagen om rätt för statsrevisorerna att granska vissa statliga stödåtgärder (630/1988) underställd de nämnda övervakningsmyndigheternas tillsynsbehörighet.

Eftersom en betydande del av Försvarsutbildningsföreningens finansiering kommer från offentliga medel föreslås i 3 mom. i syfte att understryka sakens betydelse en uttrycklig bestämmelse om att Försvarsutbildningsföreningen till den del det gäller de uppgifter som fastställs för den i 7 § 1 mom. står under statsrevisorernas och statens revisionsverks tillsyn och granskning.

4 kap. **Den frivilliga försvarsutbildningen**

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag. Den militära utbildning som ges vid försvarsmakten för att medborgarna skall kunna fullgöra sin medborgerliga skyldighet bör betraktas som en sådan i lagrummet avsedd uppgift angående vilken bör bestämmas på lagnivå.

I 17 § i kapitlet bestäms om den militära utbildningen. Den militära utbildningen definieras i lagens 2 §. Riksdagens försvarskommitté har i sitt betänkande 1/2004 dragit upp en riktlinje enligt vilken utbildning som ges med militära vapen och vapensystem alltid skall äga rum under tillsyn av försvarsmaktens personal och att de militära vapnen skall förvaras i försvarsmaktens depåer.

Förslagets 18 § gäller försvarsmaktens i den gällande värnpliktslagen nämnda frivilliga övningar och 19 § andra än reservisters deltagande i sådana övningar. De frivilliga män och kvinnor som inte fullgjort beväringstjänst eller frivillig militärtjänst ges sålunda en möjlighet att få frivillig utbildning.

Försvarsutbildningsföreningen kan enligt förslaget ges också sådana uppgifter som annars hör till statsmakten. Bestämmelser om militär utbildning som ges av Försvarsutbildningsföreningen och dess utbildnings- och stödenhet finns i 20 §. I förslagets 17 och 21 § är det fråga om befogenheterna för dem som fungerar som ledare vid skjutningar och som utbildare. I 22 § bestäms om anmälningsskyldigheten gällande militär utbildning.

17 §. Militär utbildning. Ovan har konstaterats, att 124 § i grundlagen gäller anförtröende av förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter. Den militära utbildningen innefattas som offentlig verksamhet i lagrummet i fråga. Även om en offentlig förvaltningsuppgift genom lag kan anförtröas andra än myndigheter får detta inte äventyra de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Sådana uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt, och som också ingår i den militära utbildningen, kan dock anförtröas endast myndigheterna.

Enligt 1 mom. kan försvarsmakten ge frivilliga militär utbildning genom att ordna övningar och andra utbildningstillfällen. Dessutom kan försvarsmakten förvärva utbildningstjänster från Försvarsutbildningsföreningen enligt vad som avtalas särskilt dem emellan. T.ex. den

utbildning som landskapstrupperna behöver kan förvärfvas endast från Försvarsutbildningsföreningen.

Bestämmelser om landskapstrupperna finns i lagförslag 2.

Enligt förslaget kan utbildning ges en person som fyllt 18 år. Ålderskravet är det samma som den nedre åldersgränsen för fullgörande av beväringstjänsten i 2 § i den föreslagna nya värnpliktslagen. Dessutom bör observeras, att det enligt det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om indragning av barn i väpnade konflikter (FördrS 31/2002) vilket är bindande för Finland är förbjudet att använda personer under 18 år i militära uppgifter. Denna begränsning föreslås innefatta också det frivilliga försvaret när det gäller den militära utbildningen.

Den militära utbildningen för dem som fullgör beväringstjänsten kan enligt förslaget inte heller överlätas till intressenter utanför försvarsmakten.

Den militära utbildningen, användningen av militära vapen, explosiva varor och annan materiel samt vapenutbildningen har traditionellt ansetts höra till försvarsmaktens uppgifter. I det skede när de hänför sig till utbildning som försvarsmakten beställer skall dessa uppgifter ledas och övervakas av militärmyndigheterna.

I försvarsministeriets med stöd av 2 § 5 punkten i lagen om försvarsmakten utfärdade beslut om stödande av den frivilliga försvarsutbildningen föreskrivs, att vapen- och skjututbildning som försvarsmakten anordnar i syfte att stödja det frivilliga försvaret ges med försvarsmaktens vapen och ammunition och under ledning av försvarsmaktens personal.

Försvarsmakten föreslås alltid ha ansvaret för tillsyn och styrning när det gäller vapenutbildningen. Avsikten är inte att ändra samhällets övriga förberedelsearrangemang och den därtill hörande utbildningen.

I bestämmelsen i 2 mom. är det fråga om sådan militär utbildning till vilken hänför sig användning av försvarsmaktens vapen, ammunition och explosiva varor.

Användningen av försvarsmaktens vapen och stridsmedel kan så som för närvarande ske endast på övningsområden som

försvarsmaktens förfogar över i enlighet med gällande order och bestämmelser. Den som fungerar som ansvarig ledare för säkerheten vid skjut- och sprängningsövningarna skall höra till försvarsmaktens avlönade militärpersonal eller en person som haft en sådan uppgift. Härvid skall verksamheten äga rum enligt försvarsmaktens gällande reglementen och säkerhetsbestämmelser.

Försvarsmakten föreslås dock av särskilda skäl kunna bemyndiga en person som varit anställd vid försvarsmakten och som i sin tjänst haft behörighet att leda skjutningar att vara ledare för s.k. skolskjutningar.

I samband med utredningsarbetet gällande det frivilliga försvaret har huvudstaben i olika sammanhang föreslagit, att reservister skall kunna anställas vid försvarsmakten för att utbilda reservisttrupper. Sådana utbildare kan med stöd av sin ställning jämföras med dem som tjänstgör vid försvarsmakten i militära uppgifter. Det föreslagna alternativet stämmer inte överens med de arrangemang som tillämpas för den visstidsanställda militärpersonalen och har därför inte förts in i detta lagförslag.

Som alternativ har föreslagits att sådan vapenutbildning skall kunna ges endast vid försvarsmakten. Med tanke på skolskjutningarna skulle systemet dock vara onödigt besvärligt och i praktiken fungera sämre än det nuvarande.

På den militära utbildningens kärnområde finns uppgifter som kan anses höra till den militära utbildningens kärnområde på så sätt, att det är befogat att betrakta dem som enbart försvarsmaktens uppgifter. Sådana uppgifter kan vara den militära träningen av trupphelheter som är större än grundenheten, förberedelser för truppers operationer och anordnande av stridsskjutningar med tunga vapen. Dessa aktiviteter är i 3 mom. begränsade till att vara endast försvarsmaktens uppgifter.

Enligt 4 mom. kan närmare bestämmelser om hur den militära utbildningen skall ordnas i praktiken utföras genom förordning av försvarsministeriet.

18 §. *Frivilliga övningar som anordnas av försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet.* Enligt 7 § 3 mom. i den gällande värnpliktslagen kan

värnpliktiga tillåtas att förutom repetitionsövningar utföra frivilliga övningar vid försvarsmakten.

Enligt förslaget flyttas bestämmelsen nu till paragrafens 1 mom. De som deltar i frivilliga övningar föreslås bli kallade av försvarsmakten. På dem tillämpas därvid på andra ställen i lag utfärdade bestämmelser om militärpersoner. De skulle komma att vara underställda t.ex. bestämmelserna om straff för militära brott i 45 kap. i strafflagen, vilket förutsätter en komplettering av 27 § i lagen i fråga.

Vid de frivilliga övningarna upprätthålls militär kunskap och förmåga som inhämtats under beväringstjänsten, utbildas värnpliktiga för mera krävande uppgifter, görs de värnpliktiga förtrogna med förändringar som skett inom försvaret och tränas trupphelheterna i de för dem planerade sammansättningarna. Bestämmelsen gällande syftet med de frivilliga övningarna placeras enligt förslaget i paragrafens 2 mom.

I 25 § i gränsbevakningslagen bestäms, att gränsbevakningsväsendet ger militärutbildning endast åt sin egen personal, inklusive de värnpliktiga som tjänstgör där och kvinnor som fullgör frivillig militärtjänst. För att gränsbevakningsväsendet skall kunna delta i det frivilliga försvaret föreslås i 3 mom. att man också vid gränsbevakningsväsendet skall kunna ordna frivilliga övningar. Dessutom föreslås att det som i denna lag bestäms om försvarsmakten i tillämpliga delar skall gälla också gränsbevakningsväsendet.

19 §. *Rätten att delta i frivilliga övningar.* Lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor trädde i kraft den 1 april 1995. Med stöd av den har militärtjänst för kvinnor ordnats i över tio års tid. Kvinnor som fullgjort militärtjänst hör till reserven.

Också möjligheterna för andra kvinnor och för män som inte har fullgjort beväringstjänsten att delta i försvarsutbildningen bör beaktas bättre än för närvarande.

Avsikten är att jämlikt beakta möjligheterna för kvinnorna och de män som inte har fullgjort beväringstjänsten t.ex. på grund av hälsoskäl eller orsaker som gäller

övertygelse att delta i försvarsmaktens frivilliga övningar. Enligt förslaget fogas en hänvisningsbestämmelse till lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor.

Försvarsmaktens frivilliga övningar är en viktig utbildningsform för medborgare som är intresserade av försvaret. Också kvinnorna har varit villiga att skaffa sig sådan utbildning. Försvarsmakten får härigenom god personal, som ofta har specialkunskande på olika områden.

Därför bestäms i 1 mom. att förutom kvinnor som fullgjort frivillig militärtjänst också andra kvinnor som fyllt 18 men inte 60 år kan delta i försvarsmaktens frivilliga övningar. Åldersgränsen motsvarar den övre åldersgränsen för männens tillhörighet till reserven. Förutsättningen är att personen i fråga till sin hälsa och sina personliga egenskaper är lämpliga när det gäller att få utbildning. Deltagandet i övningarna sker på kallelse av försvarsmakten.

Intresserade av det frivilliga försvaret har ibland varit också män som av olika skäl inte har fullgjort beväringstjänsten. Enligt 1 mom. kan män, som i fråga om sin hälsa och sina övriga personliga egenskaper är lämpliga för utbildning, under samma förutsättningar som kvinnor i motsvarande ställning delta i frivilliga övningar. Åldersgränserna föreslås också för män vara minst 18 och högst 59 år.

Uppgifterna kan enligt 2 mom. vara sådan som kräver specialkunskande, t.ex. sjukvårdsuppgifter. Dessutom uppräknas i 2 mom. underhålls-, hälsovårds-, signalerings-, utbildnings-, byrå och andra motsvarande uppgifter. Det sistnämnda avser bl.a. uppgifter som gäller optisk luftbevakning, materielunderhåll, transporter, logistik och handräckning samt uppgifter som hänför sig till utbildning för och ledande av dem. Inrättandet av ett soldathem vid truppen kräver färdigheter av många olika slag.

I praktiken kan män och kvinnor som inte har fått militärutbildning placeras endast i vapenfria uppgifter vid övningarna tills deras utbildning möjliggör placering också i väpnade uppgifter.

20 §. Militär utbildning som anordnas av Försvarsutbildningsföreningen. Enligt

förslaget utvecklas Försvarsutbildningsföreningens verksamhet genom att vid dess distriktsorganisation bildas särskilda utbildnings- och stödenheter, för vilka rekryteras egna utbildare.

Försvarsmaktens och föreningens plan har varit möjligheten att utbilda landskapstrupper och övriga formationer på beställning av militär- och civilmyndigheterna. Försvarsutbildningsföreningen skulle på så sätt få tillstånd att utbilda också grundenheter och mindre militärstyrkor än grundenheterna.

Eftersom det vid reservistorganisationernas övningar numera är möjligt att använda t.ex. uniformer och halvautomatgevär som till utseendet är av samma slag som ett militärt vapen är det nödvändigt att säkerställa, att all sådan verksamhet sker inom de av lagen tillåtna gränserna.

Enligt 1 mom. anordnar Försvarsutbildningsföreningen militär utbildning som försvarsmakten beställer, dock inte viktig militär utbildning som avses i 17 § 3 mom., och annan utbildning som gagnar enskilda personers militära förmåga för personer som är under 18 år. Vid behov kan utbildningen gälla också specialutbildning för färdigheter som behövs vid räddningsverksamheten.

Försvarsorganisationerna kan ge utbildning som hänför sig till försvaret i nuvarande omfattning så som bestäms i deras stadgar. Å andra sidan kan en del av den militära utbildningen ges endast vid försvarsmakten eller vid kurser som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen.

Eftersom begreppet militärutbildning inte kan definieras entydigt föreslås i paragrafens 1 mom. att organisationerna kan överenskomma med Försvarsutbildningsföreningen om den inbördes fördelningen av andra utbildningsuppgifter än dem som avses i föregående mening. Det är enligt förslaget inte tillåtet att ge personer under 18 år frivillig militär utbildning, med den motivering som ges ovan i samband med 17 §.

I 2 mom. anges att ordnandet av militär utbildning skall ske under försvarsmaktens styrning. I praktiken kan anvisningarna ges i förväg i samband med utbildningsdagarna

eller vid godkännandet av en annan utbildningsplan, men försvarsmaktens representant har också rätt att vara närvarande och följa med utbildningen. Vid verksamheten skall i tillämpliga delar iaktas gällande reglementen och andra stående order.

Vid beredningen har man övervägt att utvidga arbetarskyddslagens (738/2002) tillämpningsområde till den frivilliga försvarsutbildningen. Det frivilliga försvaret är i princip en fritidsaktivitet, som redan på denna grund faller utanför arbetarskyddslagens tillämpningsområde med stöd av 2 § 2 mom. i nämnda lag. Också militära övningar och militär utbildning vid försvarsmakten och arbete i omedelbar anslutning därtill faller sådana de nu är utanför samma lags tillämpningsområde med stöd av 6 § i nämnda lag. I detta avseende görs i lagen inte någon åtskillnad mellan dem som fullgör vapentjänst och dem som deltar i frivillig militärutbildning. Det är i sista hand arbetarskyddsdistriktet som avgör vilken verksamhet som är underställd arbetarskyddslagen.

Vid frivilliga militära övningar eller frivillig militär utbildning som styrs enligt försvarsmaktens anvisningar beaktas enligt förslaget säkerhetsfrågorna direkt i försvarsmaktens egna säkerhetsbestämmelser. Rättsskyddet för dem som deltar i den frivilliga försvarsutbildningen förutsätter sålunda inte en utvidgning av arbetarskyddslagens tillämpningsområde. En uttrycklig bestämmelse om detta intas enligt förslaget i arbetarskyddslagen.

21 §. Utbildarna vid militär utbildning som ordnas av Försvarsutbildningsföreningen. Enligt de nuvarande anvisningarna om försvarsmaktens stöd för det frivilliga försvaret kan en för uppgiften förberedd reservist verka som utbildare vid de militära avsnitten i Försvarsutbildningsföreningen rf:s kurser. Försvarsutbildningsföreningen har också rekryterat egna utbildare bland pensionerade (ia.) officerare och institutofficerare samt reservister med lång utbildning. De är kompetenta att ta hand om skjut- och annan utbildning.

Därför föreslås att försvarsmakten kan

berättiga en sådan person att verka som utbildare vid de ovan nämnda evenemangen. Samtidigt kan personen i fråga beviljas tillstånd att använda sådana stridsmedel som tillhör försvarsmakten och som behövs vid övningarna.

I 2 mom. införs enligt förslaget en hänvisning till 17 § 2 mom., som innefattar bestämmelser om ledningen av skjutningar och motsvarande utbildning.

22 §. Information om utbildningen. Försvarsutbildningsföreningens medlemsorganisationer är fria medborgarorganisationer som är underställda föreningslagen. När det gäller deras verksamhet måste man beakta bestämmelsen i 3 § i nämnda lag, enligt vilken militärt organiserade föreningar är förbjudna. Detta gäller föreningar som kan anses vara helt eller delvis militärt organiserade på grund av den lydning som fordras av medlemmarna och medlemskårens indelning i truppformationer eller grupper eller på grund av beväpning.

De nuvarande traditionella försvarsorganisationernas organisation är till denna del i lagenligt skick. På grund av det offentliga intresse som hänför sig till den militära utbildningen bör organisationernas verksamhet å andra sidan vara genomskinlig i samhälleligt avseende. På organisationsfältet behövs beredskap för ett nytt sätt av tänkande särskilt när det gäller att öka samarbetet och förenhetliga verksamheten. I riksdagens försvarsutskotts betänkande nr 1/2004 anses, att man när det gäller försvarsmaktens och medborgarorganisationernas samarbete för att utveckla det frivilliga försvaret bör sträva till äkta partnerskap.

Försvarsutbildningsföreningen, som är en samarbetsorganisation för utbildningsfrågor, har årligen gjort upp utbildningskalendrar för de frivilligas utbildningsevenemang. Till föreningens utbildningsverksamhet har utöver den militära utbildningen hört utbildningsgrenar som riktar in sig på säkerheten i vardagen och det civila områdets föreberedelser samt på att åstadkomma ledarskaps- och utbildarförmåga.

Enligt 1 mom. skall Försvarsutbildningsföreningen årligen meddela försvarsmakten om den utbildning

som föreningen ordnar enligt 20 §. I den utbildningsplan som görs upp tillsammans med försvarsmakten kan överenskommas om de uppgifter som Försvarsutbildningsföreningen skall tillhandahålla om sina medlemsorganisationers motsvarande utbildningsverksamhet.

Anmälningsskyldigheten kompletterar den för försvarsmakten föreslagna rätten att få uppgifter av Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer om den militära utbildning som ges av dem.

Den anmälningsskyldighet som åläggs föreningen och försvarsmaktens rätt att få information innebär inte en sådan i 13 § 2 mom. i grundlagen avsedd begränsning av föreningsfriheten att det inte skulle vara möjligt att genom lag bestämma därom. Detta följer av att anmälningsskyldigheten och rätten att få information inte inkräktar på den föreningsfrihet som individen innehar eller ingriper i föreningens rätt att ordna sin verksamhet på önskat sätt eller på annat sätt försvårar den normala användningen av föreningsfriheten. I bestämmelsen fastställs också noga avgränsat innehållet i anmälningsskyldigheten och rätten att få information och likaså de myndigheter och föreningar som rätten och skyldigheten i fråga hänförs till. På grund av det allmänna intresse som hänförs till den militära utbildningen och i syfte att garantera öppenheten i organisationernas verksamhet kan anmälningsskyldigheten anses vara motiverad.

Enligt 2 mom. gäller informationsplikten inte medlemsföreningarnas enskilda utbildningsevenemang, utan endast deras utbildningsverksamhet i allmänhet. Sedvanlig tävlings-, sport- och upplysningsverksamhet samt utbildning som gäller organisationernas interna frågor står enligt förslaget likaså utanför informationsskyldigheten.

För reservistorganisationernas tävlings- och idrottsverksamhet har grundats Reserviläisurheiluliitto ry, som är en i idrottslagen (1054/1998) avsedd idrottsorganisation. Den har samarbete med bl.a. Suomen Ampumaurheiluliitto och dess medlemsföreningar jämföras med skytteföreningarna, som har myndigheternas

tillstånd därtill.

5 kap. **Det övriga frivilliga försvarsarbetet**

I kapitlet finns bestämmelser om försvarsmaktens handräckning och övriga frivilligverksamhet i samband med biståndet till myndigheterna. Förslagen gällande handräckning är inte så betydande som man planerat i tidigare utredningar.

I detta kapitel finns dessutom en allmän bestämmelse om frivilligorganisationernas upplysnings- och motionsverksamhet samt förslag till bestämmelser om förberedelseverksamhet och beredskapsuppgifter. Förslagen till bestämmelser om förberedelseverksamhet och beredskap ger statsrådet befogenhet att ålägga organisationernas medlemmar att bistå myndigheterna.

23 §. *Deltagande i försvarsmaktens handräckningsuppgifter.* Enligt 2 § 6 och 6 a punkten i lagen om försvarsmakten hör till försvarsmaktens uppgifter att ge handräckning för upprätthållande av allmän ordning och att delta i räddningsverksamheten.

Riksdagens försvarsutskott anser i sitt betänkande 1/2004 rd att möjligheten att använda landskapstrupperna också i handräckningsuppgifter i stället för beväringar är befogad. Avsikten är inte att genom detta ingripa t.ex. i arbets- och ansvarsfördelningen mellan militär- och räddningsmyndigheterna. Användningen av frivilliga sker enligt förslaget alltid under ledning och handledning av polisens eller räddningsväsendets myndigheter.

Enligt 1 § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen skall försvarsmakten ge polisen handräckning bl.a. för efterspaning av en person, för avstängning av en plats eller ett område, för trafikdirigering samt för tillfälligt skyddande av personer och egendom. Handräckning ges enligt lagens 2 § endast då polisens resurser är otillräckliga för utförandet av ett uppdrag eller då för uppdraget erfordras sådan specialpersonal eller materiel som polisen saknar. Enligt förslaget fögas nu till lagen i fråga en särskild hänvisningsbestämmelse.

Enligt 6 § i räddningslagen är vid sidan av räddningsmyndigheterna också försvarsmakten skyldig att delta i räddningsverksamheten enligt vad som bestäms om dess uppgifter i författningarna om verksamhetsområdet eller i annan lagstiftning. Enligt 4 § i sjöräddningslagen deltar försvarsmakten i efterspanings- och räddningsverksamheten genom att ställa sin särskilda sakkunskap, personal och materiel till förfogande. Värnpliktiga får inte användas för farliga uppgifter.

Enligt 6 § 1 mom. 4 punkten i statsrådets förordning om räddningsväsendet (787/2003) föreskrivs om försvarsmaktens uppgifter inom räddningsverksamheten i den speciallagstiftning som gäller försvarsmakten, och om förfaringsättet då försvarsmakten deltar i räddningsverksamheten bestäms genom avtal mellan försvarsministeriet och inrikesministeriet.

Med stöd av 1 mom. kan försvarsmakten använda personer som avgett förbindelse enligt 6 kap. för räddningsuppgifter som avses i 2 § i lagen om försvarsmakten liksom även för handräckning till polisen enligt lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen.

Enligt bestämmelsen kan försvarsmakten alltså för de ovan nämnda uppgifterna använda också personer som hör till landskapstrupperna. I praktiken kan det förekomma problem när det gäller de övriga förvaltningsområdenas inställning till hur användbar denna personal är. På så sätt kan dock användningen av beväringar i motsvarande mån minskas, och man kan koncentrera sig på den för dem egentliga utbildningen.

När försvarsmakten ger polisen handräckning och när personer som deltar i det frivilliga försvaret eventuellt används vid handräckningen ansvarar polisen alltid för den allmänna ledningen av situationen. Detta innefattas redan i handräckningsbegreppet, men framgår också uttryckligen av 4 § 5 mom., 5 § 2 och 3 mom. samt 5 a § 1 mom. i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen.

Frågan om beväringar eller personer som deltar i det frivilliga försvaret kan användas

för handräckning eller om försvarsmaktens personal skall användas beror på hur krävande den enskilda handräckningsuppgiften är.

Enligt 5 a § 3 mom. i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen svarar försvarsmakten för att handräckningsavdelningens personal är yrkesskicklig och ges introduktion. Enligt 4 § 5 mom. i nämnda lag får maktmedel, i samband med handräckning som förutsätter sådan användning av maktmedel som hänför sig till avvärjande av terrorism, användas endast av den som tjänstgör inom försvarsmakten i militär tjänst samt den som inom försvarsmakten har utnämnts till tjänsteman i tjänsteförhållande för viss tid för att tjänstgöra i militära uppgifter.

I 2 mom. bestäms att handräckningsavdelningen alltid leds av en person som tjänstgör i en militär tjänst vid försvarsmakten, vanligtvis en officer, men själva verksamheten leds av polis- eller räddningsmyndigheten. En trupp som består av frivilliga beslutar inte självständigt om de maktmedel som används i uppgiften, utan beslutet fattas av den myndighet som anhållit om handräckning och under vars ledning och tillsyn verksamheten äger rum.

Av praktiska skäl bestäms i 44 § i räddningslagen, att räddningsverksamheten kan ledas av en person som hör till den brandkår som verkar på området till dess att räddningsmyndigheten tar över ledningen av verksamheten. Värt att beakta är också att till olycksituationer kan hänföra sig faromoment som förutsätter yrkesutbildning och specialutrustning samt också andra specialåtgärder.

I 3 mom. utesluts i enlighet med rättsprincipen i grundlagens 124 § möjligheten att använda frivilliga i uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt.

24 §. Den övriga hjälpverksamheten. I statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2004 (SRR 6/2004 rd) behandlas skyddandet av befolkningen och räddningsverksamheten samt utvecklandet av frivilligverksamheten på dessa områden.

Myndigheterna kan vid långvariga och omfattande olyckor använda resurser som är

tillgängliga via det frivilliga försvarsarbetet. Det är viktigt att handräckning och annat bistånd är verksamhet som är underställd den operativa myndighetens ledning och handledning och att man i samarbetsavtal överenskommer om verksamhetens former, förfaringsätten och ansvarsfrågorna.

På inrikesministeriets förvaltningsområde finns behov att använda frivilliga organisationer som hjälp i räddningsväsendets uppgifter. Landskapstruppernas deltagande i räddningsväsendets uppgifter kan anses vara en positiv resursmöjlighet, om detta deltagande alltid sker under ledning och handledning av myndigheterna på ansvarsområdet.

Enligt förslaget är Försvarsutbildningsföreningens främsta uppgift att ge utbildning. Att använda Försvarsutbildningsföreningens frivilliga för räddningsuppgifter är möjligt endast vid sådana stöduppgifter som har samband med räddningsverksamheten, såsom underhåll av räddningsväsendets trupper, släckningsarbete vid skogsbränder, oljebekämpning, förstahjälpen och enkla röjnings- och biståndsuppgifter vid stormskador. I alla dessa uppgifter kan behovet av arbetskraft på grundnivå i vissa situationer vara stort.

Om personer som deltar i det frivilliga försvaret deltar utöver handräckning när det gäller att stödja myndigheterna t.ex. vid efterspaning och storolyckor sker det endast via den verksamhet som koordineras av den frivilliga räddningstjänsten Vapepa genom att personerna i fråga anmäler sig som Vapepas larmgrupp.

Paragrafen är en hänvisningsbestämmelse till 7 § i räddningslagen, 6 § i sjöräddningslagen och 45 a § 1 mom. i polislagen och bestämmelserna där om frivilligverksamheten på de ovan nämnda förvaltningsområdena. Avsikten är att komplettera den sistnämnda paragrafen med en hänvisningsbestämmelse till lagen om frivilligt försvar.

I räddningslagens 7 § nämns frivilliga personer och organisationer, i sjöräddningslagens 6 § frivilliga föreningar och andra sammanslutningar samt i polislagens 45 a § frivilligorganisationer. I

dessa lagar har i detalj bestämts bl.a. om förordnandet till biståndsverksamhet, skadestånd, arvoden och ersättning vid olyckshändelser.

Dessutom kan människor med stöd av 46 § i räddningslagen och 10 § i sjöräddningslagen förpliktas att delta i räddningsverksamhet. Räddningsledaren har rätt att förordna en arbetsför person som befinner sig på en brandplats att delta i räddningsverksamheten, om det är nödvändigt för att rädda en människa eller avvärja en olycka. En person har endast av giltigt skäl rätt att vägra delta. Bestämmelser om motsvarande biståndsskyldighet finns i 45 § i polislagen.

Enligt 9 § 1 mom. i räddningslagen är räddningsmyndigheterna samt andra i 6 § avsedda myndigheter och sammanslutningar som har uppgifter eller skall ge handräckning inom räddningsväsendet skyldiga att i samråd göra upp behövliga planer för räddningsväsendet. Dessa myndigheter och sammanslutningar skall lämna räddningsmyndigheterna utredning över sina tillgängliga resurser för räddningsverksamheten.

Enligt 7 § i statsrådets förordning om räddningsväsendet sköter frivilliga räddningsenheter och organisationer som är verksamma på räddningsväsendets område de uppgifter inom räddningsväsendet som har avtalats och planerats med räddningsmyndigheterna. Deltagandet i räddningsväsendets lagstadgade myndighetsuppgifter borde, när det gäller det frivilliga räddningsväsendets enheter och de organisationer som verkar på området, basera sig på sådana avtal mellan räddningsmyndigheterna och de frivilliga aktörerna som träffats på grundval av de planer som gjorts.

Bemyndigandet i 7 § i räddningslagen riktar sig till de myndigheter som ansvarar för räddningsväsendets lagstadgade uppgifter. Med stöd av bestämmelsen ges frivilliga aktörer inte befogenhet att åta sig skötseln av räddningsväsendets lagstadgade uppgifter. Beslutanderätten när det gäller frågan, om frivilliga aktörer skall eller inte skall ges räddningsväsendets lagstadgade uppgifter, vilka frivilligorganisationer som

skall tilldelas uppgifterna och vilka dessa uppgifter är hör alltid till räddningsmyndigheterna.

25 §. Organisationernas övriga verksamhet. Det är fråga om en paragraf som gäller de olika försvarsorganisationernas uppgifter och verksamhetsformer. Utöver stödet till den frivilliga försvarsutbildningen har organisationerna meddelat att en central uppgift är att upprätthålla medlemmarnas grundläggande fälduglighet. Där är det fråga om skjutskicklighet, förmåga att röra sig i terrängen och grundläggande förmåga att klara sig där, tillräckligt god fysisk kondition och militärpersonens grundläggande färdigheter.

Andra viktiga verksamhetsformer är upprätthållande av försvarsviljan, informations- och upplysningsverksamhet samt upprätthållande av veterantraditionen. Medborgarorganisationernas upplysningsverksamhet kan utnyttjas bl.a. vid undervisningen i säkerhetspolitik i skolorna. De organisationer som bedriver frivilligt försvarsarbete och deras vidsträckta medlemskår upprätthåller för sin del medborgarnas försvarsvilja och –förmåga.

26 §. Förberedelseverksamhet. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan försvarsmakten och de övriga myndigheterna på sina ansvarsområden överenskomma med Försvarsutbildningens medlemsorganisationer om den föreberedelseverksamhet som riktas till organisationernas medlemmar. Det kan bli fråga om t.ex. verksamhet som hänför sig till utbildning i första hjälpen och till skyddsuppgifter. I samband därmed kan organisationernas medlemmar vid behov kallas att bistå myndigheterna i dessas föreberedelseverksamhet. Beroende på sakens natur är förslaget ganska allmänt och innehåller närmast ett bemyndigande att upprätta det behövliga systemet för överenskommelse.

Med föreberedelseverksamhet avses säkerställandet av att myndigheternas uppgifter kan skötas så väl som möjligt också vid undantagsförhållanden. Som exempel på föreberedelseverksamhet kan nämnas beredskapsplaner, tekniska och strukturella förberedelser på förhand med tanke på

undantagsförhållanden, utbildning och övningar samt reservering av lokaler och kritiska resurser. Till förberedelserna hör centralt också utfärdandet av anvisningar som gäller förberedelserna. På inrikesministeriets förvaltningsområde verkar ett flertal olika organisationer, vilket gör det möjligt för människor med olika utgångspunkter att delta i frivilligverksamheten. Särskilda bestämmelser om den utbildning som hänför sig till räddningsverksamhet under inrikesministeriets ledning, inklusive befolkningsskyddet, finns i lagen om räddningsinstitutet (1165/1994).

Anmärkningsvärt på social- och hälso vårdministeriets förvaltningsområde är, att det vid kommunernas förberedelse gällande social- och hälsovården är möjligt att utnyttja organisationernas och det frivilliga försvarets resurser och kunnande. En viktig roll på riksomfattande nivå har Finlands Röda Kors, som har i lagen om Finlands Röda Kors (238/2000) fastställda uppgifter gällande stöd till myndigheterna under både normala och undantagsförhållanden.

Finlands Röda Kors är dessutom den frivilliga räddningstjänstens paraplyorganisation och koordinerar funktionerna för den allmänna räddningsverksamhetens del. Finlands Sjöräddningssällskap rf koordinerar för sin del den frivilliga havs- och sjöräddningen och Finlands Flygförbund rf den frivilliga flygräddningen.

27 §. Beredskapsuppgifter. I 40 och 40 a § i beredskapslagen (1080/1991) åläggs myndigheterna att förbereda sig för undantagsförhållanden redan under normala tider. Motsvarande bestämmelser finns också i den föreslagna nya beredskapslagen (kommittébetänkande 2005:2). Varje finsk medborgare i åldern 18—67 år skall enligt sin förmåga delta i uppgifter som gäller undantagsförhållanden.

Kvinnornas försvarsorganisationer har föreslagit för försvarsministeriet, att kvinnor som inte fullgjort militärtjänst bör kunna placeras i försvarsmaktens krigstida uppgifter och andra myndigheters uppgifter vid undantagsförhållanden.

När försvarsberedskapen kräver det kallas värnpliktiga och kvinnor som fullgjort militärtjänst till tjänstgöring enligt värnpliktslagen. Bestämmelserna i värnpliktslagen är primära när det är fråga om att förordna reservisterna till tjänstgöring vid undantagsförhållanden.

I förslaget till ny värnpliktslag finns bestämmelser också om förordnande av en värnpliktig som tjänstgör till en uppgift utanför försvarsmakten och förordnande av reservister till tjänstgöring vid storolyckor och i andra allvarliga situationer.

1 mom. gäller de i 19 § avsedda män och kvinnor som har förbundit sig till det frivilliga försvaret och som inte har fullgjort beväringstjänst eller frivillig militärtjänst. Statsrådets allmänna sammanträde föreslås kunna besluta, att försvarsmakten kan förordna dem på samma sätt som värnpliktiga till extra övningar eller tjänstgöring vid mobilisering när beredskapen kräver det. Förutsättningen är att de har frivilligt förvärvat utbildning eller via sitt yrke förvärvat specialkunnande för uppgiften vid undantagsförhållanden och att de har avgett en i 28 § avsedd förbindelse till försvarsmakten.

Bestämmelsen i 2 mom. gäller reservering av försvarsorganisationernas medlemmar för uppgifter vilka är lämpliga för dem i olika organisationer.

Försvarsutbildningsföreningen föreslås kunna fortsätta sin verksamhet vid undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen och sörja för en del av de utbildnings- och stödtjänster som försvarsmakten och myndigheterna behöver.

Samarbetet mellan organisationerna och myndigheterna bör alltså intensifieras. På så sätt undviks att samma person reserveras för flera olika uppgifter under kristid. Dessutom säkerställs att en person som reserverats snabbt är tillgänglig för de uppgifter som avsetts för honom eller henne. T.ex. har Soldathemsförbundet avtalat med försvarsmakten att förbundet vid eventuella undantagsförhållanden sörjer för försvarsmaktens soldathems- och kantinverksamhet. Förutsättningen för att uppgiften skall kunna skötas är att den personal som utbildats för uppgifterna vid

behov står till förbundets förfogande.

6 kap. Bestämmelser om förbindelse

Kapitlets bestämmelser om förbindelse avser den förbindelse som de frivilliga ingår om att delta i frivilliga övningar och särskilt i olika uppgifter vid landskapstrupperna. Förbindelsen, liksom också värnplikten, kan gälla endast finska medborgare. De föreslås kunna bli placerade vid de av Försvarsutbildningsföreningens utbildnings- och stödenheter som avses fungera också under kristid.

Försvarsmakten drar vid valet av personal nytta av reservisternas villighet att frivilligt ingå förbindelse och av deras regionala kunnande. Av den som deltar i enstaka övningar och försvarsorganisationernas verksamhet förutsätts inte någon speciell förbindelse.

I den föreslagna lagens 28 § är det fråga om förbindelse som gäller frivilligverksamhet, i 29 § om godkännande av förbindelsen och i 30 § om uppsägning eller återkallelse av en förbindelse och av dess godkännande. I kapitlet finns dessutom en bestämmelse om förbindelsens förhållande till reservering och placering.

28 §. Förbindelse som gäller utbildning och uppgifter. I 1 mom. föreslås ingå en bestämmelse om möjligheten att för viss tid avge förbindelse om tjänstgöring i uppgifter inom totalförsvaret. Till dessa uppgifter hör att delta i försvarsmaktens frivilliga övningar och kurser som försvarsmakten beställer av försvarsutbildningsföreningen samt att delta i handräckning som försvarsmakten ger, och att delta i extra övning och tjänstgöring under uppåtd. I samma sammanhang ger den som avger förbindelse sitt samtycke till att låta registrera och behandla sina personuppgifter.

Förbindelsen avges till försvarsmakten. Den som förbinder sig till Försvarsutbildningsföreningens utbildnings- och stöduppgifter samt till en uppgift i en av Försvarsutbildningsföreningens medlemsorganisationer avger förbindelse till Försvarsutbildningsföreningen.

Enligt förslaget kan förbindelse avges för minst två och högst sex år i sänder. Förnyandet av förbindelsen begränsas inte.

Den som avger förbindelse bör dock vara en minst 18 och högst 60 år gammal finsk medborgare.

Enligt 2 mom. kan anmälan göras direkt till försvarsmakten — för närvarande till staben för militärlänet och i framtiden till regionalbyrå — eller via Försvarsutbildningsföreningen. Placeringen sker enligt förslaget inte automatiskt utan enligt försvarsmaktens prövning och behov.

29 §. Godkännande av förbindelse. Enligt 1 mom. godkänner försvarsmakten enligt prövning en i 28 § 1 mom. avsedd förbindelse. När det gäller en person som förbinder sig till Försvarsutbildningsföreningens utbildnings- och stöduppgifter eller uppgifter i föreningens medlemsorganisationer godkänns förbindelsen på motsvarande sätt av Försvarsutbildningsföreningen. Närmare bestämmelser om förbindelsens ordalydelse och detaljer av teknisk natur vid avgivandet föreslås bli utfärdade genom förordning av försvarsministeriet.

Försvarsmakten kan med stöd av 2 mom. granska hälsotillståndet hos en person som avgett förbindelse eller fastställa tjänstedugligheten så som anges i värnpliktslagen. För fastställande av tjänstedugligheten skall den som avger förbindelse lämna försvarsmakten behövliga uppgifter om sitt hälsotillstånd. En särskild utredning bör göras om tillämpligheten av lagen om säkerhetsutredningar (177/2002) på dem som ansöker om att få verka som frivilliga.

I 3 mom. ingår ett besvärshörbud i fråga om godkännande eller avstyrkande av en förbindelse. Genom att en sådan åtgärd inte i sig begränsar deltagandet i det frivilliga försvaret utan endast gäller förbindelse till tjänstgöring för en längre tid innebär ett dylikt besvärshörbud inte en sådan begränsning av rättsskyddet som innebär att det inte vore möjligt att bestämma om saken genom lag. Förslagets förhållande till 21 § i grundlagen behandlas nedan i samband med avsnitt 4 i detaljmotiveringen.

Det är ändamålsenligt att i ett beslut genom vilket en anmälan om förbindelse avslås införa en uttrycklig skyldighet som gäller motivering av beslutet, eftersom ändring i

beslutet inte får sökas genom besvär. Motiveringsförpliktelsen ökar också öppenheten i verksamheten.

30 §. Återkallelse av en förbindelse och av dess godkännande. Den som avgett förbindelse har enligt 1 mom. rätt att återkalla förbindelsen. Återkallelsen träder enligt förslaget i kraft en månad efter meddelandet om återkallelsen. Eftersom förbindelsen baserar sig på frivillighet begränsas inte orsakerna till återkallelsen, och de behöver inte heller uppges.

Återkallelse kan ske i vilket skede som helst. Det föreslås vara förbjudet att återkalla förbindelsen endast när undantagsförhållanden som avses i 2 § i beredskapslagen råder. På så sätt önskar man sörja för att myndigheternas uppgifter sköts så störningsfritt som möjligt även vid undantagsförhållanden.

Undantagsförhållanden är enligt beredskapslagen mot Finland riktat väpnat angrepp och krig samt efterkrigstillstånd. Det är fråga om undantagsförhållanden också vid en allvarlig kränkning av Finlands territoriella integritet samt krigshot mot landet, vid krig eller krigshot mellan främmande stater och en sådan allvarlig internationell spänning som innebär krigshot och som förutsätter åtgärder som är nödvändiga för höjande av Finlands försvarsberedskap. Förutsättningen är att myndigheterna inte med normala befogenheter kan få kontroll över situationen.

Enligt 2 mom. kan den som godkänner förbindelsen, dvs. försvarsmakten eller Försvarsutbildningsföreningen, ensidigt återkalla sitt godkännande av en förbindelse om personen i fråga klart inte har uppfyllt sina förpliktelser eller bryter mot dem på ett väsentligt sätt eller visar sig sakna viktiga förutsättningar som krävs för deltagande i verksamheten.

Enligt besvärshörbudet i 3 mom. får ändring i ett beslut om återkallelse av ett beslut om godkännande av en förbindelse inte sökas genom besvär. Beträffande begränsningen av besvärshörbudet hänvisas till motiveringen till 29 § 3 mom. i lagförslaget.

31 §. Reservering och placering. I 1 mom. bestäms att en person som avgett en förbindelse som försvarsmakten har godkänt

kan reserveras för och placeras i uppgifter enligt försvarsmaktens krigstida sammansättning.

Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer kan för försvarsmakten föreslå att personal som deltar i föreningens eller organisationernas verksamhet reserveras för uppgifter som är lämpliga för dem. Den för beredskapsfrågor ansvariga militärmyndigheten, vanligtvis staben för militärlänet, föreslås besluta om saken.

Med reservering avses reservering av medborgare för organisationer som behövs i olika säkerhetssituationer enligt myndigheternas behov, varvid varje myndighet ansvarar för sitt eget reserveringsförfarande. Enligt den nuvarande lagstiftningen är det inte möjligt för kvinnor som inte fullgjort militärtjänst att redan under normala tider bli reserverade för och placerade i försvarsförvaltningens uppgifter vid undantagsförhållanden. En del av personalen är på grundval av 17 och 19 § i den gällande värnpliktslagen enligt förordningen om befrielse från fullgörande av värnplikt i vissa fall (635/1968) befriade från skyldigheten att fullgöra värnplikt under krigstid.

Som exempel på reservering av personer för uppgifter vid undantagsförhållanden kan nämnas 22 § i den gällande beredskapslagen, enligt vilken statsrådet i syfte att trygga befolkningens hälsovård kan bestämma att varje i Finland bosatt person som har fyllt 17 men inte 65 år och som arbetar inom hälsovården eller som har fått utbildning för detta område eller som annars är lämplig att arbeta inom området är skyldig att utföra uppgifter som förutsätts för att lagens syften skall kunna nås och som han med hänsyn till sin utbildning och erfarenhet kan utföra.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets anvisning om reservering av yrkesutbildad personal inom hälso- och sjukvården av den 25 september 1998 reserveras personal för försvarsmaktens uppgifter, den allmänna hälso- och sjukvården vid undantagsförhållanden och uppgifter inom befolkningsskyddet. Den kommunala myndigheten ansvarar för reserveringen av sådan personal.

En förbindelse som gäller sådan frivilligverksamhet som avses i denna lag utgör enligt 2 mom. inte hinder för reservering av en person för uppgifter som avses på något annat ställe i lag.

7 kap. Skyldigheter och rättigheter

I förslagets 32 § är det fråga om skyldigheter som gäller personer vilka avgett förbindelse. Därtill hänför sig skyldigheten att ta hand om persedlar som överlåtit för personligt bruk (33 §). Angående ekonomiska och sociala förmåner och eventuellt återkrav av dem bestäms i 34—36 § och angående skadestånd och skadeståndsansvar i 37 §.

I lagförslaget ingår inte bestämmelser om något särskilt sanktionssystem. Enligt förslaget kompletteras 45 § i strafflagen genom en bestämmelse som gäller frivilliga övningar. Angående motivationssystemet bestäms i 38 § och angående folkrättslig ställning i 39 §.

32 §. Skyldigheter för den som avgett förbindelse. Bestämmelsen i 1 mom. gäller den skyldighet som åligger en person som avgett en godkänd förbindelse att delta i frivillig utbildning och handräckningsuppgifter att hörsamma en kallelse till tjänstgöring eller ett annat motsvarande förordnande. Personen i fråga är skyldig att hörsamma kallelsen om det inte finns laga förfall. Om övningen äger rum under arbetstid, skall arbetsgivarens skriftliga samtycke vid behov företes.

Med laga förfall avses närmast laga förfall enligt 12 kap. 28 § i rättegångsbalken. Med förfall avses sålunda avbrott i den allmänna samfärdseln, allvarlig sjukdom eller att personen i fråga inte av sin arbetsgivare beviljats befrielse från arbetet.

Till landskapstrupperna antas i första hand personer som avgett förbindelse. Frånvaro från reservens frivilliga övningar har inte i praktiken betraktats som ett i 45 kap. strafflagen avsett militärt brott. Den allmännaste sanktionen är att försvarsmakten enligt 30 § 2 mom. kan återkalla beslutet om godkännande av förbindelsen.

Försvarsorganisationerna har anfört att det

bör undersökas, om arbetsgivarna kan förpliktas att betala ersättning för förlorad arbetsförtjänst åt en person som deltar i frivilliga övningar. Införandet av detta önskemål i lagförslaget kräver en grundligare beredning än vad som varit möjligt i detta sammanhang.

Enligt 2 mom. skall den som avgett en godkänd förbindelse utföra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt och utan dröjsmål. De anvisningar och föreskrifter som hör samman med uppdraget skall härvid iakttas. Personen i fråga får inte genom sitt förfarande och beteende åsamka verkställandet av övningen eller andra som deltar i den skada eller men.

Bestämmelsen i 3 mom. gäller tystnadsplikten i tjänstgöringsärenden i fråga om en person som avgett en godkänd förbindelse. Allmänna bestämmelser om tystnadsplikt och förbud att utnyttja information finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Enligt 4 § 2 mom. i nämnda lag gäller vad som sägs om myndigheter även sammanslutningar, inrättningar, stiftelser och enskilda personer som utövar offentlig makt och som enligt en lag, en bestämmelse eller en föreskrift som meddelats med stöd av en lag eller en förordning utför ett offentligt uppdrag.

Enligt 23 § 1 mom. i nämnda lag får den som är anställd hos en myndighet eller innehar ett förtroendeuppdrag inte röja en handlings sekretessbelagda innehåll eller en uppgift som vore sekretessbelagd om den ingick i en handling, och inte heller någon annan omständighet som han har fått kännedom om i samband med sin verksamhet hos myndigheten och för vilken tystnadsplikt föreskrivs genom lag. En uppgift för vilken tystnadsplikt gäller får inte heller röjas efter det att verksamheten hos myndigheten har upphört eller det uppdrag som utförts för myndighetens räkning har avslutats.

Vad som bestäms i 23 § 1 mom. i nämnda lag gäller även en praktikant eller någon annan som verkar hos en myndighet, den som verkar på uppdrag av en myndighet, den som är anställd hos den som utför ett myndighetsuppdrag och den som med stöd av lag eller ett tillstånd som utfärdats med stöd av lag har fått kännedom om en

sekretessbelagd uppgift, om inte något annat följer av lagen eller tillståndet.

Tystnadsplikten gäller även den till vilken en myndighet inom ramen för en sekretessbestämmelse som innehåller en offentlighets- eller sekretesspresumption har meddelat uppgifter som allmänheten inte skall ha tillgång till. En part eller dennes ombud eller biträde får inte för en utomstående röja en sekretessbelagd uppgift som erhållits på grundval av ställning som part och som gäller någon annan än parten själv.

33 §. Utrustning som överlämnats för personligt bruk. Enligt det föreslagna 1 mom. kan försvarsmakten till en person som avgett en godkänd förbindelse överlämna personens i fråga utrustning, dock inte försvarsmaktens vapen, ammunition eller explosiva varor. Försvarsmakten skall säkerställa, att försvarsmaktens materiel inte överläts till utomstående eller används i annan än försvarsmaktens egen verksamhet.

Föremål som överläts skall förvaras omsorgsfullt till utgången av förbindelsetiden, varvid de skall återlämnas. Enligt 6 § i förordningen om försvarsmaktens militärdräkter och uniformer (136/1997) har en person som deltar i en övning eller en parad som leds av försvarsmakten rätt att där använda militärdräkt.

Enligt 17 § 4 punkten i skjutvapenlagen gäller lagen i fråga inte övningar och tävlingar som hänför sig till det frivilliga försvarsarbetet, ordnas av försvarsmakten och leds av en anställd vid försvarsmakten.

Riksdagens försvarsutskott har i sitt betänkande nr 2/1994 rd vid behandlingen av regeringens proposition nr 46/1994 rd med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om försvarsmakten fäst uppmärksamhet vid importen och marknadsföringen av de s.k. MPS halvautomatgevären. Det är inte fråga om ett militärt vapen, utan om ett vapen för sportskytte och jakt som används vid reservistorganisationernas tävlings- och hobbyverksamhet men inte inom den frivilliga försvarsutbildningen. Utbildning som gäller det frivilliga försvaret bör enligt utskottet organiseras så att de mål som ställts upp för den inte äventyras genom förmedling av vapen som är avsedda för annan

verksamhet.

Vid beredningen av lagen om frivilligt försvar har den i föregående stycke nämnda saken utretts. Enligt uppgift från inrikesministeriets polisavdelning har för halvautomatgevär beviljats erforderliga tillstånd enligt den tidigare förordningen angående skjutvapen och skjutförnödenheter (34/1933) och nu enligt skjutvapenlagen för användning vid sportskytte eller hobbyverksamhet. Reserviläisurheiluliitto r.y. har i sitt utlåtande konstaterat, att reservistföreningen enligt sina stadgar kan idka skytte samt i detta syfte äga vapen. I detta avseende är föreningarna jämförbara med skytte- och jaktföreningar.

Bestämmelsen i 2 mom. gäller den ifrågasatt personens skyldighet att ersätta skada som åsamkats utrustningen.

34 §. Ekonomiska förmåner. Enligt 103 § i den föreslagna nya värnpliktslagen har en värnpliktig som fullgör tjänst rätt till fri inkvartering, kost och beklädnad och med stöd av 108 § rätt till hälsovård. Motsvarande bestämmelser ingår också i den gällande värnpliktslagen. Angående

resekostnadsersättningar till värnpliktiga har också utfärdats försvarsministeriets beslut om resekostnadsersättning till värnpliktiga (152/1987). Till dem som deltar i frivilliga övningar betalas dagpenning med stöd av försvarsministeriets förordning om dagpenning till värnpliktiga samt till kvinnor som fullgör frivillig militärtjänst (1200/2001).

Avsikten är att för dem som förbinder sig till det frivilliga försvaret och också för andra frivilliga skall kunna ordnas samma slag av ekonomiska förmåner som för dem som tjänstgör med stöd av värnpliktslagen när det gäller vissa uppgifter, närmast sådana som hänför sig till landskapstrupperna. Enligt förslaget betalas dock inte till de frivilliga sådan reservistlön som avses i lagen om avlöning åt värnpliktiga för annan tjänstgöring än i aktiv trupp (294/1953).

Den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i en handräckningsuppgift som avses i 23 § eller en beredskapsuppgift som avses i 27 § har

enligt 1 mom. 1 punkten i förslaget rätt till avgiftsfri militärinkvartering, förplägnad och beklädnad. Till personen i fråga kan enligt 2 punkten betalas dagpenning som är minst så stor som minimibeloppet av den dagpenning som utbetalas till beväringarna. Personen i fråga har dessutom enligt 3 punkten rätt till den av staten ordnade resan till tjänstgöringsområdet samt från tjänstgöringsområdet till hemförlovningsplatsen eller ersättning för resekostnaderna om han eller hon ordnat resan själv.

Den som deltar i Försvarsutbildningsföreningens egen utbildning eller i föreningens medlemsorganisationers utbildning har inte rätt till de ovan nämnda förmånerna.

Enligt 2 mom. är försvarsutbildning som försvarsmakten själv ordnar eller beställer av Försvarsutbildningsföreningen avgiftsfri för deltagarna. Om de avgifter som tas ut för utbildning som organisationerna ger beslutar dock varje organisation självständigt.

Enligt 88 § 3 mom. i den gällande förordningen angående tillämpning av värnpliktslagen (53/1951) bestämmer försvarsministeriet om frivilliga övningar och om de natura- och andra förmåner som tillkommer de värnpliktiga som deltar i övningarna. Med stöd av försvarsministeriets beslut om frivilliga övningar (236/1994) har en reservist som deltar i en frivillig övning frånsett reservistlön och dagspenning samma förmåner som de vilka tillkommer en reservist som deltar i en repetitionsövning. En värnpliktig har enligt 108 § i förordningen angående tillämpning av värnpliktslagen rätt till fri resa eller ersättning för resekostnaderna när han reser till en repetitionsövning eller till extra tjänstgöring samt när han återvänder.

Enligt försvarsministeriets beslut om stödande av den frivilliga försvarsutbildningen kan det materiella stöd som försvarsmakten ger arrangörerna av frivillig försvarsutbildning bestå av tjänster som omfattar inkvartering, förplägnad, utrustning och transport.

Försvarsministeriet har den 5 februari 1999 utfärdat en allmän anvisning om den frivilliga försvarsutbildningen och

genomförandet av den. Huvudstaben har för sin del den 12 februari 2004 utfärdat en administrativ anvisning om det materiella stöd som skall ges för detta ändamål.

Till en kvinna som deltar i den frivilliga försvarsutbildningens utbildarkurs betalas ersättning för resekostnader samt inkvarterings- och kostersättning, om personen i fråga inte har fått fri inkvartering eller förplägnad (Försvarsministeriets beslut om ersättningsgrunderna för kvinnornas frivilliga försvarsutbildning, Försvarsministeriets föreskriftssamling nr 74/30.8.1994).

Förmånerna för dem som deltar i myndigheternas biståndsuppgifter bestäms enligt speciallagstiftningen i fråga, t.ex. med stöd av den bestämmelse i 79 § i 12 kap. i räddningslagen som gäller arvode och ersättningar. Om en frivillig har förordnats att höra till försvarsmaktens handräckningsavdelning betalas ersättningen till honom eller henne av försvarsmakten. Närmare bestämmelser om detta kan utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

35 §. Sociala förmåner. Bestämmelser om den värnpliktiges och dennes anhörigas ekonomiska och sociala förmåner samt om arbets- och tjänsteförhållandets fortbestånd finns i militärunderstödslagen (781/1993), lagen om ekonomiskt stöd efter värnpliktigs död (1309/1994) och lagen om fortbestånd av till tjänstgöring inkallad värnpliktigs arbets- eller tjänsteförhållande (570/1961).

I sådana frågor som gäller social trygghet och som har samband med tjänstgöringen har den värnpliktige rätt att vid behov få sakkunnig hjälp. Den som tjänstgjort som värnpliktig får ersättning för skada eller sjukdom som han ådragit sig i militärtjänst enligt lagen om olycksfall i militärtjänst. De som deltar i det frivilliga försvaret har inte för närvarande samma trygghet, utan de som anordnar utbildningen skall sörja för att försäkringsskyddet är tillräckligt.

Med stöd av lagen om hälsovården inom försvarsmakten (322/1987) anordnar försvarsmakten hälsovård för dem för vars hälsovård den ansvarar. Med stöd av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor ansvarar försvarsmakten för hälsovården för dem som

tjänstgör vid försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet under tjänstgöringstiden samt för dem som skall utbildas för en militär tjänst. Försvarsministeriet kan besluta att hälsovårdstjänster av särskilda skäl ges också andra än dem för vilkas hälsovård försvarsmakten ansvarar.

Avsikten är att de som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som försvarsmakten övervakar samt de som deltar i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen och de som deltar i försvarsmaktens handräckningsuppgifter skall ha samma ställning som de vilka fullgör värnplikten när det gäller ersättning för olyckor och tjänstgöringssjukdomar. Man måste ännu särskilt utreda frågan om hur lagen om ekonomiskt stöd efter värnpliktigs död skall kunna utsträckas till att gälla också frivilliga.

Bestämmelser om ersättning för olycksfall finns i lagen om olycksfallsersättning för statstjänstemän (449/1990), lagen om olycksfall i militärtjänst, lagen om olycksfallsersättning i vissa fall åt dem som lämnat bistånd vid fullgörandet av tjänsteåliggande (625/1967), lagen om skadestånd för olycksfall i vissa frivilligarbeten (408/1942) och lagen om ersättning för olycksfall som orsakats av civilpersoner av krigsmateriel (1213/1990).

De ovan nämnda författningarna gäller inte för närvarande direkt den frivilliga försvarsutbildningen. Även om den sist nämnda lagen kunde anses vara tillämplig också när det gäller olycksfall som drabbat personer som deltar i den frivilliga försvarsutbildningen skulle det inte i praktiken vara möjligt att få ersättning enligt den annat än i fråga om olyckshändelser som orsakats av stridsmedel. Vid deltagandet i den frivilliga försvarsutbildningen kan olyckshändelser dock inträffa av många andra orsaker på samma sätt som när det gäller den som fullgör militärtjänst och som får ersättning för skada och sjukdom som han eller hon ådragit sig under tjänstgöringen enligt lagen om olycksfall i militärtjänst.

Med olycksfall i militärtjänst avses enligt 2 § i lagen om olycksfall i militärtjänst ett

olycksfall som har orsakat skada eller sjukdom vid besiktning eller urvalsprov i samband med fullgörandet av värnplikt, vid inträdesprov till en militär undervisningsanstalt eller under resa som har ett omedelbart samband därmed, under resor som har ett omedelbart samband med trädande i tjänst och hemförlovning från tjänst samt fritid och permissioner, i tjänst, på tjänstgöringsplatsen eller på ett därtill hörande område eller under en resa som tjänsten förutsätter eller under fritid, faderskapsledighet eller permission som tillbringas utanför tjänstgöringsplatsen och som räknas som tjänstgöringstid.

Med militärtjänstsjukdom avses enligt 3 § i lagen om olycksfall i militärtjänst sjukdom som skall anses som en yrkessjukdom enligt yrkessjukdomslagen (1343/1988), annan sjukdom, om den sannolikt har orsakats av tjänstgöringen, samt annan sjukdom eller skada, om den sannolikt har förvärrats väsentligt av tjänstgöringen.

Enligt 1 mom. har den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som försvarsmakten övervakar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i uppgifter som avses i 23 eller 27 § rätt till hälsovård enligt lagen om hälsovården inom försvarsmakten (322/1987).

I 1 mom. 2 punkten bestäms att de som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som försvarsmakten övervakar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen har rätt till ersättning för olycksfall och militärtjänstsjukdom enligt lagen om olycksfall i militärtjänst.

I fråga om de sociala förmånerna är tillämpningsområdet mera omfattande än i fråga om de ekonomiska förmånerna enligt 34 §. Bestämmelser om ersättning enligt lagen om olycksfall i militärtjänst finns i lagförslag 7.

Erhållandet av lagstadgad ersättning för olycksfall och militärtjänstsjukdom kopplas här hop med deltagande i föreningsverksamhet av annan än hobbykaraktär. Förutsättningen för att kunna få de förstnämnda ersättningarna bestäms

enligt de grunder som anges i lagen om olycksfall i militärtjänst. För att det dock inte i detta avseende skall uppstå brister i lagstiftningen om den rättsliga ställningen för dem som deltar i utbildning eller övning skall Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer enligt 2 mom. i övrigt sörja för att de som deltar i utbildning eller övning som föreningen eller organisationerna ordnar har tillräckligt försäkringsskydd.

36 §. Återkrav. Beloppet av en förmån som avses i 34 § och som betalats utan grund kan med stöd av 1 mom. återkrävas. Från dagpenning får inte återkrävas mer än vad som enligt lag får utmätas från lön. Enligt 6 § 1 mom. i utsökningslagen (37/1895) skall av en gäldenärs lön från utmätning undantas två tredjedelar av vad som av lönen hänförs sig till tiden mellan utmätningen och följande löneutbetalningsdag. Hos gäldenär får likväl inte utmätas mera än tre fjärdedelar av den del av lönen som överstiger det skyddade beloppet av lönen. Bestämmelser om det skyddade beloppet finns i förordningen om skyddat belopp vid utmätning av lön (1031/1989).

Enligt 2 mom. skall den som saken gäller höras när återkrav inleds, varvid det belopp som återkrävs och grunden för återkravet skall meddelas personen i fråga. Med meddelande om grunden för återbetalningen avses att den prestation som återkravet baserar sig på skall nämnas i beslutet. Som det belopp vilket skall återkrävas skall när återkravet inleds anmälas det totalbelopp som drivs in hos den som erhållit förmånen. Ändring i ett beslut om återkrav söks i administrativ väg.

I 3 mom. bestäms om preskriptionstiden för fordran som avses i paragrafen. Om återkravet inte har anhängiggjorts inom tre år efter utgången av det år under vilket det grundlösa beloppet har utbetalats har rätten till återkravet gått förlorad.

Preskriptionstiden för återkrav föreslås vara tre år, vilket är en lika lång tid som preskriptionstiden för lönefordran i fråga om tjänsteinnehavare. Också i statstjänstemannalagen (750/1994) har preskriptionstiderna för återkravet av statens fordringar och tjänstemannens

lönertilgodohavanden en längd av tre år. De ersättningar som utbetalats blir knappast högre än utmätningens skyddsbelopp.

37 §. Skadestånd för en skada som uppstått i samband med utbildning och vissa uppgifter som avses i denna lag. Enligt 3 kap. i skadeståndslagen är arbetsgivaren skyldig att ersätta en skada som arbetstagaren förorsakar genom fel eller försummelse i arbetet (1 § 1 mom.). Samma ansvar har ett offentligt samfund oberoende av om fel eller försummelse har eller inte har innefattat myndighetsutövning (1 § 2 mom. och 2 § 1 mom.). Ersättningsskyldiga är också andra samfund som handhar offentliga uppgifter (2 § 1 mom.). Ansvar föreligger dock för samfundet endast om de krav blivit åsidosatta som med hänsyn till verksamhetens art och ändamål skäligen kan ställas på fullgörandet av åtgärden eller uppgiften (2 § 2 mom.).

Om någon som på förordnande av en myndighet utför ett uppdrag som är fastställt genom lag utan att vara självständig företagare genom fel eller försummelse vållar skada då han fullgör uppdraget, är den för vars räkning uppdraget utförs skyldig att ersätta skadan (1 § 3 mom.) Beväringarna har ansetts vara arbetstagare i offentlighetsrättsligt rättsförhållande, för vilket det offentliga samfundet kan komma att bära skadeståndsansvar.

De som är i statens tjänst på grundval av förordnande med stöd av värnpliktslagen eller på grundval av annat motsvarande förordnande har enligt 4 kap. 2 § 2 mom. i skadeståndslagen samma ansvar som tjänstemän och arbetstagare. I fråga om statens egendom som skadats eller förkommit är de dock i regel ansvariga. En militärperson är skyldig att för skadan ersätta ett belopp som prövas skäligt med hänsyn till skadans storlek, handlingens beskaffenhet, skadevållarens ställning, den skadelidandes behov och övriga omständigheter. I specialställning är enligt paragrafens 3 mom. de militärpersoner som orsakat skadan när de ansvarat för ett militärt fartyg eller luftfartyg.

Det som nämns ovan innebär också en möjlighet att jämka skadeståndet med beaktande bl.a. av skadans storlek,

handlingens beskaffenhet och skadevållarens ställning. Har personen i fråga endast gjort sig skyldig till lindrigt vållande skall inget skadestånd dömas ut. Har skadan orsakats uppsåtligen utdöms i regel fullt skadestånd. Statens regressrätt med avseende på skadevållaren är enligt 4 kap. 3 § likaså begränsad.

För det frivilliga försvararbetet ansvarar för närvarande privaträttsliga föreningar. På allmän nivå har utgångspunkten ansetts vara att inom den frivilliga verksamheten ansvarar gärningsmännen för den skada de åstadkommer. Om verksamheten är organiserad i en form som motsvarar en juridisk persons har organisationen det primära ansvaret för skadan. Rättspraxis står att finna t.ex. i samband med idrottsföreningarnas verksamhet.

Lagen om försvarsmakten ändrades år 1994 genom att till den fogades en förpliktelse att stödja den frivilliga försvarsutbildningen. I den motivering som ingår i den regeringsproposition som ledde till lagändringen (RP 46/1994 rd) konstateras, att användningen av vapen alltid sker under ledning av någon som hör till försvarsmaktens personal och att försvarsmakten ansvarar för skador som uppstår vid verksamheten. I lagen bestäms inte särskilt om saken och även motiveringen är synnerligen knapphändig.

Utsträckandet av statens principalansvar till att gälla också personer som deltar i frivillig försvarsutbildning förutsätter att en bestämmelse om saken införs i denna lag. Skadeståndslagen behöver sålunda inte ändras.

För en skada som inträffar i samband med försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som försvarsmakten övervakar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i samband med försvarsmaktens handräkningsuppdrag eller beredskapsuppgift ansvarar enligt 1 mom. staten enligt skadeståndslagen. Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer har principalansvar för utbildning som de själva ordnar.

Enligt 2 mom. tillämpas när det gäller ersättningsskyldigheten för en person som

deltar i utbildning och biståndsverksamhet som har samband med försvarsmakten enligt 1 mom. bestämmelserna om värnpliktigas skadeståndsansvar i 4 kap. i skadeståndslagen.

38 §. Motivationssystemet. Deltagandet i frivillig utbildning, handräckning eller biståndsuppgifter kan enligt förslaget beaktas när befordringar och motsvarande motivationssystem övervägs.

Närmare föreskrifter om motivationssystemet för frivilliga kan enligt förslaget utfärdas av huvudstaben.

Motivationssystemet kan innefatta t.ex. möjligheten att få utbildning för mera krävande uppgifter under normala och undantagsförhållanden och avancemang i frivilligorganisationen. I detta sammanhang är det skäl att beakta de kvinnor och män som avses i 19 § och som deltar i frivilliga övningar.

Dessutom bör man i fråga om dem som hör till reserven och lantvärnet beakta den förordning som gäller befordran av dem (Republikens presidents förordning om militära grader och tjänstgöringsgrader, 283/2000). Å andra sidan kan Försvarsutbildningsföreningen besluta om motivationssystemet för personal som utmärkt sig i föreningens uppgifter.

Enligt 2 § i lagen om offentlig belöning (1215/1999) kan genom förordning som utfärdas av republikens president bestämmas om offentlig belöning som förlänas genom beslut av en statlig myndighet såsom utmärkelseecken och förtjänstecken. Republikens president har tidigare utfärdat motsvarande förordningar om bl.a. Finlands Reservofficersförbunds förtjänstmedalj (283/1981), gillesförtjänstmedalj (731/1981), Reservunderofficersförbundets förtjänstkor (665/1982) och Kadettkårens förtjänstmedalj (1153/1990).

39 §. Folkrättslig ställning. De frivilligas tjänstgöringsskyldighet gäller enligt 1 mom. endast verksamhet som äger rum på Finlands territorium, om inte försvarsmaktens handräckningsuppgifter t.ex. på gränsområdet i Norra Finland kräver något annat.

De som förbundet sig till landskapstrupperna föreslås kunna delta så

som särskilt avtalas med de nordiska länderna och Estland i utbildningsdagar och övningar som ordnas i dessa länder.

De som tjänstgör i landskapstrupperna kan jämföras med militärpersoner som i denna egenskap är underställda de folkrättsliga bestämmelserna. I syfte att klargöra de övriga frivilligas ställning är det nödvändigt att i 2 mom. bestämma, att de när de bistår försvarsmakten har samma folkrättsliga ställning som militärpersoner vilka tjänstgör i motsvarande uppgifter. Som lagliga kombattanter enligt Genèvekonventionen om krigsfångars behandling av år 1949 (FördrS 8/1955) betraktas bl.a. personer som är medlemmar av frivilligkårer vilka är anslutna till de väpnade styrkorna och som använder uniform eller annat utmärkande tecken. I Sverige har en särskild förordning om dessa personers folkrättsliga ställning utfärdats (1990:12).

8 kap. Registrering

Bestämmelserna i kapitlet gäller både register som upprätthålls av försvarsmakten och register som upprätthålls av Försvarsutbildningsföreningen.

40 §. Registrering i värnpliktsregistret. I personuppgiftslagen är utgångspunkten att angående personregister som förs av myndigheterna bestäms i detalj i den lagstiftning som gäller myndigheten i fråga. Detta gäller bl.a. registrens datainnehåll och användningsändamål samt registreringen, användningen och utlämnandet av uppgifter som skall lagras.

De värnpliktiga registreras i värnpliktsregistret, angående vilket bestäms i 9 a kap. i den gällande värnpliktslagen.

I 1 mom. föreslås, att uppgifter om personer som på det sätt som anges i 28 § 2 mom. anmäler sig hos försvarsmakten eller Försvarsutbildningsföreningen och avger en förbindelse som avses i 28 § 1 mom. och som gäller deltagande i försvarsmaktens frivilliga övningar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i uppgifter som avses i 23 och 27 § skall införas i det värnpliktsregister som avses i 10 kap. i den föreslagna nya värnpliktslagen. På

registreringen tillämpas bestämmelserna i 10 kap. i värnpliktslagen om något annat inte bestäms i denna lag.

I den föreslagna nya värnpliktslagen bestäms bl.a. angående de uppgifter om den som skall registreras som får lagras i registret och om vilka uppgifter registerföraren kan få av myndigheter, sammanslutningar och pri vatpersoner.

Enligt 2 mom. avregistreras uppgifterna om förbindelsen senast ett år efter att personen i fråga inte längre hör till reserven eller den ersättande reserven. Uppgifterna om en i 19 § avsedd persons förbindelse avregistreras senast ett år efter att förbindelsetiden har utgått.

Det har visat sig vara ändamålsenligt att personer som förbundit sig till det frivilliga försvaret registreras i det värnpliktsregistret som förs av försvarsmakten. Huvuddelen av personerna i fråga har redan registrerats i värnpliktsregistret, men det är viktigt också att registrera de frivilliga som avgett förbindelse men som inte har fullgjort beväringstjänsten eller frivillig militärtjänst. Registret används som hjälp vid rekryteringen av frivilliga för biståndsuppgifter samt vid planering och arrangerande av utbildning och uppgifter.

Med tanke på tjänstgöringssäkerheten för dem som avgett förbindelse är det nödvändigt att myndigheterna förfogar över tillräckliga uppgifter om dem.

41 §. Registrering i Försvarsutbildningsföreningens register. Försvarsutbildningsföreningen kan med stöd av 1 mom. föra ett personregister över dem som ingått förbindelse för en uppgift samt dem som deltagit i utbildning. I registret får för skötseln av uppgifter som avses i 7, 27 eller 28 § såsom basuppgifter om en person registreras personens fullständiga namn, personbeteckning, kön, modersmål, medborgarskap, yrke, utbildning, familjerättsliga ställning, uppgifter om vårdnad av minderåriga, hemkommun, adress och telefonnummer eller annan kontaktinformation, militära grad, vapenslag, utbildningsgren, uppgifter om gällande tillstånd och rättigheter, körkort, specialkunnande, fritidsintressen, uppgifter om tillgänglighet, medlemskap i

försvarsorganisationer och utmärkelser.

På behandlingen av personuppgifterna tillämpas enligt 2 mom. personuppgiftslagen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet om något annat inte bestäms i denna lag.

I 3 mom. införs en bestämmelse om avregistrering av uppgifter ur registret. Enligt bestämmelsen avregistreras uppgiften om förbindelse senast då ett år har förflutit efter att förbindelsetiden har utgått.

I 4 mom. bestäms att genom förordning av statsrådet närmare kan bestämmas om innehållet i de uppgiftskategorier som avses i 1 mom. och om hur registret förs.

42 §. Utlämnande av uppgifter. I paragrafen bestäms om Försvarsutbildningsföreningens rätt att få uppgifter från värnpliktsregistret och om utlämnande av Försvarsutbildningsföreningens uppgifter till vissa myndigheter.

För skötseln av sina uppdrag behöver Försvarsutbildningsföreningen uppgifter från värnpliktsregistret vilket upprätthålls av försvarsmakten. Enligt 100 § 1 mom. 10 punkten i den föreslagna värnpliktslagen kan grundläggande uppgifter om de värnpliktiga lämnas ut till Försvarsutbildningsföreningen för anordnande av frivillig försvarsutbildning.

I paragrafen bestäms om Försvarsutbildningsföreningens rätt att få sådana uppgifter utan hinder av bestämmelserna om sekretess.

I 1 mom. bestäms om registerförarens rätt att få basuppgifter om värnpliktiga från värnpliktsregistret. Basuppgifter är enligt 97 § 1 mom. i den föreslagna värnpliktslagen uppgift om personens fullständiga namn, personbeteckning, kön, modersmål, medborgarskap, civilstånd, yrke, födelsehemkommun, hemkommun och boningsorten där, folkbokföringskommun, adress och telefonnummer eller annan kontaktinformation och militära grad.

Enligt 2 mom. kan försvarsmakten och räddningsmyndigheterna ges basuppgifter om dem som deltar i det frivilliga försvaret samt uppgifter om en persons placering för bedömning av placeringen i en uppgift under undantagsförhållanden.

Enligt 3 mom. kan uppgifterna fås genom teknisk anslutning antingen avgiftsfritt eller mot ett vederlag som baserar sig på kostnaderna för framtagning. Med kostnaderna för framtagning avses kostnaderna för teknisk framtagning och överföring av uppgifterna, men inte kostnader som uppstår vid insamling och upprätthållande av uppgifterna eller myndigheternas allmänna kostnader.

Med teknisk anslutning avses såväl överlåtelse av uppgifter i s.k. maskinläsbar form som annan överlåtelse av uppgifter med hjälp av tekniska metoder, såsom användning av webbläsare med hjälp av nätförbindelse. När teknisk anslutning används är det dock skäl att sörja för en tillfredställande nivå på datasäkerheten så, att den som tar emot uppgifterna företer en utredning över sak enligt skydd av uppgifterna. Uppgifterna skall skyddas mot obehörig åtkomst och mot förstöring, ändring, utlämnande och översändande som sker av misstag eller i strid med lag eller mot annan olaglig behandling.

9 kap. Särskilda bestämmelser

Kapitlet gäller huvudstabens verksamhetsberättelse som gäller tillsynen över det frivilliga försvaret. I detta kapitel finns bestämmelser om lagens ikraftträdande och de åtgärder som behövs under det övergångsskede som lagen förutsätter.

43 §. Verksamhetsberättelse. Försvarsministeriet har parlamentariskt ansvar för det frivilliga försvaret. För att kunna förverkliga detta ansvar behöver ministeriet uppgifter om den verksamhet som försiggår på området. I bestämmelsen föreslås, att huvudstaben årligen skall lämna ministeriet en redogörelse om detta. Avsikten är att berättelsen skall behandlas också i delegationen för frivilligt försvar.

Verksamhetsberättelsen skall innehålla uppgifter om och statistik över t.ex. tyngdpunkterna i verksamheten och utbildningen, utbildningsdagar och genomförandet av utbildningen, den lokala och internationella verksamheten, samarbetet med andra aktörer, medlemskåren, förvaltningsorganen,

beredskapsverksamheten samt ekonomin.

Huvudstaben har rätt att utan hinder av sekretessbestämmelserna av Försvarsutbildningsföreningen få uppgifter som behövs för utövande av tillsyn. I praktiken har den nuvarande föreningen Försvarsutbildning rf utarbetat sin egen årsberättelse.

44 §. Ikraftträdande. Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008 för att tillräcklig tid skall finnas för de praktiska åtgärder som gäller igångsättande av det förnyade frivilliga försvarssystemet. Ikraftträdandet är på så sätt fastställt så att det skall kunna ske jämsides med verkställandet av försvarsmaktens nya lednings- och förvaltningssystem samt uppställandet av landskapstrupperna. Enligt statsrådets redogörelse nr 6/2004 rd bör arrangemanget vara aktionsberett i början av år 2008.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter bör enligt förslaget kunna vidtas innan lagen träder i kraft.

45 §. Övergångsbestämmelse. Enligt bestämmelsen i 1 mom. kan de föreningar som är medlemmar i Försvarsutbildning rf när denna lag träder i kraft utan särskild ansökan övergå till att bli medlemmar av Försvarsutbildningsföreningen. Övergången skall meddelas Försvarsutbildningsföreningen inom tre månader efter ikraftträdandet.

Eftersom Försvarsutbildningsföreningen fortsätter Försvarsutbildning rf:s verksamhet, överförs till Försvarsutbildningsföreningen enligt 2 mom. alla Försvarsutbildning rf:s tillgångar och skulder samt förpliktelser. Också personalen överförs med stöd av 3 mom. till anställning vid Försvarsutbildningsföreningen med sina tidigare förmåner och skyldigheter.

1.2. Lagen om försvarsmakten

2 §. I 2 § 1 mom. 5 a punkten i lagen om försvarsmakten bestäms att försvarsmakten har till uppgift att stöda frivillig försvarsutbildning. Enligt 3 § i lagen om frivilligt försvar utökas försvarsmaktens uppgifter så, att försvarsmakten i fortsättningen också skall styra och övervaka

det frivilliga försvaret.

Därför föreslås att lagen om försvarsmakten kompletteras med en mera omfattande hänvisning än den nuvarande till lagen om frivilligt försvar. Försvarsmakten föreslås ha till uppgift att förutom att stödja det frivilliga försvaret också styra och övervaka det så som anges i lagen om frivilligt försvar. Dessutom skall försvarsmakten också på annat sätt främja försvarsviljan och verksamhet som syftar till att höja medborgarnas fysiska kondition.

4 §. I denna paragraf bestäms om försvarsmaktens sammansättning. Det finns inte någon gällande lagstiftning om landskapstruppernas ställning inom försvarsmakten och om deras uppgifter.

I statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 6/2004 rd konstateras, att det militära försvaret och det frivilliga försvaret som stöder det omorganiserar och att i detta syfte kommer att ställas upp särskilda landskapstrupper, som hör till försvarsmaktens krigstida trupper. Enligt riksdagens försvarsutskott skall landskapstrupperna utgöra en del av försvarsmaktens territoriella trupper. Till frivilligorganisationerna kan således inte höra militära enheter, utan det är endast försvarsmakten som kan innefatta sådana enheter.

Enligt förslaget fogas dessutom till 4 mom. 5 punkten ett särskilt omnämnande av landskapstrupperna. Det är motiverat eftersom landskapstrupperna ställs upp på ett annat sätt än försvarsmaktens övriga trupper.

Landskapstrupperna hör till försvarsmaktens territoriella trupper med uppgift att stödja lokalförsvaret. Till deras uppgifter kommer enligt förslaget också att höra sådana som stöder myndigheterna såsom handräckning, varvid beväringarna frigörs för den egentliga utbildningen. Det är dock inte motiverat att göra landskapstrupperna till handräckningsaktörer som under normala förhållanden står i snabb beredskap dygnet runt.

Landskapstruppernas uppgifter hänför sig till försvarsmaktens krigstida uppgifter. Landskapstrupperna förbereds för att kunna användas som stöd för myndigheterna också när det gäller att trygga samhällets livsviktiga

funktioner, i försvarsmaktens handräckningsuppgifter och krävande handräckningsuppgifter under normala förhållanden, i störningssituationer under normala förhållanden och vid undantagsförhållanden på begäran av en annan myndighet.

4 a §. Enligt förslaget fogas till lagen en ny 4 a § i stället för den 4 a § som upphävts genom lag 228/2000. I den nya paragrafen bestäms om personer som tjänstgör vid landskapstrupperna. Avsikten är att till landskapstrupperna rekrytera frivilliga reservister som förbundet sig till försvaret av sin hemtrakt.

Landskapstruppernas främsta uppgift är att öka försvarsmaktens prestanda och reservisternas militära förmåga samt att förbättra försvarsmaktens beredskap att lämna handräckning. De består enligt förslaget av frivilliga reservister och ställs upp som trupper vilka ingår i försvarsmaktens krigstida sammansättning. Försvarsmakten väljer de reservister som skall placeras i landskapstrupperna, utbildar och utrustar trupperna samt planerar användningen av landskapstrupperna och ansvarar för användningen av dem i olika säkerhetssituationer.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008. Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får enligt förslaget vidtas innan lagen träder i kraft.

1.3. Gränsbevakningslagen

25 §. *Uppgifter med anknytning till det militära försvaret.* Enligt förslaget ändras 3 mom. i gränsbevakningslagen genom en hänvisningsbestämmelse till gränsbevakningsväsendets deltagande i den frivilliga försvarsutbildningen och i annan frivilligverksamhet.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

1.4. Lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor

3 §. Avsikten är att utveckla kvinnornas ställning i det frivilliga försvaret. Därför

föreslås, att till paragrafen fogas en bestämmelse om att bestämmelser om kvinnornas deltagande i frivilliga övningar och utbildning samt i annan frivilligverksamhet skall finnas i lagen om frivilligt försvar. Förslaget utgör ett nytt 2 mom. i lagrummet, varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

1.5. Lagen om försvarsmaktens handräkning till polisen

3 §. Enligt det nya 3 mom. som enligt förslaget fogas till paragrafen kan när det gäller handräkningsuppgifter användas också personer som ingått en sådan förbindelse som avses i lagen om frivilligt försvar och också andra som förordnats till uppgiften, närmast frivilliga som hör till landskapstrupperna.

5 §. Handräkningsavdelningen leds enligt paragrafens 2 mom. av en till dess chef förordnad person som tjänstgör i en militär tjänst enligt anvisningar av den polisman som leder uppdragets utförande. Frivilliga kan dock inte användas i uppgifter som innefattar betydande användning av offentlig makt, så som även nämns i 23 § i förslaget till lag om frivilligt försvar.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

1.6. Polislagen

I polislagen finns en särskild bestämmelse om allmän frivilligverksamhet. Den finns i 45 a § 1 mom. i polislagen.

45 a §. Frivilligverksamhet. Enligt förslaget fogas till paragrafen en hänvisning till möjligheten att använda Försvarsutbildningsföreningen och personer som avses i lagen om frivilligt försvar som hjälp i efterspaningsuppgifter, räddnings- och sjöräddningsuppgifter samt i andra sådana biståndsuppgifter som inte innefattar betydande utövning av offentlig makt. Ändringen har samband med den hänvisningsbestämmelse i 24 § i lagen om frivilligt försvar som gäller frivilligverksamhet genom vilken

förvaltningen bistås.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

1.7. Lagen om olycksfall i militärtjänst

1 §. Rätt till ersättning. Enligt 35 § 1 mom. i lagen om frivilligt försvar har den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som försvarsmakten övervakar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i beredskapsuppgifter eller försvarsmaktens handräkningsuppgifter rätt att få ersättning från statens medel i enlighet med lagen om olycksfall i militärtjänst.

Därför föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket rätt till ersättning som avses i lagen i fråga har också en person som tjänstgör som frivillig enligt 35 § i lagen om frivilligt försvar. Beträffande detaljerna hänvisas till motiveringen till det sistnämnda lagrummet.

När det gäller dem som på annat sätt deltar i biståndet till myndigheterna kan det dock bli fråga om att tillämpa de specialbestämmelser som gäller på olika områden, t.ex. bestämmelsen i 80 § i räddningslagen om ersättning för olycksfall i samband med räddningsverksamhet och befolkningsskydd.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

1.8. Arbetarskyddslagen

6 §. Begränsning av tillämpningsområdet. Enligt paragrafen faller militära övningar och militär utbildning som sker vid försvarsmakten och arbete i omedelbar anslutning därtill utanför lagens tillämpningsområde. I arbetarskyddslagen görs inte heller någon åtskillnad mellan dem som fullgör militärtjänst och dem som deltar i frivillig försvarsutbildning. Lagen tillämpas enligt dess 2 § 2 mom. inte på sedvanliga fritidsaktiviteter, som det är fråga om när det gäller de kurser som hålls av Försvarsutbildningsföreningen och dess

medlemsorganisationer.

Avsikten är att till bestämmelsen föga ett nytt 2 mom., enligt vilket lagen inte tillämpas på en person som med stöd av lagen om frivilligt försvar deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar eller i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i försvarsmaktens handräckningsuppgifter. Enligt förslaget bestäms om dessa frågor i 17—19 § samt 20 § 1 mom. och 23 § i lagen om frivilligt försvar.

Enligt förslaget görs bestämmelsen samtidigt tydligare i språkligt avseende. Enligt 1 mom. tillämpas arbetarskyddslagen fortsättningsvis inte på militära övningar och militär utbildning som anställda hos försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, värnpliktiga eller personer som fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor utför, när det huvudsakliga syftet är att träna de särskilda färdigheter som behövs inom militär verksamhet. När försvarsmaktens reglementen och säkerhetsföreskrifter utarbetats har också säkerhetssynpunkterna beaktats.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

1.9. Strafflagen

27 §. Krigsmän. Enligt 18 § i den föreslagna lagen om frivilligt försvar tillämpas på sådana personer som kallats till frivilliga övningar som ordnas av försvarsmakten under den tid personerna i fråga tjänstgör de bestämmelser på andra ställen i lag som gäller militärpersoner. Detta är viktigt särskilt med tanke på hur ansvaret skall organiseras när det gäller frivilliga som förordnats till ledande uppgifter.

Bestämmelsen i paragrafen om tillämpningsområdet gällande militära brott bör på motsvarande sätt kompletteras genom att till definitionen av krigsman fogas en ny 2 a punkt, enligt vilken med krigsman avses också en i 4 kap. 17 § i lagen om frivilligt försvar avsedd ledare för skjutningar, den som tjänstgör i försvarsmaktens frivilliga övningar enligt 18 § i nämnda lag och en i 21 § i nämnda lag avsedd utbildare.

Andra än de som fullgjort beväringstjänst

eller militärtjänst, vilka avses i 19 § i den föreslagna lagen om frivilligt försvar, har inte fått militär utbildning och kan sålunda inte betraktas som militärpersoner. På dem kan inte heller bestämmelserna om militära brott i 45 kap. i strafflagen tillämpas.

Tillämpningsområdet för militära brott kan enligt 45 kap. 29 § i strafflagen begränsas genom förordning. Med stöd av detta har utfärdats statsrådets förordning om tillämpningsområdet för bestämmelserna om straff för militära brott (1153/2000). Till förordningens 3 § kunde fogas t.ex. en begränsning enligt vilken på frivilliga tillämpas endast de bestämmelser i 45 kap. i strafflagen som gäller tjänstgörings- och vaktjänstbrott (1—8 §) samt olämpligt uppträdande av en krigsman (18 §).

Med tanke på att verksamheten till sin karaktär är frivillig kan man dock anta, att de som deltar i övningarna är synnerligen motiverade och att till övningarna knappast kommer att hänföra sig problem vad disciplinen och ordningen beträffar. Å andra sidan kan utbildningen omfatta övningar som innefattar verksamhet som kan betraktas som farlig, varvid noggrant iakttagande av order och anvisningar är synnerligen viktigt.

Militära disciplinlagen (331/1983) lämpar sig inte för behandling av disciplinära förseelser som begås av personer vilka tjänstgör vid kortvariga övningar, eftersom ärendet enligt 10 § 2 mom. i lagen inte får behandlas i disciplinärt förfarande om den som begått brottet inte längre lyder under 45 kap. i strafflagen. En tillräcklig åtgärd bör anses vara att försvarsmakten enligt 30 § 2 mom. i lagen om frivilligt försvar härvid kan upphäva sitt beslut om godkännande av den ifrågasvarande personens förbindelse.

De allvarigare militära brotten kan när det gäller de frivilliga handläggas vid domstol enligt militära rättegångslagen (326/1983). Avsikten är att beslutet om väckande av åtal fattas av chefen för den regionalbyrå som är belägen i militärlänet. Regleringen av detta bereds i samband med förnyandet av lagen om försvarsmakten.

Av lagtekniska skäl ändras dessutom momentets 2 punkt genom att ordet "samt" utgår, eftersom det annars ingår i fel punkt.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses

träda i kraft den 1 januari 2008.

1.10. Lagen om ändring av lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman

1 §. Stiftandet av lagen om frivilligt försvar förutsätter också att lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (1224/1990) ändras.

Enligt 1 mom. behandlar justitiekanslern i allmänhet inte sådana ärenden som hör till riksdagens justitieombudsman och som gäller försvarsministeriet (med undantag för laglighetskontrollen i fråga om statsrådets och dess medlemmars ämbetsåtgärder), försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet och den i lagen om militär krishantering (211/2006) avsedda krishanteringspersonalen samt militära rättegångar.

Eftersom det frivilliga försvaret har ett nära samband med försvarsministeriets och försvarsmaktens verksamhet och uppgifter föreslås att i lagrummet ytterligare nämns Försvarsutbildningsföreningen som avses i 3 kap. i lagen om frivilligt försvar. Till verksamhetsområdet för riksdagens justitieombudsman hör sålunda enligt förslaget primärt också laglighetsövervakning av den föreslagna Försvarsutbildningsföreningen.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet bestäms enligt förslaget om uppgifterna för och sammansättningen av delegationen för frivilligt försvar, de regionala delegationerna och delegationerna för särskilda verksamhetsområden samt om anordnandet av verksamheten (1 lagförslagets 4 §), om Försvarsutbildningsföreningens organ och organens uppgifter (1 lagförslagets 9 och 10 §). Genom förordning av statsrådet kan enligt förslaget bestämmas närmare om frågor angående vilka enligt föreningslagen föreskrivs i föreningens stadgar, om

innehållet i Försvarsutbildningsföreningens uppgiftskategorier och registerföringen (1 lagförslagets 14 och 41 §).

Genom förordning av försvarsministeriet utfärdas enligt förslaget närmare bestämmelser om Försvarsutbildningsföreningens verksamhets- och ekonomiplan, om beskrivningen av effekterna av de överföringsutgifter som beviljats föreningen och av resultaten av den verksamhet som finansierats med dessa utgifter samt om förbindelsens innehåll och lämnandet av förbindelsen, om dagpenningens belopp och utbetalningsförfarandet samt om ersättning för resekostnader (1 lagförslagets 11, 16, 29 och 34 §). Genom förordning av försvarsministeriet kan enligt förslaget dessutom utfärdas närmare bestämmelser om hur den militära utbildningen skall ordnas i praktiken (1 lagförslagets 17 §).

Huvudstaben kan enligt 38 § i den föreslagna lagen utfärda närmare föreskrifter om motivationssystemet för frivilliga.

I detta sammanhang kommer också förordningen om försvarsmaktens körkort (667/1993), förordningen om försvarsmaktens militärdräkter och uniformer (136/1997) att justeras, likaså bestämmelsen om militärpass i 63 § i värnpliktslagen.

3. Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2008 på de grunder som framgår av 44 § i lagförslag 1.

4. Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning

Det frivilliga försvaret har allt sedan 1990-talet varit föremål för en betydande utveckling trots att lagstiftning på området finns endast i ringa utsträckning. Även om verksamheten uppnått en vedertagen ställning i samhället bör verkningarna av grundlagen tas i betraktande när den nya lagstiftningen utvecklas.

De centrala frågorna av grundlagskaraktär med tanke på förslaget till lag om frivilligt försvar har visat sig vara särskilt den frivilliga utbildningen som offentlig uppgift

(124 §) och den för frivilligorganisationerna föreslagna anmälningsskyldigheten med tanke på föreningsfriheten (13 § 2 mom.). Vidare bör förslaget bedömas utifrån grundlagens 21 § (rättsskydd), 119 § (statsförvaltningen) och 127 § (skyldigheten att försvara landet).

Förhållandet till skyldigheten att försvara landet.

I den föreslagna lagen om frivilligt försvar är det fråga om verksamhet som baserar sig på frivillighet och som syftar till att komplettera det nuvarande arrangemanget gällande försvaret. Det innebär inte någon förändring av den nuvarande försvarsskyldigheten, varför förslaget inte strider mot 127 § i grundlagen.

Den militära utbildningen

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna. Överlåtandet av en sådan offentlig uppgift till en instans utanför myndighetssystemet får inte äventyra de grundläggande rättigheterna, rätts säkerheten eller andra krav på god förvaltning. Betydande utövande av offentlig makt kan dock anförtros endast myndigheterna. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandep Praxis ansett att på självständig prövning baserad rätt att använda maktmedel eller att på något annat konkret sätt ingripa i en enskild persons grundläggande fri- och rättigheter kan anses som betydande utövning av offentlig makt (GrUU 42/2005 rd, GrUU 48/2005 rd och GrUU 55/2005 rd).

I förslaget till lag om frivilligt försvar är utgångspunkten, att meddelandet av militär utbildning i sig såsom offentlig verksamhet hör till lagrummet i fråga. Till försvarsmaktens främsta uppgifter hör att ge militär utbildning (2 § 5 punkten i lagen om försvarsmakten). En utbildningsform kan vara att ordna sådana frivilliga övningar som nämns i den föreslagna lagen. Dessutom föreslås att försvarsmakten kan anskaffa utbildningstjänster från

Försvarsutbildningsföreningen. De traditionella försvarsorganisationerna kan också ha sin egen utbildningsverksamhet.

I 4 § i lagen om frivilligt försvar och i motiveringen till paragrafen föreslås den frivilliga utbildningen vara strukturerad så att betydande militär utbildning såsom utbildning av trupperna och skjutning med tunga vapen är enbart försvarsmaktens uppgift. Dessutom skall utbildning där försvarsmaktens vapen och ammunition används arrangeras under ledning av försvarsmaktens personal. Av dessa orsaker är förslaget inte problematiskt med tanke på den begränsning som avser utövandet av offentlig makt.

Omvandlingen av försvarsutbildningsföreningen till en offentligrättslig förening innebär att den får en ny ställning där den är ett sådant organ för den medelbara statsförvaltningen som för sin del sköter en offentlig uppgift. Enligt förslaget kan försvarsmakten beställa utbildningstjänster av föreningen. Sådan utbildning som ges av föreningen och där den främsta uppgiften är att ge militära färdigheter eller att förbättra sådana förutsätter försvarsmaktens styrning. Detta kompletteras av att de utbildare som föreningen använder från fall till fall bör vara auktoriserade av försvarsmakten.

I utbildningen är det fråga om faktisk verksamhet. Med tanke på de krav som nämns i 124 § i grundlagen framhävs härvid yrkeskunskapen hos utbildaren. I praktiken kommer utbildarna närmast att vara personal ia. och reservister med lång utbildning. Att godkänna dem vilka antas som utbildare är försvarsmaktens uppgift, och regleringen är därför inte problematisk med tanke på grundlagen. Eftersom de utbildningstjänster som anskaffas från föreningen inte enligt förslaget skall användas för utbildande av värnpliktiga som fullgör beväringstjänsten är det inte fråga om sådan privatisering av försvarsmaktens uppgifter som skulle vara problematisk ur grundlagssynpunkt.

Begreppet militär utbildning kan inte definieras entydigt. Enligt förslaget har också de traditionella försvarsorganisationerna en på sina stadgar baserad rätt att utbilda sina egna medlemmar med de ovan nämnda

begränsningarna. I lagförslaget har man utgått från, att Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer kan avtala om den inbördes fördelningen av utbildningsuppgifterna. Eftersom den utbildning som ges i organisationerna ur samhällets synpunkt bör vara genomskinlig innefattar förslaget en förpliktelse för försvarsutbildningsföreningen att meddela militärmyndigheterna om sådan utbildningsverksamhet.

Förhållandet till föreningsfriheten

Den anmälningsskyldighet som fastställs i 22 § i förslaget till lag om frivilligt försvar måste bedömas med tanke på den i 13 § 2 mom. i grundlagen fastställda föreningsfriheten. I denna grundläggande fri- och rättighet ingår rätten att utan tillstånd bilda en förening, höra till eller inte höra till föreningar och delta i föreningars verksamhet. Närmare bestämmelser om mötesfriheten utfärdas enligt 3 mom. genom lag.

Grundlagen förbjuder sådana kränkningar av föreningsautonomin som samtidigt inkräktar på individens föreningsfrihet. Å andra sidan har föreningsfriheten dock inte i Finland förstått så, att det skulle vara omöjligt att utfärda föreskrifter på lagnivå om föreningsverksamheten. De grundläggande fri- och rättigheterna kan med stöd av grundlagsutskottets tolkningspraxis (GrUU 25/1994 rd) t.o.m. inskränkas, om inskränkningen baserar sig på lag och är noga avgränsad, om grunden för inskränkningen är acceptabel och dikterad av ett tungt vägande samhälleligt skäl och om inskränkningen inte gör intrång på kärnan i en grundläggande fri- eller rättighet.

Myndighetstillsynen, genom vilken anmälningsskyldigheten och rätten att få uppgifter i praktiken genomförs, är utövning av offentlig makt, som enligt 2 § 3 mom. i grundlagen skall bygga på lag. Föreningarna har inte någon allmän skyldighet att ge utomstående uppgifter om sin verksamhet, utan myndigheternas rätt att få uppgifter och föreningarnas anmälningsskyldighet skall basera sig på lag, där rättighetens innehåll är tydligt fastställt och de myndigheter som

innehar denna rätt är specificerade (se GrUU 6/1988 rd).

I förslaget utgår man från att man med 22 § i den föreslagna lagen inte ingriper i föreningsfrihetens kärna, dvs. i föreningarnas rätt att ordna sin verksamhet så som de vill, och inte heller annars försvårar den normala användningen av föreningsfriheten. Ur försvarsmaktens synpunkt är rätten att få uppgifter däremot av betydelse bl.a. med tanke på planeringen och budgeteringen av dess egen verksamhet, eftersom det frivilliga försvaret binder också försvarsmaktens resurser. En väsentlig upplysning är bl.a. hur mycket och vilket slag av stöd som förutsätts från försvarsmakten, men däremot inte detaljerna i organisationernas övningar. Rätten att få uppgifter är betydelsefull också med tanke på uppföljningen av hur utbildningen realiserar. Det är fråga om sådana ändamål som överensstämmer med 13 § 2 mom. i grundlagen.

Enligt övergångsbestämmelsen kan de föreningar som är medlemmar i Försvarsutbildning rf utan särskild ansökan övergå till att bli medlemmar av Försvarsutbildningsföreningen.

Bestämmelsens ordalydelse bygger inte på tvångsmedlemskap utan tryggar den i 13 § 2 mom. i grundlagen avsedda s.k. negativa föreningsfriheten, dvs. rätten att inte höra till en förening.

Besvärsförbudet

De besvärsförbud som nämns i 29 § 3 mom. och 30 § 3 mom. i förslaget till lag om frivilligt försvarsarbete skall bedömas med tanke på 21 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilken var och en har rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller vid något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen samt rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning skall tryggas genom lag.

Den föreslagna lagen gäller verksamhet som baserar sig på frivillighet. Därför föreslås att också den förbindelse som avses i denna lag bör vara en frivillig åtgärd. Å

andra sidan har ingen subjektiv rätt att bli förbunden till verksamhet som avses i denna lag. Avvisandet av en anmälan om förbindelse eller återtagandet av en förbindelse hindrar inte en person att delta i enskilda övningar som försvarsorganisationerna ordnar och i annan frivillig försvarsverksamhet.

Sålunda har avvisandet av anmälan om en förbindelse eller återkallelse av ett beslut om godkännande av en förbindelse inte sådana menliga verkningar för en persons rättigheter eller skyldigheter som bör kunna underställas undersökning av ett besvärorgan.

Delegationerna

Enligt 119 § 2 mom. i grundlagen skall de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. I övrigt kan bestämmelser om statsförvaltningens organ utfärdas genom förordning. Delegationen för frivilligt försvar och de regionala organisationer vilka avses i 4 § i förslaget till lag om frivilligt försvarsarbete föreslås inte få befogenhet att utöva offentlig makt. Det är möjligt att så som föreslås utfärda närmare bestämmelser om deras verksamhet genom förordning av statsrådet, vilket överensstämmer med 119 § 2 mom. i grundlagen.

Delegering av lagstiftningsbefogenheten

Enligt 80 § i grundlagen kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i denna grundlag eller i någon annan lag. Genom lag skall dock utfärdas bestämmelser

om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag. Om det inte särskilt anges vem som skall utfärda en förordning, utfärdas den av statsrådet. I 2 kap. i det första lagförslaget uppräknas sådana frågor i den föreslagna lagen angående vilka skall bestämmas genom förordning.

Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan även andra myndigheter än ministerierna genom lag bemyndigas att genom lag utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för ett sådant bemyndigande skall dessutom vara exakt avgränsat.

Huvudstaben kan med stöd av 38 § i det första lagförslaget utfärda närmare föreskrifter om motivationssystemet för frivilliga. Det är fråga om en närmast teknisk reglering som endast gäller detaljer av ringa betydelse, till vilka hänför sig endast obetydligt utövande av prövningsrätt.

Sammandrag

Den föreslagna lagen om frivilligt försvar innefattar inte några bestämmelser som strider mot grundlagen. Förslaget kan därför enligt 72 § i grundlagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Lagen innehåller dock förslag vilkas förhållande till grundlagen bör granskas. Regeringen föreslår, att grundlagsutskottets utlåtande om lagförslaget därför inhämtas.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om frivilligt försvar**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

I denna lag föreskrivs om frivilligt försvar som ordnas under myndigheternas tillsyn och styrning i syfte att utveckla medborgarnas och myndigheternas förutsättningar att delta när det gäller att stödja samhället i allvarliga störningssituationer och vid undantagsförhållanden. Lagen syftar också till att främja försvarsförmågan.

2 §

Militär utbildning

Med *militär utbildning* avses i denna lag utvecklandet av den militära förmågan samt av samverkan inom truppen med tanke på agerande i krig eller vid andra väpnade konflikter. Den militära utbildningen ges med försvarsmaktens utrustning och materiel och ordnas av försvarsmakten eller under försvarsmaktens ledning eller styrning.

2 kap.

Bestämmelser om organisationen

3 §

Myndigheternas ledning och tillsyn

Till försvarsministeriets ansvarsområde hör ledningen av och tillsynen över det frivilliga

försvaret samt samordningen av de olika förvaltningsområdenas funktioner.

Försvarsmaktens huvudstab skall leda de militära uppgifter som hör till den frivilliga försvarsutbildningen samt styra, stödja och övervaka den övriga verksamheten.

Gränsbevakningsväsendet kan delta i främjandet av det frivilliga försvaret.

4 §

Delegationen

För samordning, styrning och utvecklande av det frivilliga försvaret bistås försvarsministeriet av delegationen för frivilligt försvar, som finns i anslutning till ministeriet.

Statsrådet förordnar delegationens ordförande och vice ordförande samt övriga medlemmar, och för var och en av dem en personlig suppleant, för en tid som motsvarar riksdagens mandattid. I fråga om sammansättningen av delegationen skall de rådande parlamentariska styrkeförhållandena i riksdagen beaktas.

Delegationen kan kalla permanenta sakkunniga samt tillsätta regionala delegationer och delegationer för särskilda verksamhetsområden. Bestämmelser om uppgifterna för och sammansättningen av delegationen, de regionala delegationerna och delegationerna för särskilda verksamhetsområden samt om anordnandet av verksamheten utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 §

Samarbetsavtal

De myndigheter och sammanslutningar som deltar i det frivilliga försvaret samarbetar med försvarsministeriet. Myndigheterna och sammanslutningarna kan ingå avtal om villkoren för och tillvägagångssätten vid samarbetet.

3 kap.

Försvarsutbildningsföreningen

6 §

Försvarsutbildningsföreningen och dess syfte

Försvarsutbildningsföreningen är en offentligrättslig förening som är riksomfattande samarbetsorganisation för den frivilliga försvarsutbildningen.

Försvarsutbildningsföreningens syfte är att främja försvaret genom utbildning, information och upplysning. Föreningen kan också ha enheter på regional och lokal nivå.

I fråga om Försvarsutbildningsföreningens behörighet att förvärva rättigheter och ingå förbindelser samt att kära och svara gäller vad som i 6 § 1 mom. i föreningslagen (503/1989) bestäms om registrerade föreningar.

7 §

Uppgifter

Försvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgift är att

1) ordna militär utbildning som hör till det frivilliga försvaret samt att ge information och upplysning om det frivilliga försvaret,

2) utveckla kvinnornas möjligheter att delta i det frivilliga försvaret,

3) styra, stödja och samordna medlemsorganisationernas försvarsutbildning.

Utöver sina ovan angivna uppgifter kan föreningen ordna utbildning som gäller säkerhetsfrågor och förberedelser samt ledarskapsutbildning och utbildning för utbildare, samt ta initiativ och också annars verka till fromma för försvaret enligt vad som bestäms i föreningens stadgar.

8 §

Medlemmar

Försvarsutbildningsföreningens möte kan som medlem anta en riksomfattande förening vars verksamhetsområde eller uppgifter omfattar eller har nära samband med främjandet av försvaret.

9 §

Organ

Försvarsutbildningsföreningens organ är föreningens möte och styrelse. Försvarsutbildningsföreningen har en verksamhetsledare. Bestämmelser om övriga organ och deras uppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreningens styrelse består av en ordförande, en vice ordförande och sju andra medlemmar. Statsrådets allmänna sammanträde förordnar ordföranden och fyra medlemmar. Föreningens möte väljer vice ordföranden och de övriga medlemmarna på framställning av föreningens medlemsorganisationer. För varje medlem förordnas eller väljs en personlig suppleant. Ordföranden, vice ordföranden och de övriga medlemmarna förordnas eller väljs för två kalenderår i sänder så, att samma person kan höra till styrelsen utan avbrott under högst två mandatperioder.

10 §

Organens uppgifter

Vid föreningens möte

1) godkänns de allmänna principerna för verksamheten och ekonomin,

2) fattas beslut om fastställande av bokslutet och om beviljande av ansvarsfrihet för styrelsens medlemmar och verksamhetsledaren,

3) fattas beslut om eventuell medlemsavgift och dess belopp för det följande verksamhetsåret,

4) fastställs verksamhetsplanen och budgeten för det följande året,

5) väljs styrelsens vice ordförande samt de medlemmar i styrelsen som enligt 9 § 2 mom. skall väljas av föreningens möte,

6) väljs en revisor och en revisorssuppleant,

7) fastställs arvodena för det följande verksamhetsåret för styrelsens ordförande, vice ordförande och medlemmar samt för revisorn,

8) fattas beslut om antagning av medlemmar i och uteslutande av medlemmar ur Försvarsutbildningsföreningen,

9) fastställs Försvarsutbildningsföreningens arbetsordning.

Styrelsen skall

1) bereda de ärenden som skall behandlas vid föreningens möte och verkställa mötets beslut,

2) anställa och entlediga verksamhetsledaren och övriga funktionärer i ledande ställning, bestämma deras löneförmåner samt förordna en ställföreträdare för verksamhetsledaren,

3) även i övrigt utöva Försvarsutbildningsföreningens högsta beslutanderätt i ärenden i vilka beslutanderätten inte enligt 1 mom. ankommer på föreningens möte.

Verksamhetsledaren skall

1) leda och utveckla föreningen och dess verksamhet enligt arbetsordningen,

2) sörja för skötseln av Försvarsutbildningsföreningens ekonomi och tillgångar,

3) bereda och föredra de ärenden som skall behandlas i styrelsen,

4) verkställa styrelsens beslut,

5) utföra de övriga uppgifter i anslutning till den verkställande makten som inte hör till styrelsen.

Närmare bestämmelser om föreningsmötets och styrelsens uppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet.

11 §

Finansiering av verksamheten

I statsbudgeten tas årligen in ett anslag inom vars ram

Försvarsutbildningsföreningen beviljas statsunderstöd för omkostnader som föranleds av de offentliga förvaltningsuppgifter föreningen har enligt 7 § 1 mom. Statsunderstöd beviljas inte för omkostnader som föranleds av militär utbildning som beställs av försvarsmakten. Statsunderstödsmedlen skall hållas separat från medlen för föreningens övriga verksamhet.

På statsunderstöd som beviljas Försvarsutbildningsföreningen tillämpas statsunderstödslagen (688/2001). Statsbidragsmyndighet är försvarsministeriet.

För finansieringen av Försvarsutbildningsföreningens utbildningsverksamhet används inkomster från avgifter för prestationer och från eventuella medlemsavgifter samt övriga medel som anvisats för detta ändamål.

Försvarsutbildningsföreningen kan ta ut avgifter för sina prestationer. I fråga om de allmänna grunderna för när prestationer skall vara avgiftsbelagda och för avgifternas storlek iaktas lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Närmare bestämmelser om avgifterna utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

12 §

Styrelsemedlemmars, funktionärers och arbetstagares skadeståndsansvar

Utöver vad som förskrivs i 39 § i föreningslagen skall medlemmar av Försvarsutbildningsföreningens styrelse samt föreningens funktionärer och arbetstagare ersätta skada som åsamkats Försvarsutbildningsföreningen, dess medlemmar eller andra genom överträdelse av denna lag eller av bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

I fråga om skadeståndsskyldigheten för Försvarsutbildningsföreningens styrelsemedlemmar, funktionärer och arbetstagare gäller i övrigt vad som föreskrivs i 4 kap. i skadeståndslagen (412/1974) om arbetstagares skadeståndsansvar.

13 §

Förfarandet vid skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter samt straffrättsligt tjänsteansvar

Vid skötseln av Förvarsutbildningsföreningens offentliga förvaltningsuppgifter skall förvaltningslagen (434/2003), språklagen (423/2003), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) och arkivlagen (831/1994) iakttas.

Bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på medlemmarna i Förvarsutbildningsföreningens styrelse samt föreningens funktionärer och arbetstagare när de sköter offentliga förvaltningsuppgifter som enligt denna lag ålagts Förvarsutbildningsföreningen.

14 §

Tillämpning av föreningslagen

För Förvarsutbildningsföreningen gäller dessutom i tillämpliga delar 6 § 2 mom., 9, 11 – 15, 20, 24, 26, 31—34 § och 35 § 1 och 2 mom., 36, 37 samt 39 § i föreningslagen. Genom förordning av statsrådet kan bestämmas om frågor angående vilka enligt föreningslagen föreskrivs i föreningens stadgar.

15 §

Revision och bokföring

På Förvarsutbildningsföreningens bokföring och revision tillämpas bokföringslagen (1336/1997).

För granskning av Förvarsutbildningsföreningens förvaltning och räkenskaper skall Förvarsutbildningsföreningen ha två revisorer, som är antingen av Centralhandelskammaren godkända revisorer (CGR) eller revisionssammanslutningar eller revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin (OFR). Av revisorerna väljs en av föreningens möte och en förordnas av försvarsministeriet. För båda revisorerna väljs eller förordnas också en revisorssuppleant. På revisionen av

Förvarsutbildningsföreningen tillämpas dessutom revisionslagen (936/1994).

16 §

Övervakning av ekonomin

Försvarsministeriet styr och övervakar Förvarsutbildningsföreningens ekonomiska verksamhet.

Förvarsutbildningsföreningen utarbetar en verksamhets- och ekonomiplan till stöd för resultaten av den verksamhet som finansieras med statsunderstöd samt en beskrivning av effekterna av de överföringsutgifter som beviljats föreningen och av resultaten av den verksamhet som finansierats med dessa utgifter. Närmare bestämmelser om verksamhets- och ekonomiplanen och om beskrivningen utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

Förvarsutbildningsföreningen står till den del det gäller de uppgifter som fastställs för den i 7 § 1 mom. under statsrevisorernas och statens revisionsverks tillsyn och granskning.

4 kap.

Den frivilliga försvarsutbildningen

17 §

Militär utbildning

Försvarsmakten kan ge frivilliga personer som fyllt 18 år militär utbildning genom att ordna övningar eller förvärva tjänster från Förvarsutbildningsföreningen enligt vad som avtalas särskilt.

Egentlig militär utbildning som ges frivilliga och till vilken hör användning av försvarsmaktens vapen, ammunition och explosiva varor kan anordnas endast så att den är underställd militärmyndigheternas ledning och genomförs enligt gällande reglementen och säkerhetsbestämmelser. Av särskilda skäl kan dock försvarsmakten bemyndiga en person som varit anställd vid försvarsmakten och som i sin tjänst haft behörighet att leda skjutningar att vara ledare för skolskjutningar som avses i 21 §.

Viktig militär utbildning såsom träning av trupperna för operationer och anordnande av stridsskjutning med tunga vapen hör dock uteslutande till försvarsmakten.

Närmare bestämmelser om hur den militära utbildningen skall ordnas i praktiken kan utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

18 §

Frivilliga övningar som ordnas av försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet

Värnpliktiga som hör till reserven och kvinnor som har fullgjort frivillig militärtjänst enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) kan förutom i repetitionsövningar och extra tjänstgöring som avses i värnpliktslagen (/) också delta i frivilliga övningar som ordnas av försvarsmakten. På dem tillämpas under tjänstgöringen de bestämmelser på andra ställen i lag vilka gäller militärpersoner.

Vid de frivilliga övningarna upprätthålls den militära kunskap och förmåga som inhämtats under beväringstjänsten, utbildas värnpliktiga för mera krävande uppgifter, instrueras de värnpliktiga om de förändringar som skett inom det militära försvaret samt övas trupphelheterna i de sammansättningar som har planerats för dem.

Vid gränsbevakningsväsendet kan ordnas frivilliga övningar som avses i 2 mom. Det som i denna lag bestäms om försvarsmakten gäller i tillämpliga delar också gränsbevakningsväsendet.

19 §

Rätten att delta i frivilliga övningar

Kvinnor som har fyllt 18 men inte 60 år och som i fråga om sin hälsa och sina övriga personliga egenskaper är lämpliga för uppgiften kan delta i försvarsmaktens frivilliga övningar som avses i 18 §. På motsvarande sätt kan män som har fyllt 18 men inte 60 år och som i fråga om sin hälsa och sina övriga personliga egenskaper är

lämpliga för uppgiften delta i försvarsmaktens frivilliga övningar även om de inte har fullgjort beväringstjänsten eller inte längre hör till reserven.

De som avses i 1 mom. sköter vid övningarna uppgifter som kräver specialkunnande samt underhålls-, hälsovårds-, signalerings-, utbildnings- och byråuppgifter samt andra motsvarande uppgifter som stöder det militära försvaret.

20 §

Militär utbildning som ordnas av Försvarsutbildningsföreningen

Försvarsutbildningsföreningen ordnar militär utbildning som försvarsmakten beställer, dock inte viktig militär utbildning som avses i 17 § 3 mom., och ger personer som är över 18 år annan utbildning som främjar enskilda personers militära förmåga. Försvarsutbildningsföreningen kan med sina medlemsorganisationer komma överens om den inbördes fördelningen av de övriga utbildningsuppgifterna.

Sådan militär utbildning som Försvarsutbildningsföreningen ordnar skall ordnas under försvarsmaktens styrning med iakttagande av gällande reglementen, säkerhetsbestämmelser och andra stående order.

21 §

Utbildarna vid militär utbildning som ordnas av Försvarsutbildningsföreningen

Försvarsmakten kan bemyndiga personer som har tillräcklig utbildning och erfarenhet av att ordna skjutningar och motsvarande utbildning och som i övrigt anses vara lämpliga för uppgiften att vara utbildare vid utbildningsdagar som avses i 20 §. Samtidigt kan personerna i fråga beviljas tillstånd att använda stridsmateriel som tillhör försvarsmakten och som behövs vid övningarna.

Bestämmelser om ledningen av skjutningar och motsvarande utbildning som avses i 1 mom. finns i 17 § 2 mom.

22 §

Information om utbildningen

Försvarsutbildningsföreningen skall årligen till den militärmyndighet som saken gäller anmäla utbildning enligt 20 § som föreningen ordnar samt medlemsorganisationernas motsvarande utbildningsverksamhet enligt vad som avtalas i den utbildningsplan som skall utarbetas. Försvarsmakten har rätt att för fullgörande av uppgifterna enligt denna lag få information av de ovan nämnda föreningarna om deras utbildningsverksamhet.

Informationsplikten gäller inte sedvanlig tävlings-, sport- eller upplysningsverksamhet, inte heller utbildning och träning som hänför sig till organisationernas interna ärenden.

5 kap.

Det övriga frivilliga försvarsarbetet

23 §

Delta gande i försvarsmaktens handräckningsuppgifter

Personer som avgett förbindelse enligt 6 kap. kan av försvarsmakten användas för räddningsuppgifter som avses i 2 § i lagen om försvarsmakten (402/1974) samt för handräckning till polisen enligt lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980).

Chef för handräckningsavdelningen är en person som tjänstgör i en militär tjänst vid försvarsmakten.

De ovan avsedda personerna kan dock inte användas för uppgifter som innefattar betydande utövning av offentlig makt.

24 §

Den övriga hjälpverksamheten

Bestämmelser om användningen av frivilliga personer och organisationer för uppgifter inom räddningsväsendet och

sjöräddningstjänsten samt för att bistå polisen finns i 7 § i räddningslagen (468/2003), 6 § i sjöräddningslagen (1145/2001) och 45 a § i polislagen (493/1995).

25 §

Organisationernas övriga verksamhet

Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer kan på det sätt som anges i deras stadgar ordna möten för upplysning om säkerhetsfrågor och sörja för motionsutbildning samt ge annan behövlig förberedelse- och ledarskapsutbildning på det egna verksamhetsområdet.

De frivilliga försvarsorganisationerna upprätthåller försvarsviljan och försvarsförmågan samt veterantraditionerna.

26 §

Förberedelseverksamhet

Försvarsmakten och de övriga myndigheter som saken gäller kan med Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer komma överens om den förberedelseverksamhet som riktas till organisationernas medlemmar. I samband med det kan organisationernas medlemmar vid behov tillkallas för att bistå myndigheterna i dessa uppgifter.

27 §

Beredskapsuppgifter

Statsrådets allmänna sammanträde kan besluta att försvarsmakten till extra övning enligt värnpliktslagen och tjänstgöring under mobilisering kan förordna också sådana i 19 § avsedda personer som frivilligt har skaffat sig utbildning eller via sitt yrke förvärvat specialkunskande för en uppgift vid undantagsförhållanden och som har avgett förbindelse till försvarsmakten enligt 28 §, även om de inte har fullgjort beväringstjänsten eller militärtjänst enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor.

Försvarsutbildningsföreningen fortsätter

sin verksamhet vid undantagsförhållanden som avses i 2 § i beredskapslagen (1080/1991).

6 kap.

Bestämmelser om förbindelse

28 §

Förbindelse som gäller utbildning och uppgifter

En finsk medborgare kan till försvarsmakten avge en skriftlig förbindelse om att han eller hon deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i uppgifter som avses i 23 och 27 § för viss tid, dock för minst två och högst sex år i sänder. Den som förbinder sig till Försvarsutbildningsföreningens utbildnings- och stöduppgifter samt till en uppgift i en medlemsorganisation i Försvarsutbildningsföreningen avger förbindelsen till Försvarsutbildningsföreningen. Den som avger en förbindelse skall ha fyllt minst 18 år men högst 60 år.

Personer som önskar avge förbindelse enligt 1 mom. kan anmäla sig antingen till försvarsmakten eller till Försvarsutbildningsföreningen, som skall underrätta försvarsmakten om dessa personer.

29 §

Godkännande av förbindelse

Försvarsmakten godkänner enligt prövning förbindelser som avses i 28 § 1 mom. Försvarsutbildningsföreningen godkänner på motsvarande sätt förbindelser som avses i 28 § 2 mom. Närmare bestämmelser om förbindelsens innehåll och lämnandet av förbindelsen utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

Försvarsmakten kan granska hälsotillståndet hos en person som avgett förbindelse eller fastställa tjänstedugligheten

så som anges i värnpliktslagen. En person som avgett förbindelse skall för fastställandet av tjänstedugligheten lämna försvarsmakten behövliga uppgifter om sitt hälsotillstånd.

Försvarsmaktens eller Försvarsutbildningsföreningens beslut om att avslå en förbindelse skall motiveras. I ett beslut som gäller godkännande eller avslående av en förbindelse får ändring inte sökas genom besvär.

30 §

Återkallelse av en förbindelse och av dess godkännande

Den som avgett en förbindelse som avses i 29 § 1 mom. har rätt att återkalla förbindelsen. Återkallelsen träder i kraft en månad efter meddelandet om återkallelse. En förbindelse får dock inte återkallas under undantagsförhållanden som avses i 2 § i beredskapslagen.

Den som godkänt förbindelsen kan återkalla sitt beslut om godkännande om personen i fråga klart inte har uppfyllt sina förpliktelser eller bryter mot dem på ett väsentligt sätt eller visar sig sakna viktiga förutsättningar som krävs för deltagande i verksamheten.

I ett beslut om återkallelse av ett beslut om godkännande av en förbindelse får ändring inte sökas genom besvär. Ett beslut som gäller återkallelse skall motiveras.

31 §

Reservering och placering

Den som har avgett en förbindelse som försvarsmakten har godkänt kan av försvarsmakten reserveras för eller placeras i uppgifter enligt försvarsmaktens krigstida sammansättning. Dessutom kan försvarsmakten reservera och placera personer som föreslås av och deltar i verksamheten vid Försvarsutbildningsföreningen och dess medlemsorganisationer i sådana uppgifter vid undantagsförhållanden som lämpar sig för dem.

En förbindelse som gäller sådan

frivilligverksamhet som avses i denna lag utgör inte hinder för reservering av en person för uppgifter som avses på något annat ställe i lag.

7 kap.

Skyldigheter och rättigheter

32 §

Skyldigheter för dem som avgett förbindelse

Den som avgett en förbindelse som försvarsmakten har godkänt är skyldig att hörsamma militärmyndighetens kallelse till utbildning och andra motsvarande förordnanden om det inte finns laga förhinder. Om övningen äger rum under arbetstid, skall arbetsgivarens skriftliga samtycke vid behov företes.

Den som har avgett en förbindelse som försvarsmakten har godkänt skall utföra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt och utan dröjsmål samt iaktta de anvisningar och föreskrifter som hör samman med uppdraget. Personen i fråga skall också uppträda på det sätt som uppgifterna förutsätter.

Den som har avgett en förbindelse som försvarsmakten har godkänt får inte utnyttja eller olovligen röja omständigheter som han eller hon fått kännedom om vid skötseln av en uppgift som avses i denna lag och som enligt lag skall hållas hemliga.

33 §

Utrustning som överlämnats för personligt bruk

Försvarsmakten kan för verksamhet som avses i denna lag anförtro personlig utrustning åt en person som avgett en förbindelse som försvarsmakten godkänt, dock inte försvarsmaktens vapen, ammunition eller explosiva varor. Den som anförtrots utrustningen skall förvara den omsorgsfullt och återlämna den när förbindelsetiden har gått ut.

Den som anförtrots utrustning är skyldig att ersätta en skada som åsamkats utrustningen, om han eller hon inte har

förvarat eller använt utrustningen med iakttagande av sådan omsorg som skäligen kan krävas med beaktande av omständigheterna.

34 §

Ekonomiska förmåner

Den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i en uppgift som avses i 23 eller 27 § har rätt till

1) avgiftsfri militärinkvartering, förplägnad och beklädnad,

2) dagpenning som betalas för varje utbildnings- och övnings- samt i 23 eller 27 § avsett tjänstgöringsdygn; dagpenningen är minst så stor som minimibeloppet av den dagpenning som utbetalas till dem som fullgör beväringstjänsten,

3) den av staten ordnade resan till tjänstgöringsområdet när uppdraget inleds samt resan från tjänstgöringsområdet till hemförlovningsplatsen, eller ersättning från staten för resekostnaderna, om deltagaren har ordnat resan själv.

Frivillig försvarsutbildning som ges eller beställs av myndigheterna är avgiftsfri för deltagarna.

Närmare bestämmelser om dagpenningens belopp och utbetalningsförfarandet samt om ersättningen för resekostnader utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

35 §

Sociala förmåner

Den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som försvarsmakten övervakar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i uppgifter som avses i 23 § eller 27 § har rätt till

1) hälsovård enligt lagen om hälsovården inom försvarsmakten (322/1987),

2) ersättning för olycksfall och militärtjänstsjukdom enligt lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990).

Försvarsutbildningsföreningen skall i övrigt sörja för att de som deltar i utbildning eller övning som föreningen ordnar har tillräckligt försäkringsskydd.

36 §

Återkrav

Beloppet av en i 34 § avsedd förmån som betalats utan grund kan återkrävas. Av dagpenningen får inte återkrävas mer än vad som enligt lag får utmätas från lön.

När återkrav inleds skall grunden för återkravet och det belopp som återkrävs meddelas den som saken gäller.

Den myndighet som utbetalat förmånen skall anhängiggöra återkravet inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket beloppet har utbetalats. Om den fastställda tiden inte iakttas har rätten till återkravet gått förlorad.

37 §

Skadestånd för en skada som uppstått i samband med utbildning och vissa uppgifter som avses i denna lag

För skada som har uppstått i samband med försvarsmaktens frivilliga övningar, skjutningar som försvarsmakten övervakar, utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen och uppgifter som avses i 23 eller 27 § svarar staten i enlighet med skadeståndslagen (412/1974).

I fråga om skadeståndsansvaret för personer som deltar i utbildning och annan verksamhet enligt 1 mom. tillämpas bestämmelserna om värnpliktigas skadeståndsansvar i 4 kap. i skadeståndslagen.

38 §

Motivationssystemet

Deltagandet i frivillig utbildning,

handräckning eller biståndsuppgifter kan beaktas när befordringar och motsvarande motivationssystem övervägs. Närmare föreskrifter om motivationssystemet för frivilliga kan utfärdas av huvudstaben.

39 §

Folkrättslig ställning

Tjänstgöringsskyldigheten för frivilliga gäller endast verksamhet på Finlands territorium, om inte försvarsmaktens handräckningsuppgifter kräver något annat.

De frivilliga har samma folkrättsliga ställning som militärpersoner vilka tjänstgör i motsvarande uppgifter.

8 kap.

Registrering

40 §

Registrering i värnpliktsregistret

Uppgifter om personer som på det sätt som anges i 28 § 2 mom. anmäler sig hos försvarsmakten och avger en sådan förbindelse som avses i 28 § 1 mom. och som gäller deltagande i försvarsmaktens frivilliga övningar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i uppgifter som avses i 23 och 27 § införs i det värnpliktsregister som avses i 10 kap. i värnpliktslagen. Om inte något annat bestäms i denna lag tillämpas på registreringen bestämmelserna i 10 kap. i värnpliktslagen.

Uppgifterna om förbindelsen avregistreras senast ett år efter att personen i fråga inte längre hör till reserven eller den ersättande reserven. Uppgifterna om en i 19 § avsedd persons förbindelse avregistreras senast ett år efter att förbindelsetiden gått ut.

41 §

Registrering i Försvarsutbildningsföreningens register

Försvarsutbildningsföreningen för ett

personregister över dem som avgett förbindelse för en uppgift i föreningen samt dem som deltagit i utbildning. I registret får för skötseln av uppgifter som avses i 7, 27 och 28 § såsom basuppgifter om en person registreras personens fullständiga namn, personbeteckning, kön, modersmål, medborgarskap, yrke, utbildning, familjerättsliga ställning, uppgifter om vårdnad och minderåriga, hemkommun, adress och telefonnummer eller annan kontaktinformation, militära grad, vapenslag, utbildningsgren, uppgifter om gällande tillstånd och rättigheter, körkort, specialkunskande, fritidsintressen, uppgifter om tillgänglighet, medlemskap i försvarsorganisationer och utmärkelser.

Om inte något annat föreskrivs i denna lag, tillämpas på behandlingen av personuppgifter personuppgiftslagen (523/1999) och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Uppgiften om en förbindelse avregistreras senast då ett år har förflutit efter det att förbindelsestiden har gått ut.

Närmare bestämmelser om innehållet i de uppgiftskategorier som avses i 1 mom. och om registerföringen kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

42 §

Utlämnande av uppgifter

Försvarsutbildningsföreningen har rätt att utöver det som bestäms i någon annan lag, utan hinder av bestämmelserna om sekretess, få basuppgifter om värnpliktiga från värnpliktsregistret för ordnande av frivillig försvarsutbildning.

Utöver det som bestäms i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet kan till försvarsmakten och räddningsmyndigheterna, utan hinder av bestämmelserna om sekretess, ur Försvarsutbildningsföreningens register lämnas ut basuppgifter om dem som deltar i det frivilliga försvaret samt uppgifter om deras placering med tanke på bedömning av lämpligheten för placeringen i en uppgift under undantagsförhållanden.

De som bär ansvaret för i 1 och 2 mom.

avsedda register har rätt att av varandra få uppgifter genom teknisk anslutning avgiftsfritt eller mot ett vederlag som baserar sig på kostnaderna för framtagning av uppgifterna enligt vad som avtalas om saken med den registeransvarige i fråga. Innan uppgifter lämnas ut till registret genom teknisk anslutning skall den registeransvarige visa att uppgifterna är skyddade på det sätt som avses i 32 § 1 mom. i personuppgiftslagen.

9 kap.

Särskilda bestämmelser

43 §

Verksamhetsberättelse

Huvudstaben skall årligen lämna försvarsministeriet och den i 4 § avsedda delegationen för frivilligt försvar en berättelse om den frivilliga utbildningen och användningen av frivilliga i handräckningsuppgifter enligt denna lag. Huvudstaben har för detta ändamål rätt att utan hinder av sekretessbestämmelserna av Försvarsutbildningsföreningen få uppgifter som behövs för övervakningen.

44 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

45 §

Övergångsbestämmelse

Vid ikraftträdandet av denna lag kan de föreningar som är medlemmar i Försvarsutbildningsföreningen utan särskild ansökan övergå till att bli medlemmar av Försvarsutbildningsföreningen. Övergången skall meddelas Försvarsutbildningsföreningen senast den 20 .

Försvarsutbildningsföreningen fortsätter Försvarsutbildning rf:s verksamhet så som anges i denna lag. Alla Försvarsutbildning rf:s tillgångar och skulder samt avtal och övriga förbindelser eller andra rättigheter och förpliktelser övergår till

Försvarsutbildningsföreningen.
Den personal som är anställd vid Försvarsutbildning rf övergår till Försvarsutbildningsföreningen med sina tidigare förmåner och skyldigheter.

2.

Lag**om ändring av lagen om försvarsmakten**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 31 maj 1974 om försvarsmakten (402/1974) 2 § 1 mom. 5 a punkten och 4 § 1 mom. 5 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 5 a punkten i lag 740/1994 och 4 § 1 mom. 5 punkten i lag 490/1992, och
fogas till lagen en ny 4 a § i stället för den 4 a § som upphävts genom lag 228/2000, som följer:

2 §

Försvarsmakten har till uppgift:

5 a) att styra, stödja och övervaka det frivilliga försvaret enligt lagen om frivilligt försvar (/) samt att också på annat sätt främja verksamhet som syftar till att stärka försvarsviljan och höja medborgarnas fysiska kondition,

4 §

Försvarsmakten omfattar

5) truppförband, landskapstrupper och andra enheter,

4 a §

De landskapstrupper som avses i 4 § bildas av frivilliga värnpliktiga som hör till reserven och av andra frivilliga, som har avgett en förbindelse åt försvarsmakten enligt lagen om frivilligt försvar.

Denna lag träder i kraft den 20 .
 Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag

om ändring av 25 § i gränsbevakningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gränsbevakningslagen av den 15 juli 2005 (578/2005) 25 § 3 mom. som följer:

25 §	frivilligverksamhet finns i lagen om frivilligt försvar (/).
<i>Uppgifter med anknytning till det militära försvaret</i>	-----

Bestämmelser om
gränsbevakningsväsendets deltagande i den
frivilliga försvarsutbildningen och i annan

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 3 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 3 § i lagen av den 17 februari 1995 om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995)
 ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

3 §	frivilligt försvar (/).

Bestämmelser om kvinnors deltagande i frivilliga övningar och utbildning samt i annan frivilligverksamhet finns i lagen om	Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 3 och 5 § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 5 december 1980 om försvarsmaktens handräckning till polisen
 (781/1980) 5 § 2 mom. och
fogas till 3 §, sådan den lyder i lag 346/1998, ett nytt 3 mom. som följer:

<p>3 §</p> <p>-----</p> <p>I uppgifter som gäller handräckning kan försvarsmakten så som anges i 1 mom. som hjälp anlita också personer som avses i lagen om frivilligt försvar (/).</p>	<p>anvisningar av den polisman som leder uppdragets utförande av en till dess chef förordnad person som tjänstgör i en militär tjänst vid försvarsmakten.</p> <p>-----</p>
--	--

<p>5 §</p> <p>-----</p> <p>Handräckningsavdelningen leds enligt</p>	<p>Denna lag träder i kraft den 20 .</p>
---	--

6.

Lag**om ändring av 45 a § i polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 45 a § 1 mom., sådant det lyder i lag
525/2005, som följer:

45 a §

Frivilligverksamhet

efterspaningsuppgifter samt för andra
biståndsuppgifter som inte innefattar
betydande utövning av offentlig makt.

Polisen kan anlita frivilligorganisationer
samt den i 3 kap. i lagen om frivilligt försvar
() avsedda
Försvarsutbildningsföreningen och även
personer som deltar i tjänstgöring enligt
nämnda lag som hjälp i

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag**om ändring av 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 1 § i lagen av den 21 december 1990 om olycksfall i militärtjänst (1211/1990) ett
 nytt 3 mom. som följer:

1 §	samt	i	försvarsmaktens
<i>Rätt till ersättning</i>			handräckningsavgifter, på det sätt som
			föreskrivs i 35 § i lagen om frivilligt försvar (
			/).

 Rätt till ersättning har också den som deltar
 i försvarsmaktens frivilliga övningar, i
 skjutningar som försvarsmakten övervakar
 och i utbildning som försvarsmakten
 beställer av Försvarsutbildningsföreningen

 Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av 6 § i arbetarskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i arbetarskyddslagen av den 23 augusti 2002 (738/2002) 6 § som följer:

6 §

Begränsning av tillämpningsområdet

Denna lag tillämpas inte på militära övningar och militär utbildning enligt utbildningsprogram som antecknats i tjänstgöringsprogrammet eller annars bestäms särskilt eller på arbete i omedelbar anslutning därtill som anställda hos försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, värnpliktiga och personer som fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor utför på order av eller i tjänstgöring vid försvarsmakten eller

gränsbevakningsväsendet, när det huvudsakliga syftet är att träna de särskilda färdigheter som behövs inom militär verksamhet.

Lagen tillämpas inte heller på den som enligt lagen om frivilligt försvar (/) deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar eller annan i 1 mom. avsedd militär övning eller utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag**om ändring av 45 kap. 27 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 45 kap. 27 § 1 mom. 2 punkten,
 sådan den lyder i lag 559/2000, och
fogas till momentet, sådant det lyder i nämnda lag 559/2000, en ny 2 a punkt som följer:

<p>45 kap.</p> <p>Om militära brott</p> <p><i>Tillämpningsområde</i></p> <p>27 §</p> <p><i>Krigsmän</i></p>	<p>tjänstgöring enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995), 2 a) en i 17 § i lagen om frivilligt försvar (/) avsedd ledare för skjutningar, den som tjänstgör i försvarsmaktens frivilliga övningar enligt 18 § i den nämnda lagen och en i 21 § i den nämnda lagen avsedd utbildare, samt</p>
--	---

Med krigsman avses i detta kapitel

Denna lag träder i kraft den 20 .

2) den som fullgör sin värnplikt i vapentjänst
 eller vapenfri tjänst och den som fullgör

10.**Lag****om ändring av 1 § i lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 december 1990 om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (1224/1990) 1 § 1 mom. 1 punkten, sådan den lyder i lag 216/2006, som följer:

1 §
 Justitiekanslern i statsrådet befrias från skyldigheten att övervaka att lagen följs i ärenden som hör till riksdagens justitieombudsman och som gäller

1) försvarsministeriet, med undantag för laglighetskontrollen i fråga om statsrådets och dess medlemmars ämbetsåtgärder, eller försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet, krishanteringspersonal som avses i lagen om

militär krishantering (211/2006), den i 3 kap. i lagen om frivilligt försvar (/) avsedda Försvarsutbildningsföreningen samt militära rättegångar;

 Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 6 oktober 2006

Republikens President

TARJA HALONEN

Minister *Juha Korkeaoja*

2.

Lag**om ändring av lagen om försvarsmakten**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 31 maj 1974 om försvarsmakten (402/1974) 2 § 1 mom. 5 a punkten och 4 § 1 mom. 5 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 5 a punkten i lag 740/1994 och 4 § 1 mom. 5 punkten i lag 490/1992, och
fogas till lagen en ny 4 a § i stället för den 4 a § som upphävts genom lag 228/2000, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Försvarsmakten har till uppgift:

5 a) att stöda frivillig försvarsutbildningenligt vad som stadgas genom förordning eller föreskrivs genom försvarsministeriets beslut eller beroende på ärendets art genom beslut av huvudstaben samt att också på annat sätt främja verksamhet som syftar till att stärka försvarsviljan och höja medborgarnas fysiska kondition,

2 §

Försvarsmakten har till uppgift:

5 a) att *styra, stödja och övervaka det frivilliga försvaret enligt lagen om frivilligt försvar (/)* samt att också på annat sätt främja verksamhet som syftar till att stärka försvarsviljan och höja medborgarnas fysiska kondition,

4 §

Försvarsmakten omfattar

5) truppförband och andra enheter *samt*

4 §

Försvarsmakten omfattar

5) truppförband, *landskapstrupper* och andra enheter,

4 a §

De landskapstrupper som avses i 4 § bildas av frivilliga värnpliktiga som hör till reserven och av andra frivilliga, som har avgett en förbindelse åt försvarsmakten enligt lagen om frivilligt försvar.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.*

3.

Lag**om ändring av 25 § i gränsbevakningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gränsbevakningslagen av den 15 juli 2005 (578/2005) 25 § 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

25 §

*Uppgifter med anknytning till det militära
försvaret*

Gränsbevakningsväsendet kan delta i
främjandet av frivilligt försvarsarbete.

Föreslagen lydelse

25 §

*Uppgifter med anknytning till det militära
försvaret*

Bestämmelser om
gränsbevakningsväsendets deltagande i den
frivilliga försvarsutbildningen och i annan
frivilligverksamhet finns i lagen om
frivilligt försvar (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 3 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 3 § i lagen av den 17 februari 1995 om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995)
 ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

Gällande lydelse

3

Föreslagen lydelse

3 §

*Bestämmelser om kvinnors deltagande i
 frivilliga övningar och utbildning samt i
 annan frivilligverksamhet finns i lagen om
 frivilligt försvar (/).*

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 3 och 5 § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 5 december 1980 om försvarsmaktens handräckning till polisen
 (781/1980) 5 § 2 mom. och
fogas till 3 §, sådan den lyder i lag 346/1998, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

3 §

5 §

Handräckningsavdelningen ledes av en
 till dess chef förordnad krigsman i enlighet
 med anvisningar av den polisman som leder
 uppdragets utförande.

Föreslagen lydelse

3 §

*I uppgifter som gäller handräckning kan
 försvarsmakten så som anges i 1 mom. som
 hjälp anlita också personer som avses i
 lagen om frivilligt försvar (/).*

5 §

Handräckningsavdelningen *leds enligt*
 anvisningar av den polisman som leder
 uppdragets utförande *av en till dess chef*
förordnad person som tjänstgör i en militär
tjänst vid försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av 45 a § i polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 45 a § 1 mom., sådant det lyder i lag
525/2005, som följer:

Gällande lydelse

45 a §

Frivilligverksamhet

Polisen kan anlita frivilligorganisationer som hjälp i efterspaningsuppgifter samt för andra biståndsuppgifter som inte omfattar betydande utövning av offentlig makt.

Föreslagen lydelse

45 a §

Frivilligverksamhet

Polisen kan anlita frivilligorganisationer samt den i 3 kap. i lagen om frivilligt försvar (/) avsedda Försvarsutbildningsföreningen och även personer som deltar i tjänstgöring enligt nämnda lag som hjälp i efterspaningsuppgifter samt för andra biståndsuppgifter som inte innefattar betydande utövning av offentlig makt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag**om ändring av 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 1 § i lagen av den 21 december 1990 om olycksfall i militärtjänst (1211/1990) ett
 nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

1 §

*Rätt till ersättning**Föreslagen lydelse*

1 §

Rätt till ersättning

Rätt till ersättning har också den som deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar, i skjutningar som försvarsmakten övervakar och i utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt i försvarsmaktens handräckningsuppgifter, på det sätt som föreskrivs i 35 § i lagen om frivilligt försvar (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av 6 § i arbetarskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i arbetarskyddslagen av den 23 augusti 2002 (738/2002) 6 § som följer:

Gällande lydelse

6 §

Begränsning av tillämpningsområdet

Denna lag tillämpas inte på militära övningar och militär utbildning enligt utbildningsprogram som antecknats i tjänstgöringsprogrammet eller annars bestäms särskilt eller på arbete i omedelbar anslutning därtill som anställda hos försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, värnpliktiga och personer som fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor eller frivillig försvarsutbildning utför på order av eller i tjänstgöring vid försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, när det huvudsakliga syftet är att träna de särskilda färdigheter som behövs inom militär verksamhet.

Föreslagen lydelse

6 §

Begränsning av tillämpningsområdet

Denna lag tillämpas inte på militära övningar och militär utbildning enligt utbildningsprogram som antecknats i tjänstgöringsprogrammet eller annars bestäms särskilt eller på arbete i omedelbar anslutning därtill som anställda hos försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, värnpliktiga och personer som fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor utför på order av eller i tjänstgöring vid försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, när det huvudsakliga syftet är att träna de särskilda färdigheter som behövs inom militär verksamhet.

Lagen tillämpas inte heller på den som enligt lagen om frivilligt försvar (/) deltar i försvarsmaktens frivilliga övningar eller annan i 1 mom. avsedd militär övning eller utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag**om ändring av 45 kap. 27 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 45 kap. 27 § 1 mom. 2 punkten,
 sådan den lyder i lag 559/2000, och
fogas till momentet, sådant det lyder i nämnda lag 559/2000, en ny 2 a punkt som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

45 kap.

45 kap.

Om militära brott**Om militära brott***Tillämpningsområde**Tillämpningsområde*

27 §

27 §

*Krigsmän**Krigsmän*

Med krigsman avses i detta kapitel

Med krigsman avses i detta kapitel

2) den som fullgör sin värnplikt i vapentjänst eller vapenfri tjänst och den som fullgör tjänstgöring enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995), samt

2) den som fullgör sin värnplikt i vapentjänst eller vapenfri tjänst och den som fullgör tjänstgöring enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995),

2 a) en i 17 § i lagen om frivilligt försvar (/) avsedd ledare för skjutningar, den som tjänstgör i försvarsmaktens frivilliga övningar enligt 18 § i den nämnda lagen och en i 21 § i den nämnda lagen avsedd utbildare, samt

Denna lag träder i kraft den 20 .

